

TC.

FIRAT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

CUMHURİYET DÖNEMİNDE
TOPRAK POLİTİKASI
(1923-1938)

DANIŞMAN

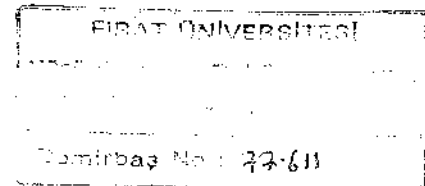
Yrd.Doç.Dr.İsmail YILDIRIM

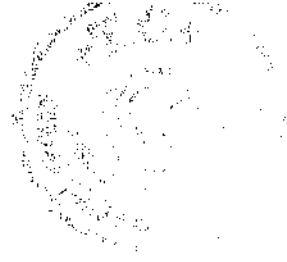
HAZIRLAYAN

Duran DEMİRCİ

2003
Yıl
Sos. Bil.

ELÂZİĞ -1996

İÇİNDEKİLER

- II -

Sayfa

KAPAK

I

İÇİNDEKİLER

II

ÖNSÖZ

III

KISALTMALAR

IV

GRAFİK VE TABLOLAR

V

GİRİŞ

VI

1- Kuruluştan Tanzimat'a Kadar Osmanlı Devletinde Toprağın Durumu:

a- Tanzimat Öncesi Toprağın Durumu

1-3

b- Kuruluştan Tanzimatın ilanına kadar geçen Dönem

3-6

c- Dirlik Sisteminin Osmanlı Devleti Açısından önemi:

6

d- Sosyo- Ekonomik Açıdan Dirlik Sistemi

7-10

2-Tanzimat' tan Cumhuriyete Kadar Osmanlı Devletinde Toprağın Durumu:

10-12

a-Ayan ve Derebeyiler

12

b-Tarımsal Değişiklik

12-14

I. BÖLÜM.

CUMHURİYET DÖNEMİ İKTİSAT POLİTİKASI (1923-1928)

1-Cumhuriyet'in Devraldığı İktisadi Miras

15

a- Maliye Politikası

15

b- Para Politikası

16-22

2-1923-1938- Cumhuriyet Dönemi İktisat Politikası

22-25

II. BÖLÜM

sayfa

CUMHURİYET DÖNEMİ TARIM POLİTİKASI (1923-1938)

1- GENEL TARIM POLİTİKASI

26

a- Cumhuriyet'in Kuruluş Yıllarında Türkiye'nin Tarımsal Yapısı ve Tarıma Yönelik Politikalar

26

b- Tarım Sektörünün Genel Görünüşü

27-28

c- Düşük Düzeyde Toprak Kullanımının Nedenleri

28-30

d- Tarım Politikaları

30-31

2- TARIM'IN VERGİLENDİRİLMESİ

31-34

a-Tarımsal Gelişmelerle İlgili Politikalar

35

1-Kırsal Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Yapısı

35

3- 1923-1938 Döneminde Toprakla Yapılan Çalışmalar ve sonuçları

35

III. BÖLÜM

CUMHURİYET DÖNEMİ TOPRAK POLİTİKASI (1923-1938)

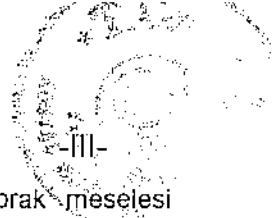
1- Toprak Meselesinin Türkiye İçin Önemi.....	40
a- Neden Böyle bir Şeye İhtiyaç Duyuldu, Genel Politika.....	40-41
b- Cumhuriyet'in Devraldığı Toprak.....	41-44

IV. BÖLÜM

CUMHURİYET DÖNEMİNDE TOPRAĞIN DURUMU VE BU KONUDA YAPILAN ÇALIŞMALAR:

a- Toprağı Durumu.....	45
b- Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu.....	45-48
1- TOPRAK TASARRUFU.....	49-51
a- Topraksız Aileler.....	51
b- Küçük Topraklı aileler.....	51-55
2- ÇİFTÇİYİ TOPRAKLANDIRMA İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR	
a- Türkiye'de Çiftçiyi Topraklandırmanın Tarihçesi.....	55
b- Toprak Reformları.....	56
c- Çiftçiyi Topraklandırma ve Türkiye'de Zira'i Bir Reformun Ana Meseleleri.....	57
1- Toprak meselesinin Türkiye için Önemi.....	57-63
2- 1920'lerde Büyük Arazi Sahiplerinin güçlendirilmesi.....	63
3- 1920'lerde Hükümetin Köylülük Kesimi Karşısındaki Tavrı.....	64
4- Hükümetin Doğu ve Güney Doğu Anadolu' da ki Büyük Arazi Sahiplerine Karşı tavrı.....	65-68
5- Genel Toprak Reformuna Doğru.....	69-70
6- Düşük Düzeyde Toprak Kullanımının Sebepleri.....	70
a- Başka Ülkelerde Durum.....	71-73
b- Memleketimizdeki Durum.....	73
c- Doğu Bölgesinde Durum.....	73-76
3- 1923-1938- Döneminde Türkiye'nin Kırsal Yapısı ve bu Yapıda meydana gelen Değişmeler.....	76-80
a- Toprak Politikasının Ülke insanına iktisadi Hayatına etkileri.....	80
1- Çiftçiyi Topraklandırma Kanunları.....	80-82
SONUÇ.....	84-87
BİBLİYOGRAFYA.....	88-91
EKLER.....	91

ÖNSÖZ

Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra ülkenin en büyük meselesinin Toprak meselesi olduğu ortaya çıkmıştır. Bir taraftan İnkıâpların gerçekleştirilmesi çalışma-ları hızla sürdürülürken diğer taraftan da Toprak Reformu ve Tarımsal Reform yapılması gerekiyordu. Tüm bu ikilem içerisinde Cumhuriyet Hükümetleri çıkarmış olduğu kanun ve yasalar çerçevesinde Toprak Politikasını gerçekleştirmek istemiştir. Osmanlı Devleti'nin de bozulan Tımar ve Toprak düzeninin yeniden ele alınıp düzene konulması çok zor bir işti.

Mustafa Kemal Atatürk Tarımsal gelişimin sağlanabilmesi için tarımsal yapının bilinmesi ve akılcı bir iktisat politikasının gerçekleştirilmesi gerektiğini bildirmişti.

Türkiye'de Toprak Politikasının belirlenmesinde ise, mevcut tarımsal yapının tarihi temellerinin doğru tespit edilmesi, Atatürk'ün bu alanda da Türklük ve insanlık tarihine yepyeni düşünceler getirmiş ve uygulamış bir devlet adamı olduğu gerçeğinin hatırlanması büyük önem taşımaktadır. Daha da önemlisi, Türkiye'nin Atatürk'ün kurmuş olduğu temel üzerinde ayakta durmakta ve onun açtığı yol boyunca yürümek zorunda olduğu görüş ve düşüncenin benimsenmesidir.

Tezimizin konusunu seçerken özellikle bu konunun Türkiye Cumhuriyeti'nin gerçekleştirmek istediği politikalar sayesinde ileri medeniyet seviyesini yakalamanın yolunun toprak reformundan geçtiği gerçeğini bir daha vurgulamak istedik.

1923-1938 döneminde Toprak Politikası ve yapılmak istenilen ve gerçekleştirilmesinin nedenleri nelerin gerçekleştiği üzerinde çalışmaları gerçekleştirdik. Bunu yaparken de Toprak ve Toprak politikasının tarihi gelişimi üzerinde durduk.

Toprağın durumunu Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren ele aldık. Giriş bölümünde Osmanlı Toprak Sistemi ve uygulandığı taksimatı kısa bir biçimde ele alındı. Ayrıca toprağın kullanımı ve iktisadi durumu ele alındı.

Yine Tanzimat döneminde Osmanlı toprak sistemi üzerinde durularak kuruluşla Tanzimat arasındaki değişiklik ve iktisadi yönleri üzerinde durularak ele alındı. Tanzimattan Cumhuriyet dönemine kadar topraktaki gelişmeler ve değişimler ele alınarak Cumhuriyet'in devraldığı toprak politikası ve toprak'ın nasıl olduğu anlatıldı.

I. Bölümde ise: Cumhuriyet Dönemi İktisat Politikası ele alınarak, 1923-1938 dönemleri arasında ithalat ihracat ve budönemin gelir ve giderleri, yıllık bütçeler para ve döviz kurları tablo ve grafiklerle gösterildi.

II. Bölümde ise 1923-1938 Cumhuriyet Dönemi Tarım Politikası ele alınarak tarımın, geliştirilmesine yönelik çalışmalar, bunların Türkiye için önemi ele alındı.

III. Bölümde ise Toprakla ilgili yapılan çalışmalar Türk Tarım reformunun sosyo-ekonomik yapısının başlıca yönleri, ele alınarak Büyük Arazi ve Çiftliklerin durumu, kırsal ailelerin ve küçük arazili köylüler, hükümet'in Doğu ve Güney Doğu Anadolu'daki politikası incelendi.

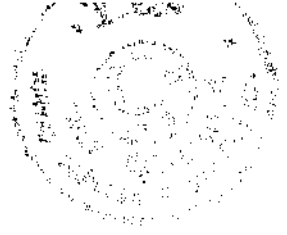

IV. Bölümde ise Toprak Politikasının ülke insanına iktisadi hayatına etkileri ve karşılaştırılması, çiftçiyi topraklandırma kanunu 1923-1938. Türkiye'nin kırsal yapısındaki değişmelerin meydana gelişimi ve Tarım sektörünün durumu ele alındı.

Sonuç bölümünde ise Toprak Politikasının ne kadar gerçekleştiği veya gerçekleştirilemediği ve bunu nedenleri ve sonuçları üzerinde duruldu.

Gerek bu tez konusunun seçiminde . hazırlanması sırasında kıymetli yardımlarını ve yol göstericiliğini esirgemeyen Hocama Yr.Doç.Dr. İsmail YILDIRIM'a her türlü çalışmalarında yardımlarını esirgemeyen Fırat Üniversitesi Fen ve Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Hocalarıma da teşekkür ederim.

Duran DEMİRCİ
Elazığ/1996

KISALTMALAR

-IV-

a.g.e.	:	Adı geçen eser.
a.g.m.	:	Adı geçen makale
A.Ü.SBF	:	Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
A.İTİA	:	Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi
BKZKK	:	Birici Köy ve Ziraat Kalkınma Kongresi
Çev.	:	Çeviren
C.	:	Cilt
CHP	:	Cumhuriyet Halk Partisi
Der.	:	Derleyen
DİE	:	Devlet İstatistik Enstitüsü.
İ.A.	:	İslam Ansiklopedisi
S.	:	Sayı
s.	:	Sayfa
Ss	:	Sayfa sayısı
SD.	:	Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri
T.B.M.Z.B.C.	:	Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi
vb.	:	ve bezeri
vd.	:	ve devamı
vö.	:	ve ötekiler

GRAFİK VE TABLOLAR

-V-

	sayfa
Tablo-I- Atatürk Dönemi Bütçeleri Kesin Hesap Sonuçları	15
Tablo-II- Para Stokunun Kúpürlere Dağılışı	16
Tablo-III- Atatürk Döneminde Türk Lirasının İngiliz Sterlinine göre Değeri ve tedavüldeki Banknotlar	17
Tablo-IV- Atatürk Döneminde İthalat ve İhracat (milyon TL.)	18
Grafik-I- Bankalarda tasarruf Mevduatı (1923-1939)	19
Tablo-V- Pazarlıkta Eşya Fiyatları	20
Grafik-II- Fiyat Endeksleri	20
Grafik-III- Dış Ticaret (1923-1939)	21
Grafik-IV- Dış Ticaret (bin Ton) 1923-1939	22
Grafik-V- Altın Sterling Kuru (1923-1933)	23
Grafik-VI- İhracat Fiyat Endeksi	25
Tablo-VI- (1923-1934 Senesine kadar yapılan Arazi dağıtımları)	58
Tablo-VII- (Muhacir ve Mültecilere Dağıtılan Topraklar)	58
Tablo-VIII- Türkiye'de Zira'i Mülkiyetin Muhtelif Ellerdeki Dağılışı	60
Tablo-IX- Ailelerin Tasarruf ettikleri Topraklar ve Bunların Aile Sayısına nisbeti	61
Tablo-X- Türkiye'de İşlenebilir Toprakların Genel Topraklara Oranları	62
Tablo-XI- Beş İlde Toprağı Olmayan Çiftçi Aile Durumu	74
Tablo-XII- Beş İldeki köydeki arazinin başında oturmayan aile durumu	75
Tablo-XIII- Türkiye'de Geçimlerini Tanımla Sağlayan Nüfusun Genel Nüfusa oranları	79
Tablo-XIV- T.B.M.M.'inde çıkan Kanunlar	82

GİRİŞ

1) Kuruluştan Tanzimat'a kadar Osmanlı Devletinde Toprağın Durumu:

a- Tanzimat Öncesi Toprağın Durumu:

Osmanlı Toplumunu belirli bir dönemin en ileri, en medeni ve en insancıl devletini kurmuştur. Osmanlı imparatorluğunun asırlar boyu süren hükümdarlığı İslam dinin esaslarıyla Türklerin devlet kurma alışkanlığı ve yeteneklerine dayanmaktadır. Osmanlı devleti İslam hukuku ilkelere kendine özgü gerekçeleriyle bağdaştırarak sosyal ve ekonomik bakımdan çağının en güçlü ve bugün bile saygıyla hatırlanan devletini kurmuştur (1).

Osmanlı imparatorluğu'nun kalıntıları üzerinde yarım asır önce kurulan yeni Türkiye Devleti insanı, Osmanlı devrini yani kendi geçmişini tam manasıyla bilmektedir. Kendi değerlerinden kopmuş batı hayranı aydınlar Osmanlı imparatorluğu halktan kopmuş kadınlara düşkün padişahlarca yönetildiğini sadece kılıcının gücünden ötürü yükseldiğini ve emperyalist bir devlet olarak yeni Türkiye insanına tanıtmıştı(2).

Halbuki, batı kültürü ile yoğrulmuş veya yoğrulamak arzusunda olan kişiler bu iddialarını hiç bir gerekçeye dayandırmaksızın kasıtlı amaçlarla ileri sürmüşlerdir. Zamanla etki alanı bulunan ve kalkınmaya engel, dini ve onun mensupları olan ulemayı göstermesi, Osmanlı devletini inceleyenlerin aynı gözlüğü takmalarına neden olmuştur(3).

Yabancı kültürün etkisi altında kalan inceleyiciler'ki bunlar Osmanlıca'yı hiç veya tam manasıyla bilmiyorlardı, ilmin aradığı objektiflikten uzak olduklarından kendi ideolojileri istikametinde bir sonuç vermişlerdir (4).

Halbuki Osmanlı toplumu çağın öncü uygarlığını meydana getirmiştir. Avrupa' da imtiyazlı sınıfların derebeyliklerin, hiçbir güvenceye sahip olmayıp boğaz tokluğuna çalışan insanların bulunduğu bir dönemde Osmanlı İmparatorluğunun arazi düzeni, mali, ekonomik, tarımsal ve idari düzeni ile insan-toprak ve insanlar arası ilişkileri günümüzde dahi örnek teşkil eden hususlardır.

-
1. Dursun, BİNGÖL, **Türkiye'de Tarım ve Toprak Sorununun Tarihi, Atatürk Üniversitesi İşletme Fak. Dergisi**, cilt, 1, sayı, 4, ERZURUM, 1975.s.386.
 2. Dursun, BİNGÖL, a.g.e.,s.386.
 3. İsmail, CEM, **Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi**, İstanbul.1973.s.50
 4. İsmail, CEM, a.g.e.,s.50.

Osmanlı toplumunda aile önemli bir yer tutar. Aile perdesahi olup, kalabalık, akraba, komşu hak ve hukuku gözetilirdi. Aile içinde tam bir sosyal güvenlik vardı. Büyükler, küçükleri, zenginler fakirleri koruyup, yaşamlarını sürdürmede yardımcı olurlardı(5).

Ölüm ve askerlik gibi nedenlerle yalnız kalanlar yakınları tarafından korunur büyütülür ve sonra üretime katılırlardı. Köylerde zenginler fakirleri sömürmez, fakirlerde zengine karşı kışkıracı değil, kışkıran değillerdi. Bu hususların nedenleri İslam ve Türklük ilkelerinde yatmaktadır. Sen, ben yok, biz varız düşüncesi hakimdi. Yani ferdiyetçi değil, toplumcu bir düşünceye sahiptirler. İşte böyle bir topluma sahip olan Osmanlı devletinde, sınıflaşma, soy, toprak asaleti doğmamıştır(6)

Diğer Türk devletleri gibi Osmanlı İmparatorluğu emperyalist değildi. Kendi idaresi altında bulunan Türklere ve ezimlik halklarına en adil şekilde davranıyordu. Müslümanların dışında bulunan kişilere buldukları topraklar üzerinde vatandaş hakkı olarak tanzim ettiği kanunlar dahilinde en büyük serbestliği tanımıştır. Müslümanlarla, Müslüman olmayanlar arasında sadece din bakımından bir ayrıcalık vardı(7).

Halbuki bu dönemde Avrupa ülkeleri kendi toprakları üzerinde yaşayan Hıristiyanlardan başkasına müsamaha göstermiyorlardı. Toplumun ihtiyaçlarını öncelikle gözetilen bir devlet anlayışıyla Osmanlı İmparatorluğu özel bir toprak düzeni uygulamıştır. Osmanlı devletinde en önemli üretim faktörü " arazi " idi. Bununla ilgili düzen imparatorluğun en önemli ekonomik politikasının temelini teşkil ediyordu. Osmanlı arazi düzeni, mali-ekonomik-tarımsal olduğu kadar idari-askeri bakımlardan da üstünlüklere sahiptir(8).

Asırlar boyunca toprakların verimliliği kaybolmadan işlenmesi, yeter miktarda ürünlerin daima elde edilmesi ve sağlam bir sosyal düzenin korunması bu sayede sağlanmıştır. Bu bakımdan toprağa bağlı aileler, sosyal adalet ve güvence içinde yaşadıklarından durumlarından memnun idiler(9).

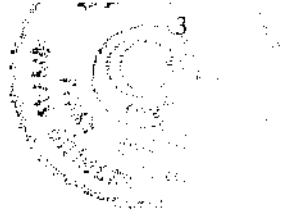
5. DURSUN, Bingöl, a.g.m.,s.387

6. DURSUN, Bingöl, a.g.m.,s.387.

7. DURSUN, Bingöl, a.g.m.,s.387.

8. DURSUN, Bingöl, a.g.m.,s.388.

9. DURSUN, Bingöl, a.g.m.,s.388.

b- Kuruluştan Tanzimat'ın İlanına Kadar Geçen Dönem:

Osmanlı Devleti toprak rejiminin temelleri, bu devletin kuruluşundan önceki devrelere kadar gider. Osmanlılarda toprak ve mülkiyet ilişkileri Selçuklu devletlerinin etkisi altında kalmıştı.

Genel çizgileriyle İslam hukukuna dayanan Osmanlı toprak rejiminin çıkış noktası " toprak benim, benim değil Allah'ındır" anlayışıdır. İslam toprak hukukuna, zaman içerisinde özellikle halifeler zamanında bazı uygulama şekilleri eklenmiş ve Anadolu Selçuklularında olgunlaşan sistemi Osmanlılarda benimsemiştir(10).

Osmanlı rejimi toprağı üç ayrı şekilde ele alıp düzenlemektedir.

Miri Arazi:

Arz-ı miri topraklar ise ne öşrü ne de haricî olup, fetih esnasında doğrudan doğruya devletin idaresine alınıp, yalnız ekip biçmek şartıyla sahiplerinin üzerinde bırakılan topraklardır. Bu toprakları ekip-biçenler öldükleri zaman-zaman aynı şartlarda ekip biçmek ve vergisini vermek üzere ölenin oğluna, yoksa kızına kalabilirdi. Ancak bu topraklar mülk olmayıp alınıp-satılamaz ve vakıf edilemezdi. Toprağın ekime ve biçime memur kişi, toprağı boş bırakırsa ondan alınarak başkasına verilir(11).

Hükümet bu topraklarla doğrudan doğruya meşgul olmayıp, dirlik (İkta) yani has zeamet ve tımar şeklinde muhtelif suretlerde hizmetlere karşılık olarak bırakmıştır(12).

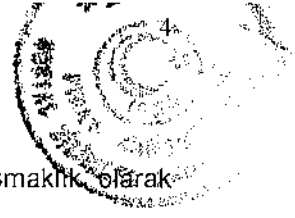
Miri arazi yirmi beş kısma ayrılmış olup, bunlardan biri havası-ı hümayun denilen ve geliri devlet hazinesine giren yerlerdi; Bunlar mukataa ve iltizam (toprağın gelirini birinin üzerine verme) suretiyle idare olunurdu. İkinci bir kısmı derecelerine göre gelirleri vezirlere ve beylerbeylerine vs.. büyük devlet memurlarına ait olan ve has ismi verilen topraklardır.

10. DURSUN, Bingöl, a.g.e.,s.388.

11. Yusuf, HALAÇOĞLU, **Osmanlı Tarihi ve Teşkilatı (Ders Notları)**,

F.Ü. Fen ve Edebiyat Fak. ELAZIĞ-1984.s.124.

12. Yusuf, HALAÇOĞLU, a.g.e.,s.124.

Üçüncüsü padişah kızlarına ve ailelerine bağlanmış topraklardır ki paşmaklık olarak adlandırılmıştır. Dördüncüsü devlet adamlarına hizmetleri dolayısıyla mülk olarak verilen topraklardır; bunlara da malikane denmiştir. Diğer toprak şekli de Vakıf arazi olup, geliri doğrudan doğruya Vakıf olarak bağlandığı yere aitti.(13).

Has: Senelik geliri yüz bin ve daha fazla olan toprağa denirdi. şimdiki deyim ile manası geçim yolu,geçim vasıtası demek olup, timar ve zeamet gibi sahib-i arz yerine Padişah dirliği de denirdi. Haslar padişaha (havası-ı hümayun), hanedana mensup kişilere, sultanlara, vezirlere, Beylerbeyilerine, sancak beylerine v.s.verilirdi Padişaha ve hanedana mensup kişilere verilen haslar dışındakiler yani; vezir, beylerbeyi, mirli va ve diğer yüksek devlet memurlarına verilen haslar, vazifede buldukları süre içinde kendilere aitti(14).

Azillerinde veya ölümlerinde bu dirliğe kaybederlerdi. Devlet memurları içinde en fazla senelik geliri olan vezir-i azam hası idi ki, geliri bir milyon ikiyüz bin akça idi diğer has sahiplerinin geliri de rütbelerine göre ayarlanmıştı Hassın geliri voyvoda denilen adamlar vasıtasıyla toplattırılırdı. Has kimin ise orada ziraat eden köylü de ona ait sayılırdı, köylünün ekip- biçtiği yerlerin öşrü ve resimleri has sahibine ait olup, köylü ziraat yapmazsa has sahibi yani sahib-i arz ondan alarak bir başkasına verirdi. Has sahipleri gelirlerinin her 5000 akçası için tam teçhizatlı bir cebelü yetiştirmek zorundaydılar(15).

Zeamet :

Öşrü hasılatı yirmi bin akçadan yüz bin akçaya kadar olan dirliğe de zeamet denilirdi. Zeametler eyalet merkezlerinde bulunan hazine ve timar defdarlarına, zeamet kethüdalarına, her sancaktaki alay alay beyine, kale dizdarlarına, kapucu başlarına, divan katiplerine, defter hane hazine-i amire katiplerine verilirdi.

13. Yusuf, HALAÇOĞLU, **Osmanlı Tarihi ve Teşkilatı (Ders Notları)**

F.Ü. Fen ve Edebiyat Fak. ELAZIĞ-1984.s.125.

14. Yusuf, HALAÇOĞLU, **a.g.e.,s.125.**

15. Yusuf, HALAÇOĞLU, **a.g.e.,s.126.**

Pek büyük bir suçları olmadıkça ellerinden toprakları alınamazdı, yani hayatta oldukları müddetçe tasarruf ederlerdi. Zeamet sahipleri her 5000 akça için bir cebelü götürmek zorundaydılar. Bura da da reaya, yeni köylü sınıfı ile zeamet (sahib-i arz) arasındaki muamele haslardaki gibi idi(16).

Timar:Timarların (dirliklerin) tam olarak teşkilatlanması I.Murad zamanında oluşmuştur. Dirliklerin timar ve zeamete ayrılmasına bu dönemde olmuştur. Büyüklüğü ne olursa olsun sadece timar ismi verilen dirliklerin bundan sonra vezirlere, beylerbeyine, sancak beylerine timar olarak verilecektir.

Murad Han timarların intikaline ait hükümlerde koymuştur. Buna göre timarlar evlada intikal edecektir. Bir elde toplanmış müteaddit timarlar zeamete çevrilebilecek, fakat bir zeamet birkaç timara bölünemeyecektir (17).

Timar'ın yıllık geliri 1000 akçeden başlayıp 3000 akçeye kadar kısmı timar sahibine ait olup, her 5000 akçeye de bir cebelü beslemek zorunda idi.

İltizam Usulü Sadrazam Rüstem Paşa, arazilerin bil müzayede ihalesi suretiyle devlet gelirlerinin şahıslara verilmesi usulünü kabul ederek, en büyük ve önemli üretim vasıtası olan toprağın,yavaş yavaş devlet elinden çıkarak şahısların eline geçmesine neden oldu. Devletin,miri toprakları, peşin para karşılığında mültezimlere bırakılmasının nedeni timarlı sipahi örgütünün ordudaki önemini yitirmesi ve sürekli ve maaşlı bir ordu için gerekli büyük mali kaynakların sağlanması imkanlarının araştırılmasında aranmalıdır(18).

17. yüzyıl sona ererken, artık dirlikler askeri niteliklerini yitirmişlerdir. III.Selim döneminde, dirlik sahipleri, Hıristiyan ve Musevî sarraflara, topraklarının gelirini peşin para ile satmaya ve topraklar spekülasyon konusu haline girmiştir.

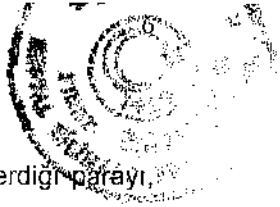
II.Mahmud artık yalnız adı kalmış bulunan timar sistemini kaldırmıştır. timar sisteminin bozulması yanında, vergilerin özellikle de aşar vergisinin ağırlığı çiftçiyi iflasa sürüklemiştir (19).

16. Yusuf, HALAÇOĞLU, a.g.e., s.125.126.

17. Orhan, KAVUNCU, **Osmanlı Arazi Rejimi**, Ocak Dergisi, say.9,s.71.

18. M.Zeki, PAKALIN **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, I ve II. Cilt." İltizam ve Mültezim " .s.394.

19. M.Zeki, PAKALIN, a.g.e., s.394.

Bu dönemde Mültezimler, üretimin artmasını değil, dirliği alırken devlete verdiği parayı, vereceği, vergiyi ve ne kadar nasıl kar getireceğini düşünüyordu. tımar usulü kaldırıldıktan sonra aşarın devlet tarafından tahsil edilmesi gerektiğinde vergi ve rüsumların mültezimler ihalesine başlandı. Mültezimler devlete ait olan vergirusumları müzayede ile alırlar ve ürünün öşürünü koydukları adamları vasıtasıyla tahsil ettikleri gibi ikinci birine de ihale ederlerdi. Müzayede işlerini bir çok hileler karıştığı gibi halkı fakir ve zavalı olan yerlerin mültezimleri fazla kar temin etmek için türlü eza ve cefa yaparlardı. En hafifi adamlarını bedava beslemektir. Katip, koruyucu gibi adamlar köylerde aylarca kalırlar atlarıyla beraber yiyip içerlerdi. Mültezimlerle ilgili şikayetler padişaha yanlış şekilde aktarılıyor veya hiç bildirilmiyordu(20).

c- Dirlik Sisteminin Osmanlı Devleti Açısından Önemi :

Çağın şartları çerçevesinde Osmanlı köylüsünün benzerleriyle kıyaslanamaz kadar düzenli ve güvenli bir yaşama sahip olduğu, görülmektedir. Köylünün bu durumu doğrudan doğruya " Dirlik Sistemi " nin uygulanmasına bağlıdır. Toprağın devlet mülkiyetinde, memur-askerlerin denetiminde olması, tasarruf hakkına sahip olan köylüyü doğal ve toplumsal tehlikelere karşı güvence altına almaktadır(21).

d- Sosyo-Ekonomik Açıdan Dirlik sistemi.

Köylü meydana gelebilecek tehlikeler nedeniyle kaygı duymaktadır. Dirlik sahipleri tarafından yardım gereceğini bildiğinden güven içinde yaşamını sürdürmekteydi. Köylü, kendisi öldükten sonra toprağı işlemeyecek kadar küçükse tarla bir başkasına işlettirilip, sağlanan gelirle bakılır, büyüdükleri zaman tekrar çocukların tasarruflarına verileceğinden çocuklarının geleceği bakımından da huzurluydu.

Vergi geliri toplayan Dirlik sahipleri bazı özel yetkilerine rağmen devletin memuru niteliğinde olduğu için köylüyü sömürme, baskı yapma imkanları yoktu." Dirlik sahiplerinin sık sık değiştirilmeleri sürekli bir yönetici durumuna girmesini önlemektedir.

20. M.Zeki ,PAKALIN, a.g.e.,s.394.

21. DURSUN, Bingöl, Atatürk Üniversitesi İşletme Fak.Dergisi, cilt, 1, say.4, Erzurum-1975.s.395

7

Köylülerin haklı şikayetleri devlet tarafından hemen incelenip, gereği yapıldığından Dirlık sahipleri sadece vazifesinin gereğini yapmakta idi(22)

Tarımsal Durum:

Halkın beslenme sorununu karşılamak ve toprak kaynağını iyi kullanmak yani verimliliği artırmak için ürünlerin yetişmesini ve tüketilmesini dikkatle planlamanın ilk kademesini dirlık sistemi mümkün kılmaktadır.

Üretimin Dirlık sahipleri tarafından kanunlar ve diğer fermanlar doğrultusunda denetimi, toplumun çıkarına uygun şekilde toprağın işlettilirilmesi sağlanmaktadır. Üretimin en büyük aracı olan toprağın ne zaman neyada bırakılacağı, ne zaman ekileceği, yani ne şekilde verimli işletilebileceği köylü tarafından tek başına belirlenemez. Kararar toplumdur(23).

Kontrol ve planlama üretimin ilk kademesinde olduğu gibi; malın hazırlanışı, nakliyatı, boşaltılması ve dağıtım safhalarında da söz konusudur. Devlet ayrıca malın toptan ve perakende satış fiyatını kararlaştırıp denetlemektedir. Böylece zengin olan kaynaklar en verimli şekilde işletilmekte, haksız kazançlara müsaade edilmemektedir.

Müşterek Kullanım Durumu:

Tarımsal faaliyetlerin yapıldığı müşterek kullanıma otlaklar, yaylaklar ve su kaynakları girmektedir. Yaylak ve kışlaklarda bulunan otlak yerler halkın mer'ası kabul edilip başkası tarafından tarım yapıp, tarla haline getirilemezdi(24).

Mer'alarda faydalanma bazı esaslara göre yapılmaktaydı. Mer'alar herhangi bir kişinin özel mülkü olmadığı gibi tasarruf hakkı bir kişiye değildi(25).

Köylü, Dirlık sahipleri tarafından eşit bir şekilde faydalanırdı. Müşterek kullanım alanlarından faydalanan güçleri oranında vergi verme zorunluğundaydı.

22. DURSUN, Bingöl, a.g.e.,s.396.

23. İsmail, CEM, **Türkiyede Geri Kalmışlığın Tarihi**, İst.1973.s.60.

24. İsmail, CEM, a.g.e.,s.60.

25. Ömür Lütü, BARKAN, **Osmanlı İmparatorluğunda Zirai Ekonominin Hukuki ve Mali Esasları**, İst.1943.s.6,14,30,89.

8

Su kaynakları da herhangi bir kişiye ait olmayıp Reaya eşit bir şekilde faydalanırdı. Araziden su geçen köylüler bu suyun önünü kesip, başkalarının faydalanmalarına engel olamazlardı.

"Ortakçılık ve Kesicilik Şeklinde Toprak İşçiliği Durumu:

Osmanlı köylüsünün büyük bir kısmı, miri toprak üzerinde çalışan ve vergisini ödeyen reaya idi. Bunların yanında, az da olsa, miri arazi üzerinde, ortakçılık, kesicilik şeklinde toprak işçiliği yapan köylü de vardı.(26)

Özellikle imparatorluğun kuruluş devrelerinde, dirlik sahibinin kendine ait hassa çiftlikleri ve çayırılar çok sayıda mevcuttu. Dirlik sahibi kendi uğraşmazsa kiraya verebilirdi. Böylece hassa çiftlikleri üzerinde meydana gelen kiracılık ilişkileri çoğunlukla ortakçılık şeklini almıştı. Dirlik sahibi bu araziye kiraya verebilir fakat satamazdı. Ortakçılık ortakçının vakıf, mülk veya miri araziye, sipahi, vakıf mütevellisi veya mülk sahibinden aldığı tohumu, çoğunlukla işletme masrafları da toprak sahibine ait olmak üzere, ekip biçmesi ve ürünlerinden tohum ve öşür çıkarıldıktan sonra geriye kalan kısmı, beşlikle, vakıf idaresi veya toprak sahibi ile yarı yarıya, üçte bir veya beşte iki hisse olarak paylaşılmasıdır.

Ortakçı ve kesici kullar kendilerine ait köylerde otururlardı. Yani kulluk şeklinde tesis edilmiş köyler vardı. Bu şekilde kulluk köylerine özellikle Hüdavendigâr vilayetinde rastlanırdı. Osmanlı imparatorluğunda, hür reaya ile ortakçı ve kesici kullar arasında iki fark vardır

1. Çitçinin hukuki statüsü bakımından. Reaya araziyi bilfiil işletmek mecburiyetinde oldukları ve kendi tasarruflarındaki arazi üzerinde çalıştıkları halde, ortakçı ve kesici kullar başkasının tasarrufundaki arazi üzerinde çalışmaktadırlar.2.Toprağın hukuki yapısı bakımından: Miri topraklarda reaya ya belirli bir tapu bedeli karşılığı tecviz söz konusudur. Buna karşılık mülk topraklarda ortakçıların çalıştığına şahit olmaktayız (27).

26. ALBAYRAK, Sadık, a.g.e.,s.96.

27. TUNCER,Hadiye, **Osmanlı İmparatorluğunda Toprak Hukuku ve Kanun Açıklamaları**, Tarım Bakanlığı Mesleki Mevzuat Serisi,Ankara-1962.s.82

Vergileme Durumu :

Mustafa Akdağ, Osmanlı vergilerini, alma usullerine ve önem sıralarına göre üç ayrı prensibe dayandırmaktadır:1.İslami vergi esaslarına göre alınan ve Tekalif-i şer'iyye adı altında toplanan öşür, ganem(koyun), cizye..gibi vergiler. 2.Örfe göre taayyün etmiş olan vergiler. 3.Avarız, yahut tekalif-i divaniye vergileri.

Osmanlılarda da geçmişte olduğu üzere, devlet masraflarını genellikle çiftçi halktan alınan vergilerle karşılayacak şekilde bir mali sistemin oluştuğu, Akdağ tarafından belirtilmektedir. Fetholunan arazi üzerinde tarım yapan halk başlangıçta Müslüman çiftçiye geçince bunların yerine "çift resmi" ve "öşür" alınmaya başladı(28).

Tekalif-i örfiye denilen vergiler ise, şer'i prensipler dışında devlet ile fert arasındaki mali ilişkileri zamana ve şeriata uygun bir şekilde düzenleyen ferman ve fetvalarla tedvin edilmişlerdi.

Bütün vergiler tüm ülkede aynı şekilde alınmaz,bazı vergilerin isim ve miktarı vilayetten vilayete değiştiği gibi,ürün türüne göre bazı vilayetlerden alınır; diğerlerinden alınmazdı. Bazı vergilerde birbirlerinin yerine geçerdı. Reaya bu vergilerin birçoğunu tımar sahibini, bazılarını Öşriye Topraklar:

Öşriye adı verilen topraklar fetihden önce yerli, Müslümanlara ait, olan yahut sonradan Müslümanların yerleştiği topraklardır. Bu toprakların özelliği işleyenin Müslüman olması ve toprağın tam mülkiyetine sahip olmasıdır.(29)

Bu topraklar satılabilir, İslam miras hukukuna göre parçalanabilir,istendiği şekilde tasarruf edilebilir.Öşriye topraklarını işleyen halk vergi olarak, miri arazideki gibi, çift resmi ile ürünün üzerinden hesaplanan öşür ödemektedir (30).

Haricîye Topraklar:

Haricîye adı verilen topraklar bir yerin fethinden sonra yerli Müslüman olmayan halkın mülkiyetinde bırakılanlardır(31).

28. Orhan,KAVUNCU, **Osmanlı Arazi Rejimi**,Ocak Dergisi,Ocak,1974,s.71.

29. HADİYE, TUNCER, a.g.e.,s.70.

30. ,Mustafa, AKDAĞ**Türkiyenin İktisadi ve İçtimai Tarihi** c,1-2. İstanbul-1974.s.426.

31. İsmail, CEM, a.g.e., s.54.

Bu toprakların tasarrufu işleyenlere aittir. Köylünün tasarrufuna bırakılan toprakların miktarı hudutsuz olmayıp, her biri, arazinin verimine göre, 80 ila 150 dönüm arsında değişen çiftlikler olarak tahdit edilmişti, sancak beyine ve bir kısmını da divana öderdi(32).

Her ailenin elinde bir yahut iki çiftlik bulunması mümkündü. Bir çiftlik genişliğindeki arazinin yıllık nakdi icarı, en eski metinlere göre, Müslümanlar için 22, Hıristiyanlar için 24 akçe idi, (harac-ı Mukassem) gelince, bu arazinin dinsine ve hutine göre değişiyordu. Bu toprak sahipleri Harac-ı mukassem adıyla öşür ve Harac-ı Muvazzaf adıyla arazi vergisi ödemektedir.

2) TANZIMATTAN CUMHURİYETE KADAR TOPRAĞIN DURUMU:

Tanzimat döneminde tarımsal fakirleşme gittikçe artmış, topraktan ayrılmalar, şehre göçler ve bunun sonucu olarak işsizlik yoğunlaşmıştı.

1876 da ilan edilen I.Meşrutiyet yönetsel değişikliklerden başka bir şey değildi. Meşrutiyet'in ilanıyla temel düzende sosyo ekonomik bir düzenleme yapılmadığından tarımsal kesimde de bir değişiklik olmadı(33).

Tarımsal kesimde çalışanlar için bir takım seslenmeler oldu. Aydınlar, tarımla çaba göstermişlerdir. Fakat bu iyi niyetli çabalara rağmen köylünün durumu gittikçe kötüleşiyordu. Oysa Sencer bu dönemin tarımsal açıdan sosyo-ekonomik durumunu şöyle açıklıyor:"...tarım alanındaki fakirleşme, düzensizlik ve çöküş, bir sıra olayda kendini göstermiştir; İç ve dış göçler, büyük kıtlık ve açlıklar bunlar uğraşanların sosyo- ekonomik durumunun düzeltilmesi yönünde arasındadır. Tarım alanındaki çöküşün ana nedenleri topraksızlık, toprak işçilerinin çeşitli nedenler yüzünden harcanması, vergilerin ağırlığı, tarım yöntemlerinin ikelliği eşkıyanın saldıdığı korku, yol ve kredi yokluğudur(34).

Topraksızlık, köy nüfusunun artmasına, toprakların verimsizleşmesi tarlaların kırlaşması yüzünden bir kaç yüzyıldan beri önemli bir sorundur.

32. İsmail, CEM, a.g.e., s. 54

33. Mehmet, DOĞAN, **Tanzimat Toprak Hukuku**, Hareket Dergisi say.79,

Temmuz-1972.,s.9

34. Mehmet, DOĞAN, a.g.e.,s.10.

Köylü aileleri ellerindeki toprak geçindirememektedir. Bunlar topraklarını bırakarak başka yerlere göç etmektedirler. Bitmez tükenmez savaş köylü nüfusu toprağından söküp atmakta güvensiz bir ortam doğurmaktadır. 1870'den sonra artan mali güçlükler yüzünden vergiler daha da ağırlaştırmış, savaş giderleri dış borçlar hep köylü nüfusun sırtından karşılanmak istenmiştir(35).

Tarım yöntemleri ikelliğini korumaktadır. Eşkiya ve güvensizlik köylüyü toprağından eden bir etkendir. İltizam usulü devam ediyordu. Mültezimler her ne pahasına olursa olsun mali yönden güç kazanmaya bakıyorlardı. Tabi köylülerde eziyet altında kalıyor ve gittikçe fakirleşiyorlardı. 1909 yılında II.Meşriyet ilan edildi. Bu Meşrutiyet devrinin başlangıcında iltizam usulü kaldırıldı. Bu devirde halkı düşünenler, onlar için seslenenler çoğalmış, fakat düzende değişiklik yapılması yönündeki çabaları sonuca ulaşamamıştır(36).

1600 yılından beri ekonomisi sarsılmaya, sosyal yapısı bozulmaya yüz tutan Osmanlı İmparatorluğu üzerinde yabancıların etkisi de fazlalıyordu. Buna en iyi zeminde batılaşma akımını yürütenler hazırlıyordu.

a- Ayan ve Derebeyler:

Ayan: Gözler, bir yerin ileri gelenleri sözü geçenler eşraf, anlamına gelir. XVII. Yüz yılda Reaya ile merkezi otorite arasındaki ilişkilerde aracı olarak sınırlı bir işlevi vardı. Kentin korunması adalet, yöneticilerin değiştirilmesi vb. konusunda istemlerin padişaha arzı ayan eliyle yapılırdı(37).

Ayan deyimini ilk zamanlardan beri, genel olarak, çok kez tüccar olan, taşra eşrafı veya mahalli eşraf anlamında kullanılırdı. Şimdi ise, önemli siyasal fonksiyonlar gören eski ve yeni toprak sahiplerinin meydana getirdikleri belirli bir toplumsal grubu veya sınıfı ifade eder olmuştur.(38).

İlk başta, gasp olarak bunlara karşı durulmuştu; fakat 18. yüzyılın mali ve idari sıkıntıları arasında, merkezi hükümet, mahalli işlerin, özellikle taşra şehirlerinin, yönetimini bir mülk sahibi sınıfını andırmaya aşlayan ayana, gittikçe artan ölçüde devretmeyi uygun buldu.

35. Oya, SENCER, **Türkiye'de İşçi Sınıfı**, 1969.s.115.

36. İdris, KÜÇÜKÖMER, **Düzenin Yabancılaşması-Batılaşma**, İstanbul. s.75.

37. Büyük Larousse, **Sözlük ve Ans.** cilt.3. s.1090.

38. Bernard, LEWIS **Modern Türkiye' nin Doğuşu**, Ankara-1984,s.440-441

Bunlar hükümetçe atanmaktan çok onaylanan liderlerini ve temsilcilerini seçiyordular. Bunların gittikçe artan güçlerinden korkan hükümet, 1786'da bunları şehir yönetiminden uzaklaştırmayı ve kendi merkez memurlarını atamayı denedi; fakat beş yıl sonra da merkez memurlarını kaldırmak ve ayan yönetimi ile onların seçim sistemini geri getirmek zorunda kaldı.

1682'de başlayan dört devletle onaltı yıl süren savaş sırasında ayanın etkisi arttığı gibi yönetime karşı buyruk ve tutum takındığı görüldü. 1694'den itibaren iyice güçlendiler (39).

1768 savaşının yarattığı kötü durum özellikle devletin ayandan asker istemesi bu kişilerin silahlı asker toplamasına yol açtığı için yetkileri daha da artırdı. 1785'de ayanlık resmen kaldırıldı fakat 1790 da tekrar bu yönetime dönüldü (40)

II.Selim'in saltanatı sırasında derebeyler güçlerinin zirvesine eriştiler ve hatta Sultanın reform programını bazıları desteklemek, bazılarıda ona karşı çıkmak suretiyle, saray ve başkent işlerinde önemli bir rol oynamaya bile başladılar.

1808'de Sadrazam Bayraktar Mustafa Paşa, İstanbul'da bir ayan ve derebeyleri konferansını toplamaya çağırdı; burada bunlar ve merkezi hükümetin ileri gelenleri, onların statülerini tanıyarak ve teyit ederek, bir karşılıklı destek anlaşması (sened-i ittifak) imzaladılar. "Sened-i ittifak " ı II. Mahmut pek isteksiz onayladı. Böylece 9. yüzyılın başlarında, Sultan, Osmanlı imparatorluğunu 'da feodal hakları ve özerklikleri resmen tanıyan bir berat bir

"Runnymede"ye getirildi. Bunların ömrü kısa oldu. Sultan Mahmud, Kral John gibi, kendi asilzade sınıfını kaldırmaya azimliydi. Ondokuzuncu yüzyıl ona gerekli araçları da sağladı.(41)

b- Tarımsal değişiklik:

Selim, ayan ve derebeylerin feodal özelliklerini engellemek ve uzun süredir unutulmuş olan hükümdar otoritesini yeniden kurmak için, ilk başarısı çabalarını da daha önce göstermiş idi. Mahmud, Avrupa ve Asya yakalarında bir dizi asker ve polis hareketleriyle, bu süreci tamamladı (42).

39. Büyük Larousse, **Sözlük ve Ans.** cilt.3.s,1090

40. Büyük Larousse,**Sözlük ve Ans.** cilt.3.s.1090

41. Bernard, LEWIS ,**a.g.e.**,s. 442

42. Bernard, LEWIS ,**a.g.e.**,s. 442

Bununla beraber, bu yanı feodal özerkliklerin kaldırılması, meydana gelmekte olan önemli tarımsal değişiklikleri durdurmadi. Sultan Mahmud, aynı kendi toprakları üzerindeki kontrolünü elde edememiş, hatta gerçekte artmış olarak bıraktı.

Topraklarından yoksun edilenler aynı değil, sipahiler idi.1831'de Türkiye hala tarım topraklarının önemli bölümünü içine alan timarlara devletçe el kondu. Fakat bunlar doğrudan doğruya devlet memurlarıncı yönetilemeyerek, daha önceki zamanlarda havass-ı hümayunun mukataaya verilmesine benzer bir şekilde çeşitli türde mültezimlere ve mukataa sahiplerine verildi.Osmanlı çöküş dönemi boyunca sonuncusu gittikçe yaygın hale geldi ve bu gibi mukataa sahipleri, gerçekte hukuken değilse bile fiiliyatça mülk sahibi hak ve yetkilerini edinmeye başladılar. (43)

Bu, bir çok yollarla meydana geldi. Sultanların miri araziyi mülk olarak ihsan etmeye hakları daima olagelmışti ve zaman zaman gözde veya değerli kişileri ihsan ederlerdi. Bu gibi nükleer, mülkiyet hakkını düzenleyen şeriat kurallarına göre ferağ edilebilir ve miras yoluyla intikal edilebilir. Tam bir kanuni mülkiyet olurdu. Mülk topraklardan alınmayan, fakat miri topraklardan alınan vergilerden resmen vazgeçmeyi gerektiren bu gibi ihsanlar tabiyatıyla az ve istisnai idi.

Diğer bir yol zorla gasp idi. Sultanın otoritesinin zayıf ve uzak olduğu yıl ve zamanlarda, bir takım güçlü kişiler bazen miri toprakları kuvvetle ele geçirmeyi başarırlar. Onlar üzerinde mülk hakları kullanırlar daha sonrada bunun tanınmasını sağlardı.(44)

9. yüzyıl başlarında mülk arazinin artması iki ana kaynaktan besleniyordu. Biri, hazine açığını kapatmak için miri arazinin devletçe mülk olarak satılmasıydı. Diğer, satın alan pek geniş haklar ve yetkiler veren özel bir mukataa hakkının artırma yoluyla salışıydı.

Kaldırılan tımar topraklarının bir çoğunun yeni bir mülk sahibi sınıfı eline geçmesi bu çeşit satış yoluyla olurdu.II.Mahmud ve ondan sonrakilerin devrinde,bu türden satışlar pek sık yapılmış görünüyor. Kendisine tapu temessunun değerini artırdı; öte yandan kanunlar da, oğul, kız ve diğer hısımlara miras intikaline musade edecek şekilde birbiri peşine değiştirildi.(45)

43. Bernard ,LEWIS, a.g.e.,s. 443

44 Bernard ,LEWIS, s. 443

45 Bernard, LEWIS, a.g.e., s. 444

Bu durum köylünün halini daha da kötüleştirdi. Elinde tapu olanlar mülk sahibine gelince köylü hiç bir hakka sahip olmayan bir kiralık işçi veya yarıcı durumuna düştü. Öyle ki feodalizmden (tımar sisteminden)kurtuluşu, onu eskiden kötü bir durumda bıraktı.

1- Devlet vergilerinden başka köylü, ürününün bir kısmını kira olarak ödemek ve bazen ayrıca şahsen hizmet etmek zorundaydı.19.yüzyıl halk edebiyatı ve 20. yüzyıldaki hikaye ve romanları, yoksul ve mutsuz köylü ona eğer men olan ve onu sömüren ağaları arasındaki şiddetli mücadeleyi ortaya koyar. Onun tek savunucusu eşkıyadır. Dağa çıkan zalimler ile onu tutan devlet kuvvetlerine karşı savaşıyor köylü.(46)

Batılılaşma hareketi yabancıların gözetimi altında sürdürülüyor, toplumumuzun sosyal yapısı karışıklıklar gösteriyordu. Batılılaşma akımının etkisiyle okul, kolej ve benzeri misyon kuruluşların tesisiyle toplumun kültüründe olumsuz değişiklikler meydana getirmiştir. Müslüman olanlarla olmayanlar için ayrı hukuk uygulandığından sınıflaşma oluşmuş, hatta yabancılar Müslümanlara nazaran daha iyi koşullarda yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Ayrıca ekonomiyi de ellerine geçirmişlerdi(47).

Osmanlı Devleti almış olduğu bütün önlemlere rağmen batılı devletlerin ekonomik-sosyal alanda batılı devletlerin, baskısı altında kalmaya mahkum edilmiş oluyordu. Devlet yapısında'ki yenileşme hareketleri yapılan çalışmalar içte pek etki yapmazken Batılı Devletler sadece Osmanlıyı daha hangi yönlerden daha fazla sömürme faydalanmayı amaçlıyorlardı.

İşte bütün bu şartlar altında Devlet bünyesindeki batılılaşma hareketi hiçte olumlu sonuçlar vermiyordu. Devlet daima batılı devletlerin müdahalesine açık bulunuyordu. Bunu fırsat bilen yabancılar ya ayaklanma çıkardılar, yada bağımsızlıklarını istemeye başladılar. Osmanlı Devleti ise kendi meseleleriyle uğraşmaktan olup biteni fazla önemsemiyordu.

46. Bernard, LEWIS, a.g.e., s. 444-

47. İsmail, CEM, a.g.e.,s.279.

I. BÖLÜM

CUMHURİYET DÖNEMİ İKTİSAT POLİTİKASI (1923-1938)

1-Cumhuriyetin Devraldığı İktisadi Miras:

a- Maliye Politikası: Denk bütçe iç ve dış itibarı yüksek bir hazine teşkil eder. 1920 yılını iç ve dış siyasi dengesine verilen önemi Atatürk 1 Mart 1921. T.B.M.M.'inde yaptığı konuşmada görmekteyiz (48).

TABLO -I-

Atatürk Dönemi Bütçeleri ve Kesin Hesap Sonuçları						
(Milyon TL)						
28 Şubatta Bulunan yıl	Bütçe Ödenekleri			Kesin Hesaplar		
	Gelir	Gider	Açık Fazla	Gelir	Gider	Açık Fazla
1920	51	63	-12	--	--	--
1921	--	79	--	--	--	--
1922	--	87	--	--	--	--
1923	--	--	--	--	--	--
1924	129	140	-11	138	132	+6
1925	191	184	+7	171	202	+31
1926	190	190	--	204	172	+8
1927	195	194	+1	122	99	+5
1928	207	207	--	224	201	+21
1929	221	220	+1	186	213	+11
1930	223	223	--	214	210	-7
1931	187	187	--	207	208	-22
1932	169	169	--	207	208	-22
1933	170	170	--	201	212	+2
1934	184	184	--	242	174	--
1935	195	263	--	--	--	--
1936	213	213	--	--	--	--
1937	231	231	--	--	--	--
1938	250	250	--	257	--	--

Kaynak: Atatürk'ün Ekonomi Görüşü, Kara Kuvvetleri Komutanlığı Yayını Ankara, 1982, s.89

49. Atatürk'ün Ekonomi Görüşü, Kara Kuvvetleri Komutanlığı Yayını Ankara, 1982, s.89

50. Atatürk'ün Ekonomi Görüşü, a.g.e., s.89

Görüldüğü gibi 15 Mali yıl bütçesinden 11'i denk 3'ü bütçe fazlalığı vermekte yalnız 1924 bütçesi % 11 tutarında açık vermektedir (51) .

b) Para politikası :

Bu politikanın esasına Türk Lirasının değerinin korunması teşkil eder. Atatürk'ün para değerinin korunması işine verdiği önem her türlü tutumun üzerinde ekonomi politikasının temel taşlarından biridir(52).

İstiklal Savaşı içinde, dahi enflasyona gidilmemiştir. Duyunu Umumiye İdaresi 1914-1918 yıllarında 161 milyon liralık kaime bastırmıştı. Milli Mücadelede, Anadolu da bu kaimeler tedavülde bulunuyordu. Ankara Hükümeti'nin kendi adına para bastırmasına psikolojik ortam uygun değildi. Cumhuriyet rejimini Osmanlı Devletinden 158 milyon 748 bin 563 liralık kağıt para intikal etti. 2 milyon 251 bin 437 lira, çeşitli nedenlerle dolaşımdan kaybolmuştur (53).

Osmanlı kaimeleri, birkaç yıl sonra, Türkiye Cumhuriyeti adına bastırılmış banknotlarla değiştirildi. Merkez Bankası henüz kurulmadığından emisyon işlemlerini hazine yürütüyordu.

TABLO -II-

Para Stokunun Kupürlere Dağılışı Şöyleydi

Banknot Kupürü	Küpür Adedi	Tutarı
1 Liralık	24591218	24591218
5 Liralık	5673753	28368765
10 Liralık	2356063	23560630
50 Liralık	624917	31245850
100 Liralık	307711	30771100
500 Liralık	27448	13724000
1000 Liralık	6487	6487000

Kaynak: Feridun, ERGİN, Atatürk zamanında Türk Ekonomisi, İstanbul. 1977,.

51 Atatürk'ün Ekonomi Görüşü, a.g.e.,s.89

52 Atatürk'ün Ekonomi Görüşü, a.g.e.,s.89

53 Feridun, ERGİN, Atatürk zamanında Türk Ekonomisi, İstanbul. 1977,s.52

TABLO- III-

Atatürk Döneminde Türk Lirasının İngiliz Sterlinine göre değeri ve tedavüldeki Banknotlar

(Yıllık Ortalama Değerler)

Yıllar	1 Sterlin eş değeri (Kuruş)	Tedavüldeki Banknotlar (Milyon TL..)
1919	381	158
1920	443	--
1921	605	--
1922	729	--
1923	763	--
1924	836	161
1925	892	165
1927	945	153
1928	956	153
1929	1009	153
1930	965	159
1931	741	159
1932	702	159
1933	636	164
1934	624	164
1935	624	161
1936	624	165
1937	636	179
1938	616	194

Kaynak: Atatürk'ün Ekonomi Görüşü, Kara Kuvvetleri K.İğri Yay. Ankara 1982,s.89

2 Mart 1940 da TC. Merkez Bankası altın stoku 81.733 Kg. altınla serbest değişebilen döviz ile birlikte altın ve döviz rezervi toplam 1.5 milyon TL.. ye ulaşmıştır (54).

54. Atatürk'ün Ekonomi Görüşü, Kara Kuvvetleri K.İğri Yay. Ankara 1982,s.89

TABLO-IV-

Atatürk Döneminde İthalat ve İhracat

Milyon TL.

Yıl	İhracat	İthalat	Açık (-) veya Fazla (+)	İhracatın İthalata Oranı (%)
1923	85	145	-60	59
1924	159	194	-35	80
1925	192	242	-49	80
1926	186	235	-48	80
1927	158	211	-53	74
1928	174	224	-50	78
1929	155	256	-101	60
1930	152	148	+4	103
1931	127	127	--	100
1932	101	86	+5	111
1933	96	75	+21	128
1934	92	87	+5	106
1935	96	89	+7	108
1936	118	93	+25	127
1937	138	114	+38	120
1938	145	150	-5	
1939	127	18	+9	97

Kaynak: Atatürk'ün Ekonomi Görüşü, K.K.K. Ankara, 1982.s.96

Atatürk döneminde dış ticaret dengesine de ulaşılmıştır. 1929' yılına kadar açık veren dış ticaret dengesi 1930 dan sonra sürekli fazlalık vermiştir (55).

55. Atatürk'ün Ekonomi Görüşü, K.K.K. Ankara, 1982.s.96

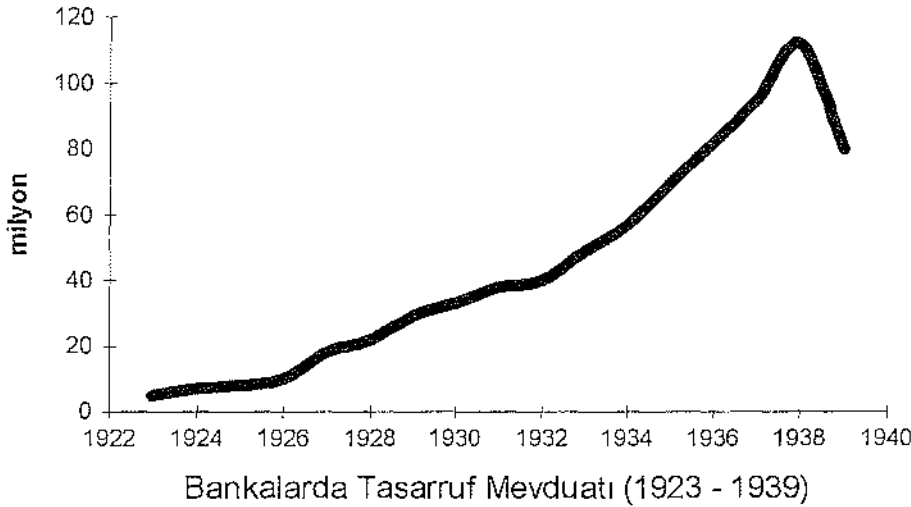
Ziraat Bankası 1863'te Mithat Paşanın Pirot kasabasında kurduğu ilk Ziraat Kredi sandığının gelişmesiyle dallanmış ve büyümüş bir kredi müessesidir. Tuna vilayetinde sayıları çoğalan bu sandıklara 1867'de "Memleket Sandıkları" adı verilmişti. 1888'de Menafi sandıkları kaldırılarak Ziraat Bankası kurulmuştu (56).

1924 tarihli bir kanun Ziraat Bankasının her türlü banka muamelesi yapmak yetkisini verdi.

Ziraat Bankasının toplam mevduatı 1931'de 56 milyonu buldu. Ziraat Bankası 1933'te 58 363 ortağı 637 Ziraat Kredi Kooperatif aracılığıyla kredileri tarım sektörüne intikal ettiriyor, doğrudan doğruya çiftçiye kredi veriyor ve ticari kredileri yapıyordu.

1929 Mart'ta, Ali İktisat Meclisinin Türk Ekonomisi hakkında hazırladığı raporda, memleketin iktisadi durumu raporda kötümser bir dille açıklanıyordu. Vergilerin hayat pahalılığını arttırdığı ileri sürülüyor, dış ticaret açıkları belirtiyor ve Türk lirasının istikrarsızlığı üzerinde duruluyordu.

GRAFİK-I-

Kaynak: Ferudun, ERGİN, Atatürk Zamanında Türk Ekonomisi, İstanbul, 1977, s.50.

56. Ferudun, ERGİN, a.g.e., s.50.

57. Ferudun, ERGİN, a.g.e., s.50.

Ali İktisat Meclisi, 1914=100 esasına göre 26 ihtiyaç maddelerinden tertiplenmiş bir
parekende eşya fiyatları endeksini hayat pahalılığı artışına kanıt olarak göstermekteydi(58).

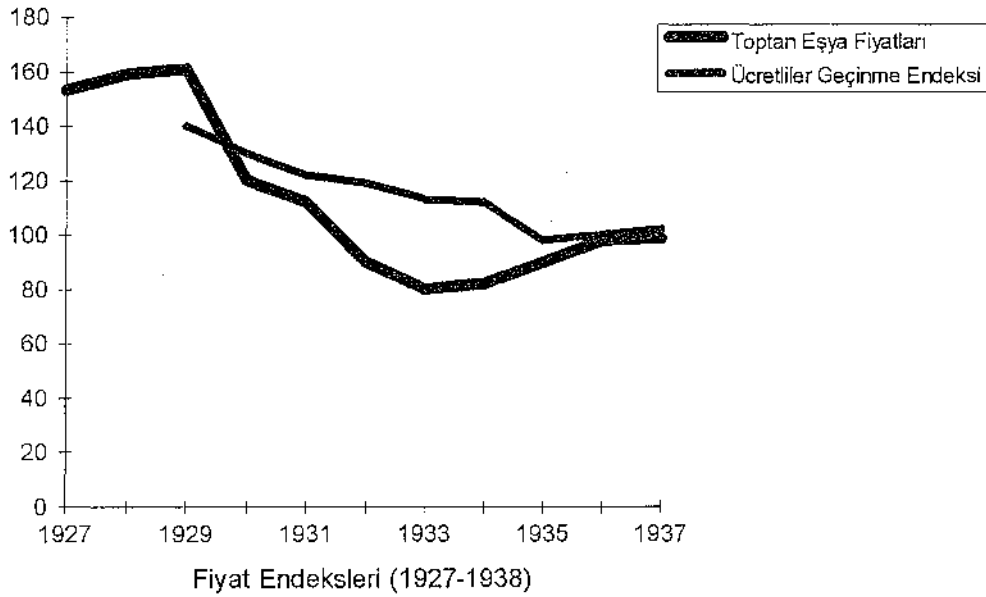
TABLO-V-

Parekende Eşya Fiyatları	
1914	100
1922	1263
1923	1286
1924	1305
1925	1428
1926	1466
1927	1452

Kaynak: ERGİN, Ferudun, Atatürk Zamanında Türk Ekonomisi, İstanbul, 1977, s.50.

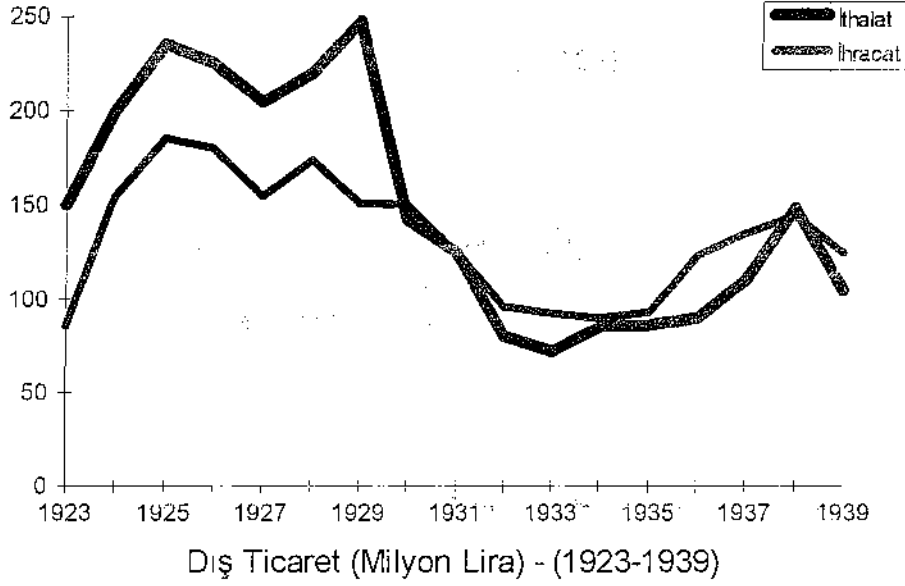
1922-1925 arasında üç yıllık fiyat artışı % 12.5 idi ve bu oranı yüksek saymak gerekirdi.

Grafik-II

1925-1927 yıllarının fiyat yüzdeleri arasındaki fark ise % 2'den ibaretti. Tahlil döneminin son yılında fiyatlarda bir alçalış olmuştu.

Grafik-III-

Kaynak: ERGİN, Ferudun, Atatürk Zamanında Türk Ekonomisi, İstanbul,1977.s.60.

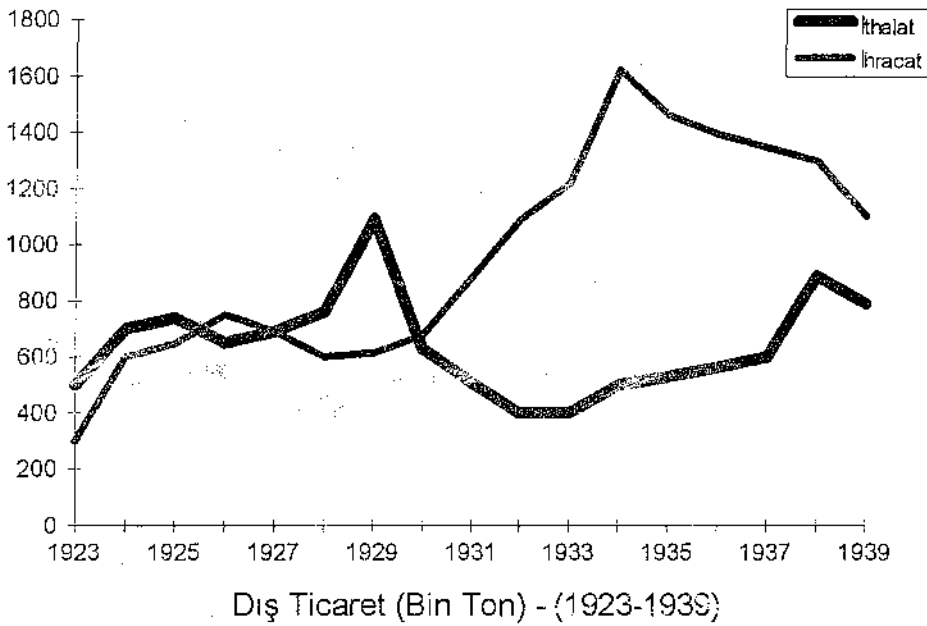
Büyük Buhran ve Depresyon yıllarında Türkiye'nin tonaj hesabıyla ihracatı arttığı gibi, dış ticaret ve ödeme hesapları da aktif bakiye bırakmaya başladı. Dış ticaret ve ödeme hesapları da aktif bakiye bırakmaya başladı. Dış ticaret açığı, çok basit bir yöntemle önlendi. İthalat daraltılınca, dışarıdan mal getirilemedi. Dışarıdan mal getirilemeyince, harcanmamış dövizler rezervlere eklendi (59).

1929 -1934 yıllarında, ihracat 699.000 ton' dan 1.637.000 ton' a yükseldi. Dışarıya canlı hayvan satışları da 638.00 baş' tan 1.080.000 baş' a çıktı.

Miktar olarak kaydedilen büyük artışa karşılık, fiyatların düşmesi yüzünden döviz geliri 155.000.000 TL.' den 92.000.000 TL.' ye indi. İhracat fiyatları, yarıdan aşağıya düştü. Daha az döviz, daha çok mal vererek elde etmek durumuyla karşılaşıldı.

İhracat fazlası, " Ayağını yorganına göre uzatmak " politikasının sonucu idi.

Grafik -IV-

Kaynak: ERGİN, Feriudun, **Atatürk Zamanında Türk Ekonomisi**, İstanbul, 1977.s.61.

2- 1923-1938-Cumhuriyet Dönemi İktisat Politikası

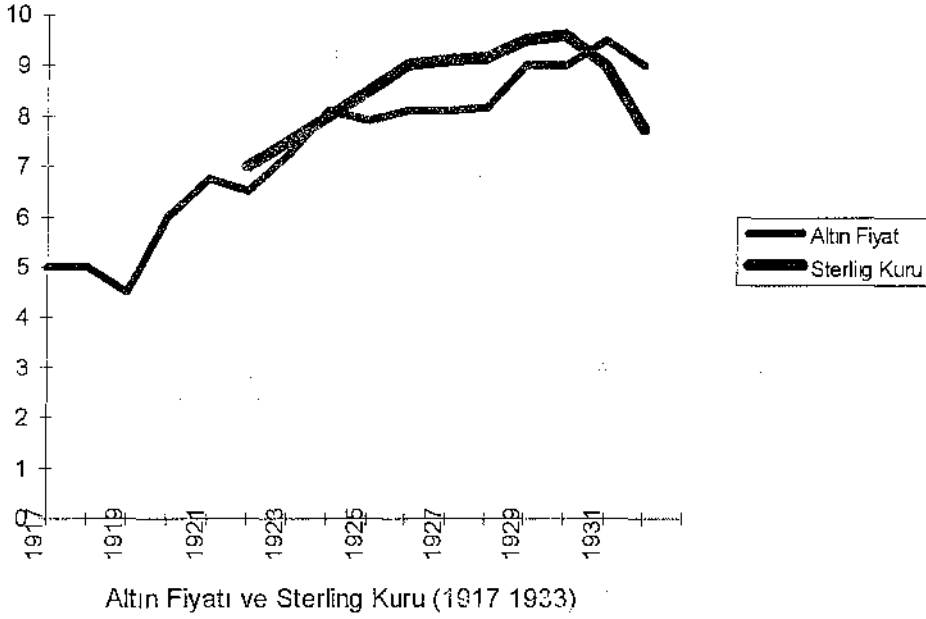
Toprak, yada tarım reformu savunucuları, tarımda çalışanların gelirinin sosyal adalet ölçülerine göre yükseltilmesi, sanayii ve servis sektörlerinde çalışanlarla tarımla uğraşanlar arasında sürüp gelen gelir dengesizliğinin belli ölçülerde giderilmesi gerektiğini, bunun ise toprak ve iş gücü olarak birim başına verimi artırmakla gerçekleştirilebileceğini kabul ederler(60).

Terim üzerindeki tartışma daha büyük toprak sahiplerini kırmadan, kredilerle, teknolojiye gelişmelerden faydalanarak, başarılı bir pazarlama. ile yapılacak bir reformdan söz ederler, toprak reformundan yana olanlar ise toprakta çalışanın geleceğe güvenle bakmasının temel şartının toprağa sahip olması olduğunu ve bunun için de toprak-insan münasebetlerinin önce hukuki yönden, sonra da sosyal ve ekonomik yönden düzeltilmesi gerektiğini söylerler(61).

60. Dursun,BİNGÖL., a.g.m.,s.416.

61. Fehmi, YAVUZ, **Toprak Yada Tarım Reformu**, A.Ü. S.B. Fak. Dergisi, cilt XXII, Mart,1967,s.29.

Grafik -V

Kaynak: Ferudun, ERGİN, **Atatürk Zamanında Türk Ekonomisi**, İstanbul, 1977.s.61.

Bazı memleketlerde toprak, sahibine yalnız ekonomik alanda bir üstünlük sağlamaz, toprak sahibi sosyal ve siyasi statüsü, mevkii ve gücü yüzünden çalışanlar üzerinde ağır baskılar yapabilmektedir. Başka bir deyimle derebeylik devirlerinde görülen, toprak sahibinin, çalıştırdığı insanların sosyal, ekonomik ve siyasi hakları üzerindeki ipotek hakkı biçim değiştirerek sürüp gitmektedir. Ve bu durum yalnız ekonomik alanda, tarımda arzulanan gelişmeyi değil, hukuk devleti olma yolundaki çabaları da kösteklemekte ve sosyal adalet ilkelerine aykırı düşmektedir.(62).

Toprak reformunu savunanların dayandığı başka bir neden de nüfus hareketleridir. Geri memleketlerin hepsinde nüfus hızla artmakta, ve köylük yerlerdeki gizli işsizlik problemi gün geçtikçe müzminleşmektedir. Artan nüfusun şehirlere akın etmesi ise sanayii ve servis sektörlerinin yeni gelenlere iş verecek hız ve ölçüde gelişmemesi yüzünden gerek fertler, gerekse milli ekonomi bakımından arzulanan sonuçları yaratmamaktadır.

62. Fehmi, YAVUZ, a.g.m.,s.29

Şehirlere gelenler ummadıklarını bulamayınca rast gele işler tutmakta simitçi, hamal, ayakkabı boyacısı, işbortacı, seyyar satıcı...sayısını artırmakta ve konut sıkıntısı başta olmak üzere, şehirlerin başına türlü sosyal problemler çıkarmaktadırlar.(63).

Toprak reformunu savunanlar verimli ve başarılı aile işletmelerinin kurulmasını temel şart olarak kabul ederler. Bu işletmeler bir ailenin kendi iş gücü ile üretim yapacak ölçüde toprağa, hayvana ve öteki varlıklara sahip olacaklardır. Başta topraklandırma olmak üzere yapılacak bütün yardımlar, devletin yayın hizmeti bu ailelerin kuvvetlenmesine, başarısına yönelmiş olacaktır(64).

Cumhuriyet'in kurulduğu sıralarda ülke harap bir durumda son derece geri ve ilkel idi.Ticaret sistemi ve sanayi durumunu basit sağlık çok kötü durumda idi.1927 yılına kadar basit teçhizatlı ve sermaye küçük sanayi işletmeleri kuruldu.1929 yılındagümrük kanunu yürürlüğe girdi.

Gözlemler ve denemeler aile işletmeleri temeline dayanmadan tarım alanına yapılan yardımların, feodalite kalıntısı olan büyük toprak sahiplerinin ekonomik, sosyal ve siyasi gücünü artırmaya yaradığını göstermiştir. Bunun sonucu olarak köylük yerlerin iticilik kuvveti artmış ve buralardan uzaklaşmak ve kurtuluş anlamına gelmeye başlamıştır.

Konuyu ikinci ve üçüncü sektör diye adlandırılan sanayii ve servisler açısından ele alarsak şöyle diyebiliriz: Eğer tarım dışında kalan alanlar,köyden koparlara yetiri kadar iş sağlayabilse idi" tarım reformu mu" tartışmalarının hiç bir değeri kalmazdı.İleri memleketlerin hepsi bu durumdadır. Ancak onların da toprak reformu yapmadan bu sonuca ulaşmadıkları bilinen bir gerçektir. Bugün ileri memleketler, başta Almanya olmak üzere, tarımda, sanayii ve servis sektörlerinin ihtiyacını karşılayacak bir iş gücü stoku kalmaması yüzünden geri memleketlerden işçi çekiyorlar (65).

Hatta Almanya'da tarımın bir kamu hizmeti haline geldiği ve bu niteliği yüzünden himaye edilmesi gerektiği tezi savunulmaktadır. İşin doğrusu, tarıma özel sektör prensipleriyle yürütülen öteki sanayii dalları gözüyle bakmamaktadır. Tarım kamu yararına, toplum yararına yapılmakta ve bu nedenle bir kamu hizmetidir:

63. Fehmi, YAVUZ, a.g.m.,s.30.

64.Cengiz, ORHUNLU, **Türk Dünyası El Kitabı**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1976, s.1041.

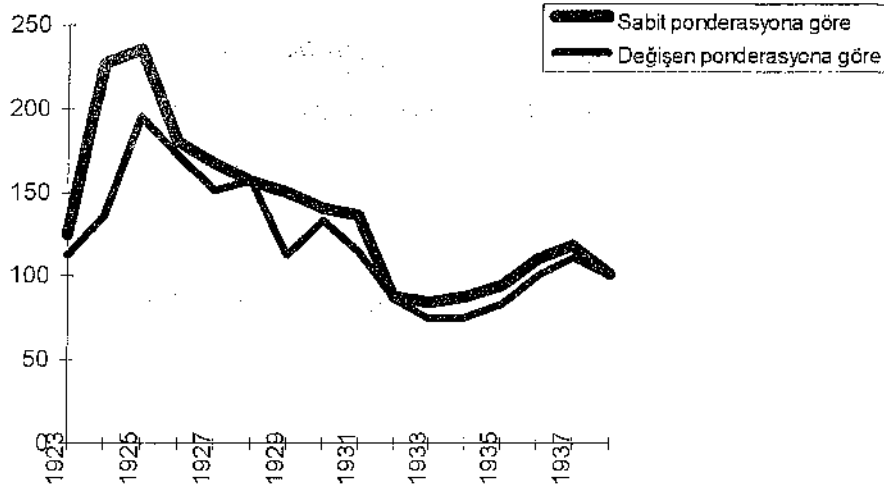
65. Fehmi, YAVUZ, a.g.m., s.30.

Çiftçiye çalışmasının karşılığı olarak ödeme yapılır, ya da mükafat verilir, öğretmenlere savunma mensuplarına ve yolları yapanlara olduğu gibi, paralar milli bütçeden gelmektedir".

I. Beş yıllık kalkınma planı 1934'de yürürlüğe girmiştir. Cumhuriyetin Kuruluşundan beri Türkiye İktisadi hayatında şu gelişmeler takip etmiştir. 1- Liberalizm Devri (1923-1930) 2- Devletçilik (1930-1950) 3-Neo-Liberalizm (1950-1958) 4-Planlı Karma Ekonomi devri (1960....)(66).

Grafik-VI-

Ihracat Fiyatları Endeksi: 1938=100 (1923-1938)

Kaynak: Ferudun, ERGİN, **Atatürk Zamanında Türk Ekonomisi**, İstanbul, 1977.s.61.

Görüldüğü gibi Atatürk dönemi Türkiye'nin İktisadi bakımından en hızlı kalkıma dönemidir. Bu nedenle 1923-1938 döneminde Türkiye'de çok önemli yatırım ve gelişmeler sağlanmıştır.

Yapılan kalkınma planları ve uygulamaları başarı ile yürütülmüş ama ikinci dünya savaşı rüzgarlarının esmeye başlaması Türkiye Cumhuriyeti'nin kalkınmasını olumsuz yönde etkilemeye başlamıştır.

66. Cengiz, ORHUNLU, a.g.e.,s.1041

II. BÖLÜM

CUMHURİYET DÖNEMİ TARIM POLİTİKASI (1923 - 1938)

1. Genel Tarım Politikası

Cumhuriyet Osmanlı İmparatorluğunun kalıntıları üzerinde Cumhuriyet Türkiye'si kurulurken Cumhuriyet'in Devraldığı Toprak köylüsü sefil, fakir, güvensiz ve topraksızdı.

Toplumun sosyal ekonomik yapısı düzensizlik gösteriyordu. Köylüyü ve sosyal yapıyı bu hale getiren nedenler sayılamayacak kadar çoktu. Halk savaşlardan bıkmış, kıtlık ve diğer etkenlerin çalışma azmini kırmıştır(68).

Cumhuriyetin ilk yıllarında % 80'i köylü olup; tarım yapılan tüm arazinin % 65'i, çiftçi ailelerden % 5'inin elinde bulunurken % 35'i çiftçi ailelerin % 87'sinin elinde bulunuyordu.100.000 çiftçi ailede topraksızdı. Çiftçiler ilkel araçlarla ancak kendilerine yetecek kadar tarımsal faaliyetlerde bulunuyorlardı(69)

a- Cumhuriyet'in Kuruluş Yıllarında Türkiye'nin Tarımsal Yapısı Ve Tarıma Yönelik Politikalar:

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ile İkinci Dünya Savaşının arasında geçen dönemde, 1923 ile 1939 yılları arasında Türkiye'nin tarımsal yapısı, bu yapıda ortaya çıkan değişimler, tarıma yönelik düşünce ve politikalar gözden geçirilmeye çalışılmıştır(70).

Öte yandan 1923-1939 arasındaki yılları iki ait dönem olarak ele almak da yerinde olacaktır. Çünkü 1929-1930 buhranı Türk ekonomisini, özellikle Türk tarımını önemli ölçüde etkilemiş, iktisadi yapıları ve işleyişin, iktisat politikalarının değişmesine yol açmıştır(71).

67. ÇELİK, ARUOBA, "Cumhuriyet'in Kuruluş Yıllarında Türkiye'nin Tarımsal Yapısı ve Tarıma Yönelik Politikalar",Ankara,1982, s.79.

68. İsmail, CEM, a.g.e.,s.279.

69. Tahsin, YAHYAOĞLU, Tarım Kentleri, İstanbul-1975.,s.60.

70. Yaşar, ERJEM, a.g.e.,s.142.

71. ÇELİK, ARUOBA, a.g.e.,s.79.

Arazi tahririne mahsus kanun 29 Mayıs 1930 tarihinde çıkarılmıştır Madde 1.Arazinin yazılı hükümler dairesinde tahrir yapılır ve kıymet biçilir Madde 2.Tahrir için köyler birer cüzütamdır.

Arazi neveleri şunlardır:1-Taban tarla, 2- Kıraç tarla, 3- Sulanan tarla, 4- Meyvalıklar, 5- Bağlar, 6-Sebzelikler, 7- Koru, Orman, Fidanlık, ve sair ağaçlıklar, 8- Çayırlar, 9- Meralar, 10- Sazlıklar ve fundalıklar , 11- Ziraata elverişli olmayan taşlık ve bataklıklar(72).

Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında Türkiye çok önemli bir ölçüde tarıma bağlı bir ekonomi niteliğindedir. GSMH'nin yaklaşık yarısı tarımdan elde edilmekte, çalışanların % 70'inden fazlası çiftlikle uğraşmaktadır. Nüfusun % 80'i kırsal kesimdedir(73).

Bu ilk dönemde tarımın dış ticaret içindeki önemi de çarpıcı biçimde yüksektir. Gerek ithalat, gerekse, özellikle ihracat içinde tarım egemendir. Türkiye'nin ihracat gelirlerinin büyük bölümü tütün, pamuk, fındık gibi ürünlerden oluşurken, yaygın biçimde buğday, pamuklu, yünü dokuma,şeker gibi ürünler ithal edilmektedir.

b-Tarım Sektörünün Genel Görünüşü:

Türkiye'de ekilen toprakların miktarı 4 ile 5 milyon hektar kadardır. Bu sayı ekilebilir alanların % 20'sinden azdır. İşlet başına ekilen alan 25 dekadır. İşletme büyüklükleri dikkate alınırsa büyük çoğunluğunun 20 dekarın oldukça altında bir alan üzerinde ekim yapıldığı anlaşılmaktadır(74). 1934-35 ve 1938 yıllarında yapılan araştırmalara göre Türkiye' de ortalama mülk arazi 70 dekarın biraz üzerindedir. Aynı araştırmalar "küçük çiftçi" de sahip olunan toprak ortalamasının 60 dekar olduğunu göstermektedir. Ortak mülkiyetteki topraklar bir kenara bırakılırsa bile (ortak mülkiyette özellikle köy mülkiyetinde bulunan ve belirli kurallar ve şartlar altında ekime açık olan toprak miktarının bu dönemde oldukça yüksek olduğu bilinmektedir) çiftçilerin sahip oldukları toprakların da ancak küçük bir bölümünü ektikleri anlaşılmaktadır.

1938 yılında ekilen alanın 8 milyon hektar kadar olduğu görülmektedir.1923-1939 arasındaki oldukça uzun dönemde ekilen toprak miktarı yılda % 2.5 kadar genişlemiştir.

72. SİCİLLİ,KAVANİNİ, Cihan Kitaphanesi,cilt,17,s.464.

73. Çelik, ARUOBA, a.g.m.,s.79

74. Çelik, ARUOBA, a.g.m.,s.80.

Dönemin sonunda ekilebilir toprakların % 35 kadarı ekilebilmektedir. 17 yıl boyunca 2 milyon hektar kadar yeni alan ekilmeye başlanmıştır.

c- Düşük Düzeyde Toprak Kullanımının Nedenleri:

Toprak kullanım düzeyinin düşük olmasının ve dönem boyunca düşük kalmasının (hiç olmazsa ekilen topraklardaki genişlemenin beklenenin altında olmasının) nedenleri araştırıldığında karşımıza üç nokta çıkmaktadır: (a) Nüfus yetersizliği (b) Üretim tekniklerinin geriliği; © iktisadi nedenler(75).

Nüfusun ekim alanlarına göre az olduğu ve üretimin artırılması konusundaki önemli darboğazlardan birinin bu noktada ortaya çıktığı görüşü üzerinde durulmuştur. Gerek dönemle ilgili ve özellikle 10 yıllarda yapılan değerlendirmeler, gerekse uygulanan bir bölüm politikalar nüfus konusu ile ilgilidir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında tarımsal üretim düzeyleri ve üretimin genişlemesi ile nüfus arasındaki ilişkileri daha yakından ve yeniden değerlendirdiğimizde temel darboğazın burada olduğu konusunda kuşku doğmaktadır(76).

Aslında ülkenin çeşitli yörelerinde nüfus yoğunluğu çok farklıdır. Orta Anadolu ve Doğu'da çok düşük düzeylere inmektedir. Bununla birlikte kaba bir hesaplamayla işletme başına 2.5 erkek işgücünü düşüğü, başka bir deyişle ekilen bir hektar başına 1 erkek işgücünden fazla düşüğü, görülmektedir. Üstelik nüfus yoğunluğunun benzer düzeylerde olduğu farklı coğrafi bölgelerde toprak kullanım düzeylerinde gözlenebilen farklar da, temel darboğazın bu noktada olmaya-bileceğine işaret etmektedir.

Düşük düzeyde toprak kullanımının nedenleri arasında karşımıza çıkan ikinci husus kullanılan üretim teknikleri ile ilgilidir. Teknolojinin, özellikle enerji, alet makine, gübre ve mücadele eksikliğinin daha fazla toprak kullanımı üzerinde olumsuz etki yapacağı düşünülemez(77).

Geri teknoloji bir yandan doğal olaylara karşı dirence azaltmakta, başka bir deyişle riski artırmaktadır.

75. Çelik, ARUOBA, a.g.e.,s.80

76. Çelik, ARUOBA, a.g.e.,s.81.

77. Çelik, ARUOBA, a.g.e.,s.81.

Öte yandan da bazı teknik gelişmeler olmadan öteki faktörlerden daha fazla kullanılmak olanaksızdır. İncelediğimiz dönemde üzerinde çok durulan ve politika geliştirilen konulardan önemli bir tanesi de budur. Özellikle ilk yıllarda makine ve tarım alet ve araçları ithalatını yükseltmek için çabalar gösterilmiştir. Bununla birlikte dönemin ileri yıllarında ithalatın hızla azaldığı, bunun yanında ithal edilen alet ve makinelerden üretimde yeteri kadar yararlanılmadığı dikkati çekmektedir. Başka bir deyişle, teknoloji de, önemi vurgulanmak koşulu ile, düşük düzeyde toprak kullanımının temel nedeni olarak kabul edilmeyebilir.

Düşük düzeyde toprak kullanımının, buna bağlı olarak üretimin ve pazarlanan ürünün düşük olmasının nedenleri arasında dikkatimizi en çok iktisadi olanı çekmektedir. Gerçekten, dönemin tarımsal yapısını incelediğimize tarımın pazarlara açılma, ulusal ve uluslararası pazarlarla bütünleşme oranının zayıf olduğu görülmektedir. Bu zayıflığın temel nedeni ise, kuşkusuz, ulaştırma ve taşımacılık alanlarındaki geriliktir(78).

Tarımın içinde bulunduğu bu yapı bazı önemli sonuçların ortaya çıkmasına neden oluyor. Öncelikle bölgesel farkları görüyoruz. Limanlara, ulaşım yerlerine yakın bölgelerde ve özellikle pamuk, tütün, fındık gibi uluslararası piyasalara açılan ürünlerde bugünküne yakın düzeylerde toprak kullanımı, daha ileri bir teknoloji, daha yüksek tarımsal gelirler hemen göze çarpıyor(79).

Az sayıdaki bu bölgelerin dışında kalan yerlerde ise toprak ürünlerinin bölgeselleştğini görüyoruz. Başka bir deyişle, buralarda daha çok kişisel ihtiyaçlar ve çok dar yerel pazarlar için üretim yapılıyor(80).

Tarımsal yapının ortaya çıkardığı sonuçlardan bir başkası hayvancılığın nisbi önemidir. Küçük çiftçi örgütlenmesinin hayvancılığa dayalı olduğu görülmektedir.

Toprak ürünleri daha çok kişisel ihtiyaçları giderilmesi amacıyla üretilirken hayvancılıkta pazara açılma oranı çok daha yüksektir. Hayvancılığın ön planda olmasının nedenleri arasında, kuşkusuz, ekilmeyen yaygın çayır ve meraların varlığı önemli rol oynamaktadır.

78. Çelik, ARUOBA, a.g.e.,s.81

79. Çelik, ARUOBA, a.g.e.,s.82.

80. Çelik, ARUOBA, a.g.e.,s.82.

Ancak,yukarıda da söylediğimiz gibi özellikle ulaştırma ve taşımacılık alanlarındaki gerilik, gerek bir yerden bir yere götürmesi daha kolay gerekse stoklamaya daha uygun olan hayvan ve hayvan ürünleri üzerinde yoğunlaşılması sonucunu doğurmuştur. 1924 yılında bitkisel üretim değeri/hayvansal üretim değeri oranı 0.69 'dur. Bu oranın 1930'lu yılların sonunda 1 dolayına yükseldiği gözlenmektedir. Oysa, bu oran bugün 2.5'dir(81).

d- Tarım Politikaları:

Cumhuriyet'in ilk yıllarında tarıma yönelik politikaları da, düşük düzeyde toprak kullanımının nedenleri olarak ortaya koyduğumuz üç nokta çevresinde özetleyebiliriz. Dönemin önemli yaklaşımlarından biri nüfusun artırılması çabasıdır. Konunun önemi sık sık vurgulanırken bir bölüm teşviklerin getirilmesine de çalışılmıştır .Tarımda üretimi tekniklerinin yenileştirilmesi çabası ve buna yönelik politikalar da ilk bakışta göze çarpmaktadır. Özellikle traktör ve öteki tarım aletlerinin ithali için önemli teşvik ve kolaylıkların varlığı dönemin ilk yıllarında kendisini göstermektedir. 1927 sayımına göre tarım makinelerinin sayısı 15 bin kadardır(82).

Traktör mibzer, pompa, triyör, batoz,vb.)1926 yılında 600 kadar traktör olduğu tahmin edilmektedir. Bu sayı 1929 yılı sonunda 2000 dolayına çıkmıştır. 1930' lu yılların sonlarına doğru ise faal traktör sayısının 1000'in altına düşmüş olduğu anlaşılmaktadır.

Bunda kuşkusuz 1930'lu yılların özellikleri önemli rol oynamıştır. Ancak bütün dönem boyunca ithal edilen alet ve makinelerden yeteri kadar yararlanılması sorunu da, başka bir deyişle, kullanma, tamir, bakım, yedek parça,vb.problemier,hep önemlerini korumuşlardır. Teknolojik değişme ve yenileşme sürecinin, istek ve çabalara rağmen, gerek dönemin genel, gerekse Türkiye'nin özel koşullarına bağlı olarak, yukarıdaki sayıların da gösterdiği gibi, başarılı olmadığı anlaşılmaktadır(83).

81. Çelik, ARUOBA, a.g.e.,s.82.

82. Çelik, ARUOBA,. a.g.e.,s.83.

83. Çelik, ARUOBA, a.g.e., s.84.

2-Tarımın Vergilendirilmesi:

Aşarın kaldırılması büyük arazili çiftçilerin iktisadi ve sosyal baskıları azaltan, büyük köylü yığınlarına rahatlama sağlayan sosyal adaletçi, radikal bir reform sayılabilir. Bir kere kaldırılan aşarın yerine getirilen " toprak mahsulleri vergisi"nde, köylü ailelerinin kendi geçimlik üretimlerinde kullandıkları ürünlere muafiyet getirilmesi ve sadece pazarladıkları ürünün değer üzerinden % 8 ve % 10 oranlarında vergilendirilmesi, üretimleri, aşağı yukarı kendi tüketimlerini ancak karşılayan küçük köylü ailelerin üstündeki vergi yükünü büyük ölçüde hafifletmiştir(84).

Aşarın kaldırılmasının bütçede yaratacağı boşluğu doldurmak için, yeniden getirilen "mahsulat-ı araziye" vergisinin yanında, ayrıca binde altılık eski arazi vergisi oranının sekiz kat artırılması da, vergi matrahı olan arazi değerleri 1905'ten önce, hatta bazı yerlerde 1860'lı yıllarda belirlenen değerler olduğu ve Birinci Dünya Savaşı'nda yaşanan enflasyon bu değerleri anlamsız kıldığı için büyük köylü yığınlarına önemli bir ilave yük getirmiştir (85).

Üstelik, tahakkukundaki ve toplanmasındaki güçlükler nedeniyle bir yıl içinde "mahsulat-ı araziye" vergisinden tamamen vaz geçilmiş bütçede doğan açık, tarım dışı gelirlerin vergilendirilmesi artırılarak kapatılmıştır (86).

Ama daha da önemli olan,"çok kazanmak için bir türlü cebir ve işkencelerle köylüyü soy "an" mültezim denilen adamaların" küçük ve orta köylüler üstündeki baskısına son verilmiş olmasıydı. Bu mültezimler yani vergi mütehidleri, tarım temelli bütün eski medeniyet alanlarında olduğu gibi, Anadolu'da da, binlerce yıllardan beri vergileme yetkisinin sahibi gibi görünen siyasi merkezler adına hareket etmekte ve bu arada vergi ticareti yapmaktaydılar(87).

84. Maliye ve İktisat Encümenlerinin 24 Ağustos 1922 tarihli ortak raporları, TBMMZC,1(22) 321-2.

85. Yahya, S. TEZEL., "Cumhuriyet'in Devraldığı tarım Yapısının Tarihi Oluşumu Hakkında Bazı Düşünceler" SBF.Dergisi, c.XXVI,s.4 (Aralık 1971),s.231-291.

86. Yahya, S. TEZEL., a.g.e.,s.320.

87. Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti,Ankara-1931,s.275.

Maliye vekaletince 9 şubat 1931 tarihinde arazi vergisi tasarı 1/33 numaralı arazi vergisi kanunu nahiyesi görüşülerek kabul edilmiştir. Buna göre Türkiye'de şimdiye kadar arazi vergisine müstakil bir kanun tanzim kılmamıştır. 1302 tarihli emlak nizamnamesi ile ona müteferri ahkama isnat eylemektedir. Arazi vergisi kanunu arazinin tahriri usulüne kıymetlerine istinat eylemektedir.

Memleketimiz de yeniden bir tahriri umum icrası ile 1275 senesinde arazi vergisinin tekerrür ettiği zamandır. Bu nispet 20 sene devam etmiştir. 15 Nisan 1303 tarihinden itibaren öşür veren arazinin vergisi binde altıya, öşür vermeyen arazinin vergisi de binde on'a iblağ edilmiştir (88).

Bunları, aşarın kaldırılmasıyla mültezim sıfatlarını, dolayısıyla devlet adına hareket etme yetkilerini kaybetmeleri, küçük ve orta köylüler üstündeki baskılarını küçümsemeyecek bir ölçüde hafifletti.

Mültezimlerin, köylerde , aşarın şerri bir kurum olduğu, bu nedenle kaldırtılamayacağına dair bir kampanya sürdürdükleri anlaşılmaktadır. Mustafa Kemal Paşa' nın aşarın ilgasını takip eden ilk mahsul kaldırma sonunda...zorba mültezimlerin ve adamlarının artık hakikatten köylere geldiğinin görülmesini izleyen aylarda, 1925 Ekimin'de Mustafa Kemal Paşa' yla köylüler arasında geçen konuşma şöyledir(89):

Nasılınsınız, eyi misiniz? Böyle gece vakit zahmet ettiniz.Eyyiz Paşa Hazretleri, sizi görmekle çok sevindik. Bu sene hasılatınız nasıldır.? Memnunmusunuz.? Hasılatınız nasıldır. ? Memnunmusunuz ? Hasılatımız pek eyidir.Memnunuz Paşa Hazretleri. Zaten uğradığım her yerdeki halk ta hasılattan memnuniyetini söylediği için bende memnunum. Nasıl mültezimlerin kalması eyioldu, değilmi. ?

.....

88. Bilsay, KURUÇ, **Belgelerle Türkiye İktisat Politikası**,cilt 1.(1929-1929), Ank. Ü.S.B.Fak., Yay No.569.Ankara 1988.,s.382.

89. Yahya, S. TEZEL. a.g.e.,s.320.

Çok şükür Paşa Hazretleri, mültezim belasından kurtulduk, bize işkence eden kalmadı. Biliyor musunuz aşar kalkmaz diye söyleyenler olmuştu. Hatta aşar şer'idir, onun kalkması şeriatın kalkması demektir diye işarette bulunmuşlardı; size de bunu söyleyenler oldu mu? Evet söyleyenler oldu Demek işittiniz. Evet işittik Halbuki işte görüyorsunuz ve memnuniyetle söylüyorsunuz ki, Türkiye'de aşar kalktı. Bu sözlerin ne kadar yalan olduğunu ve bunu söyleyenlerin ne kadar yalancı olduğunu gördünüz ve anladınız değil mi ? Evet gördük ve anladık Paşa Hazretleri (90).

Ancak, tarımda üretim etkinliğinin toplumsal olarak yeniden örgütlenmesi konusunda büyük arzilerle köylülerin çıkarları çatışmaktaydı. Büyük arazi sahiplerinin çıkarları, tarımda makinalaşmanın çok cılız olduğu bir dönemde; bunlara ait toprakların işlenebilmesine yetecek kadar işçi, yarıcı, ortakçı, ırgat ve marabanın el altında bulunabilmesi için kırsal nüfusun önemli bir bölümünün topraksız ya da az topraklı olmasını gerektiriyordu(91).

Hükümet, 1920'lerde, aşarın kaldırılması dışında küçük üretici köylülerin yararına etkili bir uygulama ortaya koymadı.1925 yılında devlet arazilerinin köylülere satılması yolunda bir karar alındıysa da, bununla ilgili uygulama 1930'ların ortalarına kadar çok sınırlı kaldı(92).

Türkiye dışından gelen ve iskana tabi tutulan göçmen ailelere dağıtılan arazi dışında, bütün 1923-1934 döneminde 22000 kadar yerli kırsal aileye 73 000 hektar devlet arazisi dağıtılmasıyla yetinildi. Ama devletin dağıttığı bu arazilerin yeni sahiplerinin elinde kalmasını sağlamakta, yer yer aciz kaldığı da anlaşılmaktadır.

Bunun nedenleri, Türkiye'nin kadastrosunun yapılmamış olması, insanların maliklik iddialarının çok kere Osmanlı imparatorluğu döneminde düzenlenmiş karış belgelere dayanması, eski tapu kayıtların boşluklar ve belirsizliklerle dolu olması,ve her santimetre karesinin kadastrosu yılarca önce tamamlanmış İsviçre'den alınmasıdır.

90. Yahya, S. TEZEL, a.g.e.,s.321.

91. Yahya, S. TEZEL, a.g.e.,s.321.

92. Yahya, S. TEZEL, a.g.e.,s.321

Türkiye' nin sosyal ve hukuki şartlarıyla uzak yakın hiç benzerliği olmayan küçük İsveç' den alınan Medeni Kanun'un, güçlü ailelerin geniş araziler üzerindeki mülkiyet iddialarını tescil etmelerini çok kolaylaştırmış bulunmasıydı. Bu nedenlerle, başta kendilerine Osmanlı Devletinin sosyal ve siyasi mantığıyla zamanında geniş araziler hediye edilmişler olmak üzere, bir çok "ayan", "eşraf" - " mütegalibe ailesi, 1926 Medeni Kanunu'na dayanarak açtıkları davalarla kendilerine hükümet tarafından arazi verilen "mübadil, muhacir ve topraksız köylü" yü çıkartarak, bu arazilere sahip oldular(93).

Cumhuriyet'in lider kadrosunun önemli simalarından ve uzun süre iç işleri Bakanlığı yapmış olan Şükrü Kaya'nın Mecliste yaptığı bir konuşmada:

15 Haziran 1934 günü yaptığı konuşma, TBMMZC, V. (6) 58-75. Sözü edilen Emin Bey, büyük arazi sahibi ve sonraları çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'na karşı Meclis'te büyük mücadele verecek ve Demokrat Parti'nin kurulmasında aktif görev alacak olan Eskişehir Milletvekili Emin Sazak'tır. Devlet metruk arazi diye muhacire veriyor.

Onlar da imar ediyorlar. Sonra herhangi bir sahip çıkıyor ve diyor ki, bu benim mülkümdür. Tapusunu gösteriyor ve muhaciri sokağa atıyor., Trabzon'da arazi çok dardır. On dönüm, yirmi dönüm araziye malik olan kimse, büyük arazi sahibi ve zengin sayılır.

Birisi çıktı ve 200 bin dönüme sahip olduğuna dair ilam gösterdi ve köylüleri oradan çıkardı../ Eskişehir' de/hat boyundan geçerken Sazlılar köyü vardır. Burası muhacirlerindi, Emin Beye soranın kimin namına mukayyittir ve ne zaman ona geçmiştir(94).

Böylece kaç tane arazinin sahibi çıkmıştır...Ne kadar metruk arazi imar edilmişse bunların hepsinin sahibi çıkmıştır... Gedik abat Körfezinde yerli halk bataklığı kuruttu. Burada sıtma vardı, bunlar her türlü tehlikeyi göze alarak bataklığı kuruttular ve yerleştiler. Ektiler, biçtiler, çalıştılar, kanallar açtılar. Bir zat geldi bu toprakların kendine ait olduğunu söyleyerek bunların buradan çıkardı. Halk yine topraksız kaldı. Dağlara sığındılar, çalı çırpı toplayarak geçinmeye başladılar (95).

93. Yahya, S. TEZEL, a.g.e.,s.320

94. Yahya,S. TEZEL, a.g.e.,s.320.

95. Yahya, S. TEZEL, a.g.e.,s.321.

a -Tarımsal Gelişmelerle İlgili Politikalar Ve Uygulamalar:

1-Hükümetin Kırsal Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Yapısı Karşısındaki Tavrı

Arazi Politikası.

1920'ler Türkiye'sinin tarım kesiminde birkaç bir büyük arazi sahibi ile bir milyonu aşkın köylü ailesi bulunmaktaydı. Büyük arazi sahiplerinin bir kısmı topraklarını kapitalist bir kısmı feodal benzeri üretim ilişkileri ile işletmekteydi. Bir kısmı da kentlerde yaşayan 'absentee' toprak ağalarıydı. Köylülerin önemli bir bölümü, Bu tarihi yapı içinde, tarımsal gelişmenin sağlanması için büyük işletmeler üstünde kapitalist üretim vurgulanması mı yoksa köylülük kesiminin yeniden örgütlenmesine ağırlık verilmesi mi gerekeceği Kemalistlerin kırsal kesimle ilgili politikalarının başlıca meselesini oluşturuyordu, tarihsel süreç içinde mülksüzleştirilmişti (96).

Kurtuluş Savaşı'nın yapılmasını sağlayan toplumsal ittifakta büyük arazi sahipleri çok önemli bir yer işgal etmişlerdi. Belki de bu nedenle, askeri-bürokratik yönetici kadronun bir iktisadi kalkınma stratejisi oluşmasını da önemli bir ölçüde etkilediler. Hükümet başlangıçta büyük arazi sahiplerinden yana bir tavırla yola çıktı(97).

3- 1923-1938- Döneminde Toprakla İlgili Yapılan Çalışma Ve Sonuçları:

a- Türk Tarımının Sosyo-Ekonomik Yapısının Başlıca yönleri:

Bütün 1923-1950 dönemi boyunca,Türkiye'deki tarımsal yapının üretim ilişkileri yelpazesinde, bir uçta kapitalist ilişkiler, diğer uçta ise feodal-benzeri diye adlandırabileceğimiz bağımlılık ilişkileri yer aldı. Kırsal nüfusun en büyük bölümünü ise,kendi emekleri ile kendine ait tarlaları işleyen köylü aileleri oluştururdu. Ne var ki, kırsal nüfusun yapısında küçük üretici köylülerin sahip olduğu büyük ağırlığına karşın, ülkedeki kültür arazisinin önemli bir bölümü az sayıdaki zengin kırsal aileler ve kentlerde yaşayan arazi sahiplerinin mülkiyeti ve denetiminde kaldı(98).

96. Yahya, S. TEZEL, a.g.e.,s.317.

97. Yahya, S. TEZEL, a.g.e.,s.317.

98. Yahya, S. TEZEL, a.g.e.,s.318

b- Büyük Arazi Mülkleri ve Büyük Çiftlikler:

Türkiye tarımının incelediğimiz dönemdeki coğrafi,iktisadi ve toplumsal özelliklerine göre, 50 hektar (500 dekar) ve daha büyük mülkleri "büyük mülkler" diye tanımlarsak, bunların ülkedeki toplam arazi kaynaklarının mülkiyet dağılımında önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Büyük mülkler arasında,devlet mülkiyeti ve işletmeciliği altında bulunan bazı çiftlikler de vardı. Ancak, bunlar ülkenin tarımsal yapısı içinde büyükçe bir yer kaplamadıkları ve buradaki özel mülkiyet tasarruf konusu olan alanların dağılımı ile alındığı için, devlet çiftlikleri fazla bilgiye girilmeyecektir (99).

1950 yılında toplam olarak 430.000 hektar araziye sahip 17 devlet çiftliğinde, daha deneysel tarım ve teknik yapmaya yönelik etkinlikler sürdürülmektedir.

Arazi Kanunları 20.Yüzyılın başlarında iktisadi konulara nispeten az önem verdiler. Bu alanda en önemli teşebbüsleri 1867 değişikliğinden beri hiç bir ciddi değişiklik geçirmemiş olmasıdır. 1858 arazi kanunnamesi ile ilgili toprak reformu idi. 1910 da kabul edilen bir grup "muvakkat" kanunlar, Arazi kanunnamesine, özellikle ortak mülkiyet, ipotek ve veraset sorunları da önemli değişiklikler getirildi. 1911, 1913'te başka değişikliklerde yapıldı (100).

17 Şubat 1920 İzmir İktisat kongresinde tarım reformu alanında olarak, büyük önemi de ele alındı. Bunların ilki 17 şubat 1925 günlü kanunla aşar vergisinin kaldırılması idi. Aşar vergisinin kaldırılmasıyla bu kez tekel maddeleri tütün,kibrit,alkol vs.. devlet gelirini ana kaynağı haline geldi. Böylece köylülerden alınan vergiler toprak sahiplerine ve şehir halkına aktarıldı(101).

Ne var ki, siyasal kadroların niyetlerini sezen büyük arazi sahipleri varlıklarını küçük göstermek için ellerinden geleni yaptılar. Bu nedenle 1930'ların sonu ve 1940'ların başında sürdürülen bu araştırma büyük arazi mülklerinin sayısı ve kontrol ettikleri alanları göstermek bakımından eksik sonuçları ile düzeltilip tamamlandığında, 1930'lar ve 1940'lar Türkiye'sinde büyük arazi mülklerinin durumu hakkında bir fikir edinilebilmektedir(102).

99. S.Yahya, TEZEL, a.g.e.,s.318

100. S.Yahya, TEZEL, a.g.e.,s.23.

101. S.Yahya, TEZEL, a.g.e.,s.23.

102. Bernard, Lewis, **Modern Türkiyenin Doğuşu**, s. 452

Bu dönemde ülkede en az 1000 tane 500 hektar ve daha büyük arazi mülkü olduğu rahatlıkla söylenebilir. Bu mülklerin ortalama büyüklüğüne gelince, bu konuda 1930 anketlerinden çıkan sonuçlar kullanılabilir.

Bu sonuçlara göre, anket kapsamına giren 33 ilde 500 hektar ve daha büyük arazili 428 mülkün ortalama alanı 1 540 hektar olup, en büyük iki mülkün arazi varlığı 10 000'er hektarı geçmekteydi(103).

Türkiye'deki en büyük özel mülkün alanı 20 000 hektardı. Böylece 1940'larda Türkiye'de yaklaşık 1 000 kadar büyük arazi mülkü bulunduğu varsayılırsa, büyük mülklerin yaklaşık olarak 1.5 milyon hektarlık bir alanı kapladıkları söylenebilir.50 ile 500 (500 ile 5000 hektar) arasındaki mülklere gelince 1930 anketlerine dayanılarak bunların sayılarının 5 800 olduğu ve 1.7 milyon hektarlık bir alanı kapladıkları öne sürülmektedir.(104).

Bu iki kaba tahmin ve hesaplama, 1940'larda,6800 kadar ailenin yaklaşık olarak 3.2 milyon hektara sahip olduğunu ima etmektedir.

Türkiye'de büyük arazi sahipliğinin öneminin 1923-1950 aralığında artıp artmadığı konusunda da şu hipotezler öne sürülmektedir. Bir kere, 1920'lerin başındaki siyasal ve toplumsal çalkantılar, büyük bir ihtimalle, büyük arazi sahipliğini güçlendirdi. Bunda, savaş şartları, Ermeniler ve Rumlardan kalan arazilerin arazi sahipleri, tefeci tüccarların lehine işleyen tarım kredileri rol oynadı. İkinci olarak, 1930'larda, büyük mülklerdeki toprak birikiminin daha da arttığını gösteren belirtiler daha zayıftır (105).

Ülkede zaten az olan traktör sayısının 1930'larda daha da azalması, iç ticaret hadlerini büyük ölçüde tarımın aleyhine dönmesi, hükümetin tarımsal kredileri eskiye göre daha çok küçük köylülük kesimine ayırmaya çalışması için göstergeler ve olaylar arazi ' mülkiyetinin dağılımında istenmeyen gelişmeler gösterdi (106).

103. Ö.lütfü, BARKAN, *Tanzimat*, s.354

104. S.Yahya, TEZEL, a.g.e.,s.309.

105. S.Yahya, TEZEL, a.g.e.,s.309.

106. Bernard, LEWIS, a.g.e., s.461

Ama öte yanda buhran koşullarında özellikle tarımın iç ticaret hadlerindeki bozulmadan en çok marjinal köylü ailelerinin etkilendiği, parasal birikimleri olan büyük arazililer ve zengin orta köylülerin ucuza arazi kapattıkları bilinmektedir.

Üçüncü, olarak ikinci dünya savaşı yıllarında, iç ticaret hadlerinin hızla tarım lehine değişmesi, her halde, piyasaya yönelik üretim yapan büyük çiftçilere büyük yararlar sağladı ve tarımsal mülkiyetin dağılımında büyük mülklerdeki birikimi güçlendirdi(107).

Dördüncü olarak ta, hükümetin savaş sonrası tarımsal üretimi makinalaştırma politikasının toprak dağılımında birikimin artmasına yol açtığı, birikimin artmasına yönelik eğilimleri güçlendirdiği söylenebilir. Büyük arazi sahiplerine ve zengin köylülere traktör satın almaları için sağlanan krediler ve traktör sayısındaki hızlı artışa eşit olarak, piyasa etkenlerinin, mülkiyet dağılımındaki birikimin uyarılması ve artmasında büyük rol oynamaya başladığı açıktır(108).

Büyük tarımsal arazi mülklerinden ayrı olarak, büyük tarım işletmelerinin yaygınlığı konusundaki bilgilerimiz çok eksiktir. 1927 ve 1950 tarım sayımlarında kırsal ailelerin tarımsal işletme büyüklüklerine göre dağılım ile ilgili veri yoktur. İşletme büyüklüklerinin dağılımı konusunda sürdürülen 1952 anketi ise yöntem ve örnekleme yanlışları nedeniyle anlamsız sonuçlar vermiştir. Bu şartlarda, işletme büyüklüklerinin dağılımı konusunda bir fikir edinebilmek için, 1950 tarım sayımının kırsal ailelerin sahip oldukları çift- çekim hayvanı sayısına göre dağılımı ve traktör sayısı hakkındaki verilerini kullanmamız gerekmektedir(109).

1950 tarım sayımına göre, 32.000 kadar aile, aile başına en az 8 çift-çekim hayvanı olmak üzere toplam 344.000 çift- çekim hayvanına sahipti. DİE'nin 1947-1952 için yaptığı tahminlere göre bir çift- çekim hayvanı ile sürülen ortalama olan 6 hektardı(110).

107. Bernard, LEWIS, a.g.e., s.461

108. Yahya, S. TEZEL, a.g.e., s.309.

109. Yahya, S. TEZEL, a.g.e., s.309.

110 LEWIS, Bernard, a.g.e., s.461

Cumhuriyetin giriştiği diğer büyük reform, toprak mülkiyeti alanında idi. 1926'da İsviçre medeni kanun kabulü toprak tasarrufu sistemini birleştirip modernleştirdi. Böylece ülkede kalan feodalizm izlerine kanunen son verildi(111).

Fakat kanun sonuç vermedi. Yeterlide değildi özellikle güney ve doğuda birçok büyük toprak sahipleri hala adeta derebeyi statüsünden yararlanıyorlardı. Ülkenin daha ileri bölümlerinde bile, şehirdeki büyük toprak sahipleri köydeki mütefik veya tabii zengin köylü ile birlikte yine köylü üzerinde büyük güç sahibi idi(112).

1923-1938 Dönemleri arasında yapılan toprak çalışmalarını son derece yetersiz kalmak zorunda bırakılmıştır. Çünkü bir taraftan sanayileşme çabaları, diğer taraftan savaşın faturaları yeni kurulan Türkiye Cumhuriyetinin en büyük meselesini teşkil etmiştir.

Bu nedenler dolayısıyla toprakla yapılan işlemler sadece söz, yada kanun niteliğinde bırakılmıştır. Uygulamaya geçenler ise çok az düzeyde kalmıştır.

111. Bernard, Lewis, a.g.e., s.461

112. Bilsay, KURUÇ, **Belgelerle Türkiye İktisat Politikası**, a.g.e.,s.406.

III. BÖLÜM

CUMHURİYET DÖNEMİ TOPRAK POLİTİKASI (1923-1938)

1- Toprak Meselesinin Türkiye İçin Önemi:

Cumhuriyet'in kuruluşuyla dünya buhranının başlangıcı arasındaki dönemde tarım sektörünü, peri ferileşme süreci içinde, inceleyeceğiz Tarım sektörü üzerinde dururken özellikle bu sektörün dünya ekonomisiyle bütünleşme sürecindeki yerini belirlemeye çalışıyoruz. Böylece bir yaklaşımda tarımda ticarileşme tarzlarının ve ticarileşme derecesinin yanı sıra ticarileşmenin getirdiği yapının da tartışılmasını zorunlu kılıyor(113).

Ticarileşme derecesi ve tarzını etkileyen faktörlerin en önemlisi, toprağın tasarruf biçimi toprak tasarrufunda mülkiyetin yoğunlaşması türünden değişmeler, tarımda yatırım ve ticarileşme bağlamında ele alacağız.

Tarımın bir ekonomik sektör olarak incelenmesinden sonra, devletin tarım sektöründeki gelişmeleri etkilemedeki rolünü ele alacağız.

a- Neden Böyle bir şeye ihtiyaç duyuldu genel politika :

Tarım, dünya ekonomisiyle bütünleşmenin temel ekonomik kanalını oluşturdu. Ekonomik artık, asıl olarak, tarım sektöründe üretiliyordu ve dünya ekonomisiyle ilişkide, bu artığın mamul mallarda değiştirilmesi yoluyla gerçekleşiyordu. Ne var ki bu özel konumunun yarattığı ilişki sürekli bir nitelik taşımaz; özgül, tarihsel bir durum olarak görülmesi gerekir(114).

Sermayenin uluslararasılaşmasının belirli bir tarihi aşamasında perileri, dünya iş bölümü içinde, tarım ürünlerinde uzmanlaşır. Bu uzmanlaşmanın nedeni emeğin ödüllendirilme düzeyiyle birlikte tarım teknolojisinin, peri feriyeye tarım ürünleri ihracatçısı olma işlevini vermesidir. Teknoloji ve üretim maliyetleri, dünya sistemiyle yapılan ticaretin karlılığını güvenceye alır (115)

113. Fehmi, YAVUZ, a.g.e.,s.40.

114. Çağlar, KEYDER, **Dünya Ekonomisi İçinde Türkiye** ,(1923-1929)

yurt yayınları,Ankara-1982.s.24.

115. Çağlar, KEYDER,a.g.e.,s.24.

1920' ler Türkiye'sinin tarihsel bağlamında, bu gerekli artı üretim düzeyine ulaşmak yalnızca tarım sektöründe mümkündür. Türkiye'de iş yapan ticaret sermayesi, tarımda diğer sektörlerle nazaran hem daha yüksek kar oranı hem de daha büyük mutlak kar hacmi elde edebiliyordu(116).

b- Cumhuriyetin Devraldığı Toprak :

Osmanlı İmparatorluğunun kalıntıları üzerinde Cumhuriyet Türkiye'si kurulurken Türk köylüsü sefil, fakir, güvensiz ve topraksızdı.

Toplumun sosyal ekonomik yapısı düzensizlik gösteriyordu. Köylüyü ve sosyal yapıyı bu hale getiren nedenler sayılamayacak kadar çoktu. Halk savaşlardan bıkmış, kıtlık ve diğer etkenler onun çalışma azmini kırmıştır(117).

Cumhuriyetin ilk yıllarında % 80'i köylü olup, tarım yapılan tüm arazinin % 65'i, çiftçi ailelerden % 5'inin elinde bulunurken % 35'i çiftçi ailelerin % 87'sinin elinde bulunuyordu.100.000 çiftçi ailede topraksızdı. Çiftiler ilkel araçlarla ancak kendilerine yetecek kadar tarımsal faaliyetlerde bulunuyorlardı(118).

Cumhuriyetin ilk on bir yıllık dönemi, türlü devrimlerin gerçekleştirildiği dönemdir. Cumhuriyetin ilanından sonra Batılılaşma yolunda ve toplumun sosyal yapısında değişimler meydana getirmek için girişilen hareketler devrim olarak nitelendirilmiştir.Bu devrimlerin Atatürk'ün önderliğinde gerçekleştiğinden Atatürk Devrimleri olarak niteleyebiliriz.

Söz konusu dönem 1924'te Hilafetin kaldırılmasından başlayarak, öğretimin birleştirilmesi, 1925 te Şapka devrimi ve tekke ve türbelerin kapatılması, 1926 da Gode Civile'in tercümesi olan Türk Medeni kanununun kabulü, aynı yıl uluslararası takvim, saat, rakam ve tatil günlerinin kabul edilmesi ve medreselerin kapatılması ve 1928 de Latin harflerinin kabulü ile 1931-32 yıllarında Tarih ve Dil Kurumlarının tesis edilmesine sahne olmuştur. 1934 yılında bu devrimlerin sona erdiği kabul edilmektedir(119).

116. Çağlar, KEYDER, a.g.e.,s.24.

117. İsmail, CEM, a.g.e.,s.279.

118. Tahsin, YAHYAOĞLU, Tarım Kentleri, İstanbul-1975.,s.60.

119. Orhan, TÜRKDOĞAN, Türkiye'de Köy Sosyolojisinin Temel Sorunları, Erzurum-1970.,s.85.

Bu dönemde yapılan devrimlerle Osmanlı mülkiyet ve yönetim anlayışına tamamen ayrılmıştır. Böylece, Osmanlı devleti toprak rejiminde önemli bir yer işgal eden, orjinal bir toprak kanunu olgunlaştıran yerel, ulusal esasları ve örfsel gelenekleri göz önünde tutan 1274 Arazi kanunnamesi, 1926 yılında İsviçre Medeni kanununun " Türk Medeni Kanunu" olarak kabul edilmesiyle ilga edilmiştir (120).

Bu Türk Medeni Kanununun yürürlüğe konulmasından önce 7 Nisan 1924 tarihinde Köy Kanununun çıkarılmış olduğunu görmekteyiz. Bu kanunun en önemli prensibi, ister hükmi şahsiyet olsun yabancıların köylerde mülk edinemeyeceğidir. Lozan antlaşmasına nazaran yabancıların sadece köylerde mülk edinmesi bu kanunla yasaklanmıştı, ayrıca Türkiye'de her yabancı hükmi şahsiyet de gayrimenkul edinemezdi. Bu müsaade ancak ticaret ve sanayi şirketleriyle verilmiştir(121).

Gayri menkul iktisabının bu şirketlerin esas amacı olmayacağı ve bu gibi gayri menkullerin şirketini faaliyeti için esaslı surette gerekli olması lazım geldiği açıkça zikredilmektedir. Medeni kanunun çıkarılmasına kadar yerel kanunlar Lozan Antlaşmasına göre tanzim eden yeni kanunlar neşredilmemiştir(122).

Türk Kanunu Medenisi 17-2-1926 tarihi ve 743 sayılı kanunla ve borçlar kanunu 22-4-1926 tarihi ve 818 sayılı kanunla çıkarılması ile bütün özel hukuk hayatımızda yeni bir sistem getirirken batının sınıflaşmış toplumlarına mahsus mülkiyet anlayışında yürürlüğe konuluyordu. Medeni Kanun esaslarıdır uygulanan miri arazi rejimine son verirken özel mülkiyet hakkına geniş bir yer vermiştir.

Kanunun toprak hukukunda getirdiği yenilikler, miras kuralları, ekonomik bir birim teşkil eden ziraat mallarının hangi bedel üzerinden mirasçıya tahsisi vb. maddeleri tamamen bir zirai işletmenin ekonomik bir birim teşkil etmesi ilkesine dayanır

120. Orhan, TÜRKDOĞAN, a.g.e.,s.85.

121. Orhan, TÜRKDOĞAN, a.g.e.,s.85.

122. Orhan, TÜRKDOĞAN, a.g.e.,s.85.

Bu bakımdan mecellenin (2 erkeğe,1 kadına) ilkesi medeni kanunla eşit miras sistemine istinat ettirilmesine rağmen, bazı hallerde yani zirai bir işletme ekonomik bir ünite teşkil ediyorsa, kim arazisini işletmeye muktedirse ona terk edilir(123).

Bu madde, medeni kanunda önemli bir yer tutmasına rağmen maalesef, uygulama alanına aktarılmamıştır. Keza kanun tercüme yolu ile iktibası yapılırken toprak rejimi ile ilgili bir çok hususları da kanuna nakledilmemiştir.

Tarım topraklarının kazanılması, kapsamı, kaybedilmesi medeni kanun taşınmaz mülkiyeti ilgili hükümlerince düzenlenmektedir. Tarımda ortakçılık ve kiracılık ilişkileri de borçlar kanunun ürünü kirasıyla ilgili hükümlerine bağlıdır(124).

Medeni kanunumuz yeni ve modern bir kanun olmasına rağmen gene de klasik liberal felsefeden ilham almış bir kanundur. Bu kanunun bazı yenilikleri kapsamına almasına rağmen modern hukuk anlayışıyla bağdaşmadığı da çeşitli yazarlarca belirtilmektedir.

Kanunun Devrimci niteliği ise özellikle şahsın Hukuku,aile Hukuku ve Miras Hukuku alanlarında geçerli olduğuudur. Reformcu nitelikler taşınmasına rağmen, bu kanunun ekonomik ve sosyal hayatla ilgisi dolayısıyla ve ülkenin ekonomik ve sosyal koşullarının İsviçre'nin İsviçre'ninkinden çok değişik olmasından dolayı bazı ihtiyaçlarımıza cevap vermekten uzaktır. Her şeyden önce Medeni Kanunun felsefi anla-yışının bu günün tarım gerçeklerine cevap vermekten uzak olduğu da belirtilmelidir.Yabancı bir batı ülkesinden alınan ve bizim şartlarımızla ilgili bulunmayan hükümlerin tarım gerçeklerimize uydurulmasında güçlük çekilmektedir.(125).

Gerek kendilerine temel aldıkları mülkiyet hakkının mutlaklığı ve sözleşmelerin serbestliği ilkelerinden dolayı, Medeni kanunu yürürlüğe girmesinden 1945'e kadar toprak düzeninde önemli bir düzenleme yapılmıştır.

.Bir çok projeler ve reformlar yapılmasına rağmen bu dönemde önemli bir gelişim sağlanmamıştır(126).

123. Dursun, BİNGÖL,a.g.e.,s.411.

124. Dursun,BİNGÖL, a.g.e.,s.411.

125. Suat, AKSOY, **Tarım Hukuku**,Ankara-1970.,s.108.

126. Suat, AKSOY,a.g.e.,s.108.

Cumhuriyet döneminde toprak sorunları gittikçe çoğalmış ve şiddetlenmiştir. Bunun nedenleri arazi mülkiyet düzenindeki kanuni boşluklar ile nüfustaki hızlı artış yanında kalkınmanın özellikle sanayileşmenin, kırsal nüfus fazlasını emecek biçimde hızlı olmaması, böylece arazi üzerinde baskının artması başta gelir.

Bu sebeplerle bir yandan topraklar sınırsız bir biçimde parçalanarak gayri iktisadi küçük birimler, az topraklı ve topraksızlar meydana gelirken, öte yandan mülk ve işletmeler ufalanıp dağılmış böylece bir çok sosyal-ekonomik ve teknik sorunlar doğmuştur. Ülkede sermaye ve kredi kıtlığı yanında hemen devamlı olarak enflasyonist bir baskının hüküm sürmesi toprakların sermayedarlar elinde toplanmasına, onların absenti mülkiyet şekline (arazi sahibinin şehir ve kasabalarda oturan ve tarım dışı işlerle uğraşan kişiler olması) rağbet etmelerine sebep olmuştur(127).

Mülkiyet düzeni gibi kiracılık ve ortakçılıkla arazi işletme usulleri de gittikçe bozulmuş, iktisaden zayıf olan bu sınıf insanların zor durumlara girmelerine yol açmıştır. Bunlara ilave olarak, tapu ve kadastro işlerinin yetersizliği ve bozukluğu tarım arazilerindeki mülk güvenliğini sarsmış, üretim üzerinde olumsuz etkiler yapmağa başlamıştır(128).

Dönemin toprak sorununu Kurtuluş savaşından sonra, Türkiye Cumhuriyetine intikal eden arazi sınırları içinde ve bu sınırlar içinden dışarıya, dışarıdan içeriye büyük nüfus hareketleri olmuş ve Türkiye nüfusunda süratli artışlar meydana gelmiştir.

İlk zamanlarda miri arazi kalıntıları olan devlete ait geniş arazi varlığından çiftçiler türlü şekillerde yararlanma yoluna gitmişlerse de, zamanla, toprak üzerindeki nüfus baskısının artması ve mülkiyet şuurunun gelişmesi ile, bu çiftlikler işledikleri toprakların sahibi olmayı istemişler, ihtiyaçları ve istekleri artar olmuş yürürlükteki bazı kanunlara göre yapılan türlü topraklandırma ve tarım arazisinde yerleştirme tedbirleri de yetersiz kalmıştır (129).

126. Dursun, BİNGÖL, a.g.e. , s.412.

127. Dursun, BİNGÖL, a.g.e.,s.413.

128. Reşat, AKTAN, **Türkiye'de Toprak Reformu Çalışmaları**, SBFD,c 26, sayı,3,Eylül-1971.,s.37.

129. Reşat, AKTAN, a.g.e.,s.37.

IV.BÖLÜM

CUMHURİYET DÖNEMİNDE TOPRAĞIN DURUMU VE BU KONUDA YAPILAN ÇALIŞMALAR

a- Toprağın Durumu:

Atatürk köylünün ekonomik, sosyal ve kültürel seviyesine yükseltmek arzusundaydı. Nüfusun % 80 'ini teşkil eden köylü kalkındığı taktirde tüm ulusunda kalkınacağına düşünüyor ve köylüyü kalkındırmadan bir kalkınmada bahsedilemez diyordu. Bu düşüncelerden olan Atatürk gerek tarımsal hayatın ve gerekse tarımla uğraşanların sosyo- ekonomik durumlarının yükseltilmesi için iyi niyetli çabalar saffetmiş aydınları bu yönde çalışmaya sevk etmiştir (130).

Bu düşüncelere sonucu olarak Atatürk Türk milletinin iktisaden kalkınması için 17-02-1923 yılında İzmir'de büyük bir kongre yapıldı. 1135 delegenin iştirak ettiği iktisat kongresine yurdun her tarafından ziraat sanayi, ticaret ve işçi zümrelerinden heyetler gelmiştir.

b- Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu:

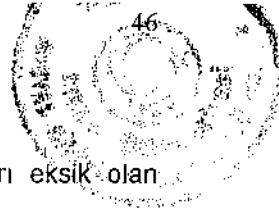
Türkiye'de muhtaç çiftçilere işletmecilik esaslarına göre sistemli bir şekilde toprak dağıtılması gereği Devleti idare edenlere mecburi görülmüş, 1924 Anayasasında 1937 yılında arazi kamulaştırılmasına olanak verecek bir değişiklik yapılmış ve 1945 yılında 4753 sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu çıkarılmıştır. Bu davranışta, dünyadaki gelişmelerin dolaylı etkileri bulunduğu da bilinmektedir.

Bu kanunun amaçlarını, aynı kanunun ilk üç maddesi şu şekilde belirtilmektedir(131).

"Madde:1 Arazisi olmayan veya yetmeyen çiftçilere bu kanun gereğince topraklandırmaları kabul edilenleri aileleriyle birlikte geçimlerini sağlayacak iş kuvvetlerini değerlendirecek ölçüde araziye sahip kılmak.

130. Bahri, DAĞDAŞ, *Türkiye'de Toprak Meselesi*, İstanbul-1972.,s.29.

131. Niyazi ,ACUN, *Ziraat Tarihimize Bir Bakış*, İstanbul,1947.,s.89.

Madde:2 Kendilerine arazi verilenlere,yeter arazi bulunup üretim vasıtaları eksik olan çiftçilerden muhtaç bulunanlara kuruluş onarma ve çevirme sermayesi canlı ve cansız demirbaş vermektedir.

Madde:3 Yurt topraklarının sürekli olarak işlenmesine sağlamak. Bu kanunun, tam manasıyla tatbik edildiği takdirde gerek yurt topraklarının işlenilmesi suretiyle tarımsal ekonomi ve ticareti temin edecek ve gerekse köy ve kasabalarda çiftlik yapmak isteyip de toprağa sahip olmayan veya yeterli toprağı bulunmayan çiftçilere toprak temin edip köy ve kasabadaki işsizliğı modern ve hukuk devleti zihniyetine bihakkın tatmin edici prensiplerle bertaraf edebilecek mahiyette idi(132).

1833 numaralı ve 27/ 8 / 1931 tarihli kanun mucibice arazi vergisine tabi bulunan arazi ve arsaların tahriri ve kıymetlerinin takdiri bu kanun hükümleri dairesinde yapılır(133).

Kanunda, her ne kadar be şartlarda ve kıstaslara göre özel mülklerin de (5000 bin dönümden fazla) kamulaştırıp dağıtılacağı öngörölmüşse de uygulamalar büyük çoğunluğu ile Devlete ait toprakların belirlenmesi ve dağıtılması veya müşterek yararlanılmak üzere tahsisi suretiyle yürütölmüştür. Buna göre 1947-1967 arasında 20 yıllık sürede 626 köyle 391.260 muhtaç çiftçi ailesine dağıtılmıştır. Ayrıca 2.571.891 hektar Devlete ait orta malı çayır-mer'a arazisi çiftçilerin müşterek yararlanması için tahsis edilmiştir(134).

Cumhuriyet Türkiye'sine girilirken yapılan bu koğrede çok önemli kararlar alınmıştır. Kongrede çiftçi gurubu çok büyük bir faaliyet göstermiştir grubun konusunda ele aldığı en önemli sorunlar şunlardı: Reji meselesi, Tarım, Asayiş, Aşar, Ziraat Bankası, Zirai Krediler,Yollar, Ormanlar, Veteriner ve Hayvancılık tarımımızda makineleşme vs..(135).

132. Niyazi, ACUN Ziraat Tarihimize Bir Bakış,İstanbul-1947,,s.89.

133. DUSTUR,No:2901,cilt7, Resmi Gazete 3220,s.325.

134. Niyazi, ACUN, a.g.e.,s.50.

135. Niyazi, ACUN, a.g.e.,s.50.

Kongrenin isabetli kararları, memleketin çekmekte olduğu derterli teşhis ve tedavisi bakımından şunu teyit ediyordu; İstiklaline kavuşan Türk ulusu artık uyutulamaz, ilmi ve teknik gelişimden artık uzak kalmaz ve ecdadına layık bir hükümlanlıkla maddi ve manevi alemde bayrağına Türk olarak dalgalandıran hürriyet ve refah havasına teneffüs etmek.

Atatürk her fırsatta tarımsal düzensizliklerden söz etmiş yapılabilecek tarım ve toprak reformlarının ana çizgilerini açıklamıştır. Atatürk devralınan tarım düzenini bozuk ekonomik ve sosyal adalet ilkelerinden uzak olduğunu ülke vasıtaları tarım yapıldığını biliyor ve memlekete köy bölgelerine, her bölgeyi köy merkezlerine ayırmalı ve önce iskan davasını halletmeliyiz. Diyordu; iskan davası halledilirse toprak davası tarım reformu hatta sanayice kalkınmak kolaylaşacaktır şeklinde öneride bulunuyordu(136).

Bu dönemdeki iyi niyetli çabalara planlara rağmen tarımla uğraşanlar için çok az şey yapılmıştır diyebiliriz. Çiftçiyi kalkındırmak için sosyo ekonomik bir devrim yapılması geri ekonomik ve sosyal yapının temelden değiştirilmesi gerekirdi. Bu yapılmamış veya yapılamamış olduğundan Cumhuriyet devrinin bu döneminde de mevcut ekonomik ve sosyal yapının müsaadesi oranında köye bir şeyler yapıla bilmiş ancak satıhta kalınmış ve üst yapı devrimleriyle meşgul olunmuştur (137)

Bu dönemin ulumlu davranışları arasında 1925 yılında aşar vergisini kaldırılışı idi. Aşar'ın kaldırılışından da en çok zengin çiftçiler yararlanmıştı. Ayrıca çeşitli kanunlar yoluyla göçmenlere 6 milyon topraksız köylüiere 741 000 dönüm arazi dağıtılmıştır. Daha çok göçmenlerin yararlandığı topraklandırma uygulaması ise Atatürk döneminin iyi niyetli davranışları arasında belirtmek gerekir(138).

Dağıtılan toprak meraların tarlaya çevrilmesiyle kullanılmaktadır. Bu dönemde devlete ait mera topraklarında 40 milyon dönüm eksilme olurken bunun ancak 10'da biri göçmenlere ve topraksız köylülere verilmiştir(139).

136. Niyazi, ACUN, a.g.e.,s.50.

137. Niyazi, ACUN, a.g.e.,s.50.

138. Niyazi, ACUN, a.g.e.,s.50.

139. CEM, İsmail, **Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi**, İst.1973.,s.308.

Bu durum memleketimizde meradan toprak kazanmanın asıl orta ve büyük mülkler tarafından yayıldığını meydana çıkarmaktadır.

Toprak dağıtımının yol açtığı yaygın bir soygun şekli, eşrafın göçmene dağıtılmış toprağa tapu uydurarak sahip çıkması ve onu ortakçı durumuna düşürmesidir.(140)

Bunlardan başka kooperatifleşmeye önem verilmiş ve teşvik edilmiştir. Tarım kredileri 1923 de 8, 1928 de 26, 1936 da 35 milyon liraya çıkarılmıştır. 1929 da da zirai kredili kooperatifleri kanunu çıkarılmıştır. Devlet numune çiftlikleri tesis edilmiş tarım okulları açılmış tarım istasyonları kurulmuştur. 1937 yılında yeni ziraat alet ve makinaları getirildi. Makinalı tarımın teşvik etmek için çeşitli kolaylıklar sağlamak üzere kanun çıkarıldı ve gümrük indirimleri yapıldı. Ayrıca makine almak ve kullanmak isteyenlere kredi verildi.

Fakat bu kolaylıklar verilen krediler asıl ihtiyaç sahibi olan çoğunluğu teşkil eden hala öküzle, sabanla tarım yapan çiftçinin yaşantısında bir değişiklik yapmıyor, geniş toprak sahibi olanların işine yarıyordu(141).

Ayrıca 3491 sayılı ve 24-06-1938 tarihli kanunla toprak mahsulleri Ofisi kanunu çıkarıldı. Ofisin kuruluş amaçları, memlekette büyük istihsal mıntıklarında istihsal edilen buğday fiyatlarının üreticilerin satışlarının da normalin altına düşmesini önlemek ürün fiyatlarının tüketici halkı tazyik edecek derecede yükselmesine mahal bırakmamak ve dahili piyasaları tanzim etmek üzere yapılmıştır.

Sonuç olarak, tarım kesimi ekonomik yapıda büyük ağırlık taşımakla birlikte, bu kesimde çalışanlar refah seviyesi bakımından çok aşağılardadır. Tarım kesiminin kendi içindeki dengesizlikler bir yana gelir seviyesinin diğer kesimlere göre çok düşük olması da önemli amildir. Çünkü kapitalist serbest piyasaya bu geniş nüfusunun alıcı olarak girebilmesi için gelir seviyesinin yükselmesi gerekmektedir. Dönemin tarımsal alandaki çalışmalarının sosyal yönünün bu şekilde değerlendirilmesi gerekirse diyebileceğimiz gelişmelerin yetersiz ve gelişmelerden sadece geniş toprak sahiplerinin yaralandığı bir durum arz etmiştir..

140. İsmail, CEM, a.g.e.,s.308.

141 Niyazi, ACUN, a.g.e.,s.89.

1- Toprak Tasarrufu:

1920'lerde toprak dağılımını tartışmak için, tarihsel bir kesite kısaca göz atmamız gerekiyor. Osmanlı sosyo-ekonomik yapısının düzgün işleyişi, resmi mülkiyet hakları devletin elinde olan küçük aile işletmelerinin varlığına bağlıydı. Toprağı tasarruf eden gerçek üreticilerde, vergi ödeme yükümlülüğü ile merkezi otoritenin değil küçük işletme sahiplerinin haklarını da korudu. Eğer merkezi otorite güçlüyse, toprak ağalarının köylülüğü boyunduruk altına alması çabaları engellenir ve böylece merkezi otoritenin vergi toplama mekanizması rakipsiz olarak varlığını sürdürülebilir. Ancak, çeşitli dış faktör toprak ağalığı rejiminin yükselişi lehinde iç dinamiği harekete geçirdikçe, bu denge sık sık bozuldu(142).

On dokuzuncu yüzyılın ilk yarısında merkezi otorite üstünlüğünü yeniden ilan etti. 1920'lerdeki farklı toprak tasarrufu türlerinin görece önemlerini izlenimsel olarak belirlemekten başka çaremiz yok. Ortakçılıkla işletilen büyük mülklerin ve ücretli işçi kullanan az sayıda kapitalist çiftliğin varlığına karşın küçük köylü işletmeleri mutlak olarak hakimdi. İç bölgelerin tahıl alanlarındaki işlenebilir, çoğu ve Karadeniz bölgesinin büyük bir bölümü köylü işletmeleri kategorisine dahildi(143).

İç bölgelerdekilerin ağırlıklı geçimlik üretim yapmalarına karşılık Karadeniz köylüleri oldukça ticarileşmişlerdir. Ortakçılık, dağınık nüfuslu dağlık Doğu bölgelerinde ve Güneydoğu yerleşimlerinde yarı-feodal bir kiracılık anlaşması olarak varlığını sürdürüyordu.

Ege ve Akdenizin verimli ovalarında, özellikle emek-yoğun ticari ürünlerin yetiştirilmesinde de, ortakçılık, daha çok sözleşmeli işgücü biçiminde mevcuttu. Pamuk yetiştirilen Adana bölgesinde işgücü gereksiniminin büyük bölümü mevsimlik göç yoluyla ücretli- emek biçiminde karşılanmakla birlikte, gerçek kapitalist ilişkilerin yıl boyu ücretli emek kullanımı ile görünmesi enderdi(144).

1930 sonlarında yapılan bir toprak sayımının bulgularına göre, 1.1 milyon işletmenin %99.7'si 500 dönümden az toprağa sahipti.

124. Çağlar, KEYDER, a.g.e.,s.24.

125. Çağlar, KEYDER, a.g.e.,s.25.

126. ,Çağlar, KEYDER,a.g.e.,s.25.

Kırsal hanelerin % 5.5'i topraksızdı ve % 36.7'si 20 dönümden küçük parçalara sahipti. 500 dönümden az toprağa sahip olan haneler, işlenebilir alanın % 86.3'ünü elinde tutarken, geri kalan (1.1 milyon üzerinden) 3.000 aile % 14'ünü işliyordu(145).

1927'de Türkiye çapında yapılan bir başka araştırmanın eksik bulgularına göre de, aile başına işlenen ortalama toprak miktarı 25 dönümdü. Ancak, bu ortalama konusundaki bölgesel farklılıklar dikkat çekicidir, en yüksek ortalama (40.5), pamuk tarımı yapan Güney bölgesindeydi. Çoğunluk emek-yoğun ürünlerinin ekildiği Karadeniz bölgesinde ise bu ortalama 14.9 dönümdü. Bölgesel çeşitlenmeler, görünürdeki toprak dağılımı eşitsizliğinin ürün teknolojisi ve toprak verimliğindeki bölgesel farklılıklar aracılığıyla azaldığına işaret eder. Öte yandan, özellikle büyük toprak sahipliğinin görüldüğü eski kolonilerle bir karşılaştırma yapılırsa, niceliksel toprak dağılımının dengeli olduğu görülür(146).

1930'lar ortasında yapılan bir başka araştırma, fiilen kullanılan en büyük birimlerin, mülkiyetin çok daha yoğunlaşmış olmasını bekleyeceğimiz Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde değil, Ege ve Güney bölgelerinde bulunduğunu gösteriyor.

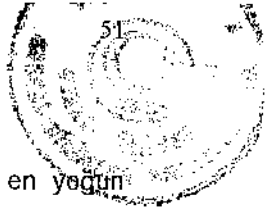
Ege'de 3.000 ve Güneyde 2.300 dönümdü. Üstelik, 1912'de yapılan bir toprak sayımı da benzer sonuçlara ulaşmıştı. O zamanlar, Adana ve Aydın vilayetlerindeki işletmelerin % 46'sının 50 dönümden büyük olduğu bulunmuştu (Osmanlı idari bölünüşünde bu iki vilayet Güney ve Ege bölgelerine tekabül ediyordu). Anadolu'nun diğer bölümlerinde ise, bu oran ancak % 25 dolayındaydı(147).

"1934-35'te yapılan ve 1938'de yenilenen idari amaçlı bir anket fiili toprak kullanımı açısından 5.000 dönümün üstündeki büyük çiftliklerin ağırlıkla ticarileşmiş bölgelerde yoğunlaştığını gösteriyordu. Bu istatistik, ortaklık yoluyla küçük parçalar biçiminde işlenen büyük mülkleri içermiyor.

145. Çağlar, KEYDER, a.g.e.,s.27.

146. Çağlar, KEYDER, a.g.e.,s.27.

147. Çağlar, KEYDER, a.g.e.,s.27.

Büyük zirai işletmeler bütün kıyı bölgelerinde görülür ve büyük işletmelerin en yoğun bulunduğu bölgeler Marmara Denizi'nin batı kıyısı (Trakya) ve Güney Ege bölgesidir. Bu iki bölgeyi, yoğunlaşma açısından, Adana bölgesi izliyordu. Büyük tarımsal işletmeler ulaşım şartlarına paralel bir gelişme gösteriyordu. Bu da, ticarileşmenin işlenen toprak birimi büyüklüğünü açıklamada en önemli faktör olduğunu göstermektedir(148).

a- Topraksız Aileler:

Kırsal ailelerin varlığına göre dağılım yelpazesinin öteki ucunda ,topraksız aileler bulunmaktaydı.1927 sayımı sadece toprağı olan aileleri kapsamamıştı.1927 nüfus sayımının kırsal nüfus için verdiği bilgiler bir arada değerlendirildiğinde, 1927'de kırsal ailelerin % 17'sinin hiç toprağı olmadığı anlaşılmaktadır(149).

1950 tarım sayımında, kendilerine ya da başkalarına ait en az 2 dekar arazi işleyen ya da bir miktar hayvanı olan (1 manda ile 10 koyun arasında) aileler çiftçi ailesi olarak tanımlanmıştı(150).

Bu kadar gevşek bir tanıma rağmen, sayım sonuçları kırsal ailelerin % 15'inin çiftçinin çiftçi olmadığını gösterdi. Bunlardan başka, kırsal ailelerin % 3.3' ünün tamamen başkalarına ait araziler üstünde çalışmakta, 1.7'si ise topraksız olup sadece hayvancılıkla geçinmekteydi. Yani ,1950'de kırsal ailelerin % 20'si topraksızdı.

b- Küçük Arazili Köylüler:

Kendi arazilerinde çalışan köylü aileleri, nüfus yapısı açısından kırsal kesimin vaz geçilmez unsurları arasında yer almaktadır. 1923-1938 dönemi arasında kırsal ailelerin %62'sini oluşturuyordu. Ne varki, bu köylülerin büyük çoğunluğu, çok küçük araziler üstünde üretim yapmaktaydılar.

.....

148 . Çağlar, KEYDER, a.g.e.,s.27.

149. 1927 yılında her il için nüfus sayımının verdiği nüfustan,1927 5000 ve daha fazla nüfuslu yerleşme merkezlerinin nüfusları düşürüldü. Kırsal nüfus,1927 tarım sayımının verdiği ortalama aile büyüklüğü değerlerine göre kırsal aileler sayısına dönüştürüldü. Bu işlem her yıl için yapıldı. DİE, İstatistik Yılığı 1932-1933.s.55-8;

150. DİE,1950 Tarım Sayımı Sonuçları,s.176.

1923-1938 dönemi Türkiye'sinin kırsal yapısı ve tarihi hakkında sürdürülen araştırmalar ve gözlemler, bu kırsal yapının, bir kere, emek ve arazi kaynaklarının eksik kullanımına, ikinci olarak da tarımsal üretimde verimsizliğe yol açtığına dair güçlü bir kanı uyandırmaktadır(151).

Tarım sektöründeki kurumsal çerçevenin, eldeki emek ve arazi kaynakları ve üretim teknikleri ile üretilebilecek olan maksimum hasılanın gerçekleşmesini engellediği anlaşılmaktadır. 1923-1938 döneminde ülke genelinde arazi kaynaklarının kullanımında fiziki sınırlara ulaşılmamıştı. 1926'da 11 milyon hektardan 1950'de 15 milyona çıkan işlenen tarla alanının 1960'da 23 milyon hektarı bulmaması, 1950 öncesi Türkiye'sinde üretime sokulmamış geni işlenebilir arazi rezervleri bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle, 1923-1938 arasındaki herhangi bir yılda ülkedeki potansiyel tarım arazisinin, gerçekten işlenen alanı aştığı söylenebilir (152).

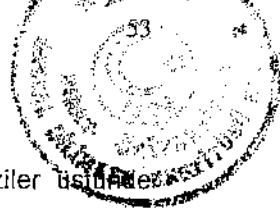
Buna karşın, kırsal kesimde hiç toprağı olmayan aileleri oranı 1927'de % 17'den 1950'de % 20' ye yükselmiştir. Bir miktar arazisi olan yüz binlerce köylü ailesi ise, kendi aile emek kaynakların ve sahip oldukları çift-çekim hayvanı gibi sermaye kaynaklarının tam kullanımı için gerekli arazi büyüklüğünün çok altında olan küçük tarlalar üstünde çalışmak zorunda kalmıştır

Arazi mülkiyetinin dağılımındaki eşitsizlikler, kırsal kesimdeki iktisadi ve sosyal bakımdan güçlü ailelerin bazı bölgelerde işlenebilir fakat işlenmeyen araziler üstündeki efektif denetimleri ve birçok fakir köylü ailesinin ekilebilir boş araziye ulaşma imkanları olsa'da, bir çift çekim hayvanına sahip olamadıkları için arazi işleyememeleri nedeniyle ülkedeki toplam tarımsal hasıla, 1923-1938 döneminde arazi şartları nedeniyle çok az sayıda kalmıştır(153).

151. Yahya, S. TEZEL, a.g.e., s.113.

152. Yahya, S. TEZEL., a.g.e., s.113

153. Yahya, S. TEZEL., a.g.e., s.113.

Bir yanda eksik kullanılan arazi kaynakları ile öte yanda yetersiz araziler kullanılmadığı için çalışmak zorunda kalan köylü ailelerinin birlikte var olmalarının önemli bir nedeni, Türkiye'nin bir çok bölgesinde sıklıkla rastlanılan 'absentee'toprak ağalığı kurumuydu. Bu konuda elimizde sistematik bilgi bulunmamaktadır. 1930'ların başında Türkiye'nin iktisadi şartlarıyla ilgili geniş bir araştırma yapmış olan Amerikalı uzmanlara göre,işlenen arazinin % 25'i, tarımsal üretimle ilişkileri çok sınırlı olup kentlerde yaşayan 'absentee' maliklere aitti(154).

Bunlar arazilerini, yarıcı, ortakçı ve maraba statüsünde topraksız ya da yeteri kadar toprağı olmayan fakir köylü ailerine işlettirmekte, son derece geri teknikler ve verimlilik şartlarıyla sürdürülen üretim etkinliğinden elde ettikleri rantları, üretken olmayan biçimlerde kullanmaktaydılar.

Daha da önemlisi, 1923-1938 döneminde 'absentee' maliklere ait alanların önemli bir kısmını, boş bırakılmasıydı. Tarım bakanı Hatip oğlunun 1943 yılında Meclis'te yaptığı konuşmada:

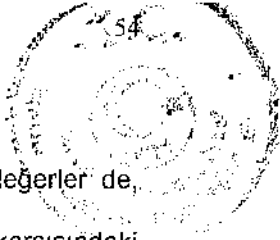
Yurdumuz üzerinde oturan insanlara nispetle, daha çalışılacak sahalara malikti. Bu bir realitedir.Ve hatta tabiatın göze çarptırdığı bir realitedir. Ama ayrı bir vakıayı da inkar edemeyiz(155).

Elbette ki büyük mülklerin sahiplerince boş bırakılması ya da eksik kullanılmasının iktisadi ve teknik nedenleri vardı. Bir kere, ulaştırma şartlarının kısıtlılığı,ulaştırma maliyetlerinin yüksekliği ve şehirleşme oranının çok düşük olması, ülkenin iç bölgelerindeki tarım alanlarının çoğu için piyasa ölçüğünü olağan üstü sınırlı tutmaktaydı

Bu alanlarda büyük tarımsal fazlalar üretilse bile, o günün ulaştırma şartları ile bunların pazarlanabilmesi ve kara dönüştürülmesi zordu .

154. Yahya, S .TEZEL..., a.g.e,s.313.

155. Yahya, S .TEZEL..., a.g.e,s.313.

Ama, yüzlerce, binlerce yıllık tarihi, kültürel ve toplumsal kurumların ve değerler de, 'absentee' maliklerin, arazilerinden elde edilen hasılayı büyütme verimliliği karşısındaki kayıtsızlıklarında önemli bir rol oynuyordu. 1950'den sonraki yıllarda daha ayrıntılı olarak ortaya konulduğu gibi, Türkiye tarımındaki feodal- benzeri toplumsal ilişkiler, tarımdaki verimlilik şartlarını olumsuz yönde etkilemekteydi(156).

Bu ilişkilerin tarımın verimliliğini bozduğuna dair Kernalist yönetici kadro arasındaki kanının 1930'larda güçlenmeye başladığı, giderek ivme kazanan toprak reformu ihtiyacının, 1940'larda, sonu başarısızlıkla biten, önemli bir reform denemesine yol açtığını görmekteyiz(157).

Ayrıca ülkenin çeşitli bölgelerinde dağıtılan topraklar halk üzerinde büyük sevinç yaratmıştı. Bunun üzerine başvekil hazretlerine teşekkür telgrafları gönderildi.

Kendilerine toprak verilen köylülerin dahiliyeye telgraf: Hükümet arazisiz köylüye toprak vermektedir. Hükümetin bu büyük korumasına karşı derin şükran hissi duyan köylümüz dahiliye vekiline şu telgrafı göndermiştir:

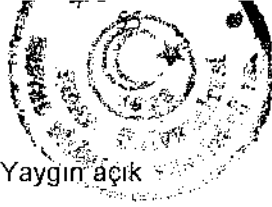
Birkaç asırdan beri ziraat ettiğimiz ve çocuklarımızla ve bütün hatıramızla içinde yaşadığımız zümrüt topraklarımızda arazinin saltanat ve istibdat devirlerinden beri sahip olmayarak yabancı bir vaziyette bulunurken mukaddes cumhuriyetimizin ve aziz başkanımızın ve sevgili hükümetimizin kararı ile istimlak ve tevziine başlanması dolayısıyla minnet ve sevinç hislerimizi ebedi ve fevkalade teşekkürlerimizi arz ederiz. Kızılkaya, Dere köy, Karaman Nahiyesi, Coman Köyü, Kalın Köy, Emecik ve Masit Muhtarları. Toprak verilmesi nedeni ile şükranlarını ve sevinçlerini bildirmişlerdir(158).

Kırsal kesimdeki sosyo-ekonomik yapının tarımsal verimliliği büyük ölçüde sınırlayan özelliklerden biri de, özellikle küçük köylü işletmelerinin çok sayıda küçük tarlalar halinde parçalanmış olmasıydı. Osmanlı geleneğinin arazi parçalanmasını teşvik eden öğeleri, 1926 yılında İsviçre Medeni Kanunu'ndan uyarlanan Türk Medeni Kanunu'nun kabul edilmesiyle iyice pekiştirilmiş oldu.

156. Yahya S. TEZEL., a.g.e. s.314.

157. Yahya S. TEZEL., a.g.e.,s.315.

158. HAKİMİYETİ MİLLİYE, Çarşamba, 7 Mayıs 1930.

Kanun, tarımsal mülklerin miras yoluyla parçalanmasına hiçbir sınır getirmedi. Yaygın açık tarlalar sistemi ve nadasa bırakma usullerinin etkisiyle, küçük köylü arazileri, biri köyün bir tarafında diğeri bir başka tarafında olmak üzere, birbirinden kilometrelerce uzak ufak tarlacılara bölünüyordu(159).

Arazinin kısa bir müddet zarfında umum tahririnin icrası ile yeni kıymetler üzerinden vergi alınmasının temini için tecrübeler icrası hakkında kanun lahiyası görüşmeleri ve yasa teklifi görüşmeleri yapılmıştır. Arazi mülkiyeti cumhuriyetin ilk yıllarının önemli ve karmaşık sorunlarıdır. Savaşlar ve göçlerle birlikte yaşanmış olan enflasyon, mülkiyetin kaybolması ve el değiştirmesi gibi gelişmeler arazi mülkiyetine ilişkin kararlar ön plana getirilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde arazinin tahlihi hakkında Bolu Milletvekili söz alarak konu hakkında görüşlerini belirtmiştir(160).

2- ÇİFTÇİYİ TOPRAKLANDIRMA İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR:

a- Çiftçiyi Topraklandırma Topraklandırma'nın Tarihçesi:

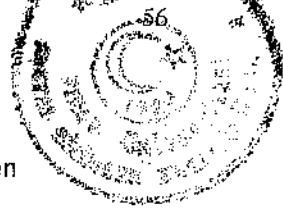
Türkiye'de çiftçiyi topraklandırma davasının tarihçesi Türk devleti, kuruluşunun daha ilk günlerinden itibaren millet işlerine ait program ve meseleleri tespit ederken bu toprak meselesi üzerinde ehemmiyetle durdu. Gerçi ilk alınan tedbirler, bu meseleyi bütün şumülüyle ve memleket ölçüsünde vaz ve halletmek iddiasında olmaktan uzak bulunuyordu.(161).

1934 senesine kadar ancak bu suretle madde halinde bütçe kanunlarına konulmuş olan bir hüküm, o sene 2490 sayılı Arttırma, Eksiltme ve ihale kanunu'nun 56'inci maddesiyle daimileştirilmiştir.

159 .Yahya, S. TEZEL., a.g.e.,s.315.

160. Bilsay,KURUÇ; a.g.e.,s.66.

161. Bilsay,KURUÇ; a.g.e.,s.66.

1341 Senesinde çıkarılan bütçe kanununun 25'inci maddesinin hükümlerinden

A fıkrasına göre, toprağa muhtaç ziraat erbabına, elde mevcut milli arazi, bedeli on senede taksitle alınmak ve her haneye verilecek arazi miktarı ellerindeki topraklarla beraber azami iki yüz dönümü geçmemek üzere kıymet taktiri suretiyle dağıtılacak ve satılığa çıkarılacaktır

2 Haziran 1929 tarih ve 1505 sayılı "Şark menatiki dahilinde muhtaç zürraa tevzi edilecek araziye dair kanun"laşarak vilayetlerinden Garba nakledilen kimselerin ara-zisini, köylü, aşiret efradı, göçebe ve muhacirlere vermeye hükümet salâhiyeti oluyordu. Bu gibi araziye, 1331 senesinde kayıtlı vergi kıymeti olmayan yerlerde aynı nispet dahilinde tapu kıymeti esas ittihaz edilmek üzere bedelleri sahiplerine verilerek hükümet tarafından el konuluyordu(162).

b-"Toprak Reformları"

14 Haziran 1934 tarih ve sayılı "İskan Kanunu"na dışarıdan gelecek göçmenlerle içerideki göçmenlerin toprağa bağlanarak müstahsil bir hale getirilmesi, iç kolanizasyon ve milli kültürün yayılması için bir taraftan diğer tarafa göç ettirilecek olanların topraklandırılması için, devlete ait bulunan veyahut kamulaştırma yoluyla elde edilecek olan toprakların dağıtılması hususlarına ait hükümler konulmuş bulunuyordu.

1935 Tarihinden itibaren, toprak reformu ve iskan işlerine ait büyük kanun projeleri devri açıldıysa da, bu projeler devri açıldıysa'da,bu projeler aradan on sene kadar uzun bir müddet geçtiği halde hatta "Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu"çıktıktan sonra'da henüz tatbik mevki ne geçmiş değildir(163).

162. Ömer Lütfi, BARKAN, "Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu"ve Türkiye'de Zirai Bir Reformun Ana Meseleleri", İktisat Fakültesi Mecmuası,cilt VI ½ say.İstanbul 1946, s.453-454.

163. Cumhuriyetin 15.ci yıl dönümü münasebetiyle çıkarılan kitap.Ankara . 1938.s.,401.

c- Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu Ve Türkiye'de Ziraî Bir Reformun Ana Meseleleri:

1- Toprak Meselelerinin Türkiye İçin Önemi:

Türkiye, ekonomik bakımdan tamamıyla ziraata bağlı bir memleketdir. Halkın pek büyük bir çoğunluğu (faal nüfusun % 82'si) (164). Ziraatla meşgul olan, milli gelirinin % 70'ine ihracatının % 93'ünü ziraî mahsullerden alan Türkiye, ekonomi bakımdan tamamıyla ziraata bağlı bir memleketdir.

Türkiye'de, iktisadi bakımdan köylünün kalkınmasına dayanmayan veyahut netice olarak ortaya varmayan herhangi bir hareket her türlü esastan mahrumdur.

Görüldüğü üzere Türkiye'nin % 82'ye yakınının Ziraatla uğraşmasına rağmen gerekli yatırım ve alt yapının oluşturulamayışı nedeniyle gerçek, reel değerlere varılamamıştır. Toprak ve Tarım konusuyla ilgilenenler yeterli derecede bu konunun hassasiyet derecesiyle ilgilenmemişler sadece getireceği, ekonomik şartları ele almışlardır. Bu nedenle de yapılan çalışmalar pek olumlu sonuçlar vermemiştir.

164. Türkiye'de genel nüfusun her ne kadar bundan daha az bir kısmı (mesela %76,5'i) köylerde yaşamaktaysa da bunlar şehir ve kasabalarda oturmakla beraber, geçimini yine çiftçilikle sağlayan nüfusa da katacak olursak, bu nispetin yükseleceği aşikârdır. Nitekim 1935 sayımında tespit edilen 16 158.018 nüfusun %41,2'sinin ve 7 921.205 nüfustan ibaret bütün meslekliler yekûnundan Ziraatla meşgul olanların yüzde nispetinin 81,2 olduğu görülmüştür.

Selim Sabit Akut: Türkiye'de ziraat , Ankara İstatistik Umum Müdürlüğü, 1940 "konjoktör servisi" nin araştırmalarına göre, 1935-36 senesinde 1.330 milyon lirayı bulan milli gelirimizin %70'inin içinde 33'u ziraî mahsullerin safi kıymetini, 7'si yiyecek içecek sanayi mamulâtın ticaretinde elde edilen safi gelirlerdir. " Türk çiftçisinin istihsal ve geçinme vaziyeti " Ekonomi Bakanlığı konjoktur servisi no:10 Ankara,1938 ,s.10. 191- 1937 senesinde ziraat ekonomisinin temin ettiği ihracat gelirimizin ihracatımızın %93,6'sıydı.

İktisat Fakültesi Mecmuası, cilt VI ,1 2 sayı İstanbul 1946., s.54-145.

1923 senesinde 1934 senesine kadar yapılan arazi dağıtımlarını aşağıdaki cetvelde belirtmek kafidir.

TABLO -VI-

Bahçe Dönüm	Arazi Dönüm	Bağ Dönüm
a-Pamuk üreticileri	122.937	-----
b-Mubadil	4.482.67	598606 160.300
c-Muhacir ve mülteci	1.450280	58.814 8359
d-Toprağa muhtaç yerli çiftçiler	731.450	-----
Yekûn	6.787.234	157.420 168.659

Kaynak:Cumhuriyetin 15.ci yıl dönümü münasebetiyle çıkarılan kitap.Ankara 1938.S.401

Görüldüğü üzere dağıtılan bu toprakların büyük bir kısmının Muhacir ve Mültecilere dağıtılmıştır. Toprağa bağlı yerli çiftçilere dağıtılan arazi miktarı daha az ve oran bakımından da yeterli değildir. 1938'den beri İskan Kanunu hükümlerine uygun olarak dağıtılan toprakların tutarı belli değildir(165).

TABLO -VII-

	Aile adeti	Dekar
1- Muhacir ve Mülteciler	28.536	1.151.670
2- Naklolunan Şahıslar	2.426	149.021
3-Topraklı veya az topraklı yerli Çiftçiler	48.411	1.517.235
4- Göçebeler	7.886	129.388
Su taşması ve yer kayması gibi felakete uğrayanlar	1.436	52.491.
Yekûn	88.695	2.999.825 *

Kaynak:Cumhuriyetin 15.ci yıl dönümü münasebetiyle çıkarılan kitap.Ankara 1938.S.401

Bu topraklar 1.676.292. lira kıymetindedir ve 1.101.305. dekarın tapu muamelesi ikmal edilmiştir.

165.Cemal, R.Eyüboğlu, **Toprak Kanunu ve Toprak Meselelerimiz, Türk Ekonomisi,** 1945.,s,24.

1935 Yılından başlamak üzere, çok teferruatlı büyük toprak kanunları projeleri hazırlanıyordu. İç İşleri Bakanlığı tarafından hazırlanan 12/11/1935 tarihli İskan Toprak Kanununa ait olandır. Parti Grubu Toprak Kanunu komisyonu kararıyla hazırlanan bu kanun gereğince dağıtılmıştır. Zirai Islahat Kanunu Projesi mucip sebepleriyle birlikte 1937 yılında alakadarların tetkikine arz edilmiş bulunuyordu.

Atatürk'ün 1936 ve 1937 yıllarında Büyük Millet Meclisi'ndeki açık konuşmasında, eldeki Toprak Kanunlarının kısa bir zamanda çıkarılarak memlekette topraksız köylü bırakılmamasını isteyen sözleri de lüzumlu hazırlıkların tamamlanarak büyük bir zirai reform hareketinin Türkiye'de başlamak üzere olduğunun bir alametiymi(167)..

Aynı şekilde Anayasada bir değişiklik yapılarak 14'üncü maddedeki "Kamu faydasına gerekli olduğu usulüne göre anlaşamadıkça ve Özel kanunları gereğince değer pahası peşin verilmedikçe, hiç bir kimsenin mali ve mülkü kamulaştırılmaz " hükmü kılacak şekilde tamamlandı ve bu maddeye "çiftçiyi toprak sahibi kılmak ve ormanları devletleştirmek için alınacak toprak ve ormanların kamulaştırma karşılığı ve bu karşılıkların ödeneği Özel kanunla gösterilir" fıkrası ilave edildi

166. Ömer Lütfi, BARKAN, "Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu" Türkiye'de Zirai Bir Reformun Ana Meseleleri, İktisat Fak.mec.cilt 6.say. 1;2. İstanbul.1926., s.456.

167. Zabıt Ceridesi cilt 16, Atatürk 1936 nutkunda "Toprak kanununun bir neticeye varmasını kamutayın yüksek himmetlerinden beklerim. Her Türk çiftçi ailesinin, geçineceği ve çalışacağı toprağa malik olması, behemehal lâzımdır. Bundan fazla olarak,büyük araziye modern vasıtalarla isleyip vatana fazla istihsal temin edilmesini teşvik etmek isteriz (alkışlar, bravo, sesleri) demişlerdi.

1937 Nutuklarındaysa,bu önemli işin gecikmesinin sebeplerine ve dayanması lazım gelen bazı esaslı prensiplere şu şekilde temas etmiş bulunuyorlardı." Milli ekonominin temeli ziraattir."

Bunun içindir ki, Ziraatla kalkınmaya büyük bir Önem vermekteyiz. Fakat bu hayati isabetle amacına ulaştırabilmek için ilk önce, ciddi etütlere dayanan bir ziraat riyaseti tespit etmek ve onun içinde, her köylünün ve bütün vatandaşların kavraya bileceği ve severek tatbik edebileceği bir ziraat rejimi kurmak lazımdır.

1937 Tarihli Ziraî İslahat Kanunu Projesi bir müddet sonra Ziraat Vekaleti tarafından tekrar ele alınarak yani baştan tanzim edilmek suretiyle bir başka proje daha hazırlanmıştı. Fakat tam o sıralarda yeni bir cihan Harbin başlaması ve harbin hudutlarımıza kadar sokulmuş olması nedeniyle ziraî reform işleri bir müddet daha bir tarafa bırakılması zarureti doğmuştur.

Hükümet tasarısında toprak mülkleri dört boya ayrılmış bulunuyordu; Otuz dönüme kadar olan geçinmeleri başka mesleklerden kazananların edinebileceği mülklere "Küçük toprak mülk" sayılıyordu. 30-500 donum arasındaki büyüklükteki topraklara ise "Çiftçi ocakları" deniliyordu. Türkiyede ziraî mülkiyetin muhtelif ellerdeki dağılışı vaziyeti hakkında aşağıdaki cetveli tertip etmek mümkündür(168).

TABLO - VI -

Genişlikleri	kap.sah.büt.	Ort.	Toprak Mülk	Mülk	Mülk	Kapladıkları Saha
(dönüm olarak)	Saha	dönüm	Sahibi	Sahiplerinin	Sahipleri	Dönüm.
nazaran	% de	Dönüm	Miktarı	% de	nispeti	
5000 den yukarı			418	0.16	400.000	37015.000
(Büyük Toprak Mülkler)						
500 - 5000 Arasında			5.764	0.24	17.200.000	9963000
(Orta Mülkler)						
Yekûn			6.182	0.25	23.600.000	13.6618.000
500 den aşağı			2.493.000	99.75	149.180.000	86.3460
(Küçük Toprak Mülkler)						
Umumi Yekûn			2499.182	100	172.780.000	100

Kaynak: Ali, Tanoğlu, Türkiye'de Nüfus Çoğunluğu Meselesi.

168. Ömer Lütfi, BARKAN, a.g.e., s.479.

TABLO -IX-

Tasarruf Ettikleri Aile Adedinin Genel (Dönüm Olarak)	Beşer Nüfuslu	Aile Toprak Miktarının Aile Sayısına Nisbeti
Tamamıyla Topraksız	61.008	% 5,50
1 -10	244.828.	% 22,10
20 - 20	161.280	% 14,56
30 - 30	124.518	% 11,25
40 - 50	92.222	% 8,32
Yekûn	757.169	% 68,34
50 - 75	212.720	% 10,18
75 - 100	74.914	% 6,76
Yekûn	944.803	% 85,28
100 - 200	88.365	% 7,98
200 - 500	31.886	% 2,87
500 - 1000	40.104	% 3,70
1000 Dönümden Yukarı	1.876	% 0,17
Genel Yekûn	1.107.036	% 100

Kaynak: Esat Adil, Müstecabioğlu, Tan Gazetesi, Toprak Kanunu tasarı 31/3/1945 s.489.

Tarım Bakanlığı 1937 yılından beri yaptırmakta olduğu anketin neticeleri yukarıdaki cetvelde belirtilmiştir(169).

169. Esat Adil, Müstecabioğlu, Tan Gazetesi, Toprak Kanunu tasarı 31/3/1945, a.g.e., s.489

TABLO -X-

	Hektar	Genel Top.Nispeti
İşletilmekte olan Tarla	13.495.000	% 17.3
Boş duran tarla arazisi	1.107.300	% 1.4
Bağ Bahçe arazisi	1.225.315	% 1.5
Çayır ve Mera arazisi	39.120.060	% 50
Ormanlar	10.563.400	% 13
ziraata elverişsiz arazi	12.231.023	% 16
YEKUN	77.712.300	

Kaynak:“ Türk Çiftçisinin İstihsal ve geçinme vaziyeti “ Ekonomi Bakanlığı Konjonktür servisi no:10.Ankara,1938.s.10

Bu rakamlar karşısında ilk göze çarpan hakikat, Türkiye’de işlenebilir topraklar nispetinin genel topraklara nazaran 17.3 ve diğer bazı hesaplara göre %14 veya 17,7 gibi çok düşük oluşudur.Türkiyede’ ki ziraatın, esaslı coğrafi karakterlerinden birinin ekili Dikili toprakların küçük, büyük adacıklar, hatta bazı yerlerde benekler halinde, şurada burada denefinebilecek kadar memleketin her tarafına dağılmış, serpilmiş olması sebebiyle “vaha ziraati”vasfına taşınmasıyla da teyit edilmektedir.

Anadolu’nun tarihinin hususi şartlarında ekilebilir toprakların azlığı ve ufak parçalar halinde yayılması nedeniyle ekilebilir alanların çok dar kaldığı görülmektedir(170).

Bu durumun ortaya çıkmasının en büyük nedenleri gerekli hassasiyet gösterilmemesi çıkarılan kanun ve yasaların araziyi tam anlamıyla kapsayamamışından ileri gelmektedir.

2-1920’lerde Büyük Arazi Sahipliğinin Güçlendirilmesi:

1924 Anayasası özel mülkleri kamulaştırmaya karşı koruyucu hükümler getirdi. Özel mülklerin kamulaştırılması, hükümetin arazinin piyasa değerini peşin olarak ödemesi şartına bağlandı (171).

170. Esat Adil ,Müstecabioğlu, a.g.e.,s.489.

171. Yahya, S. TEZEL, a.g.e.,s.318.

1924'teki Kadastro Kanu'nun, arazi tasarrufunda özel mülkiyet rejimini pek çok adımlardan biriydi(172).

1926 yılında İsviçre'den uyarlanan Medeni Kanun'un kabul edilmesiyle de, bir yanda özel mülkiyete ve liberal, laik, bireyci bir devlet anlayışına dayanan yeni hukuk düzeninin en önemli unsuru tamamlanırken, diğer yanda geniş tarım alanları üstünde fiili denetim kurmuş olan güçlü ailelerin, bu alanları tam malik sıfatıyla tapuya kaydettirmesi son derece kolaylaştırılmış oldu.1929'da, büyük arazi sahipleri açısından olağanüstü önem taşıyan bir başka kanun çıkarıldı. Buna göre, tımar, iltizam, gibi kurumlarla ilgili olarak Osmanlı hükümetinin çeşitli ailelere vermiş olduğu geniş tarımsal alanlara tasarruf hakkı sağlayan belgeler, bu alanların 1926 Medeni Kanunu çerçevesinde özel mülk olarak tapuya kaydettirilmesi için yeterli sayıldı (173).

Osmanlı belgelerinde sözü edilen alanlarla ilgili sınırlar son derece muğlak olduğu, Türkiye'nin kadastro su bulunmadığı için, elinde bu türden belge bulunan nüfuzlu aileler, çok geniş alanların mülkiyetini kazanmaya başladılar. Bu sırada, Birinci Dünya savaşı sırasında sürülen Ermeniler'den ve Lozan Antlaşması'na göre nüfus değiştirilmesine konu olarak Yunanistan'a gönderilen Rumlar'dan kalan milyonlarca dekarlık arazinin sahiplenmesinde de, kaymağı, kırsal kesimdeki nüfuzlu aileler idi.

3-1920'lerde Hükümetin Köylülük Kesimi Karşısındaki Tavrı:

Toprak mülkiyeti ve mülk edinme, Cumhuriyetin ilk döneminin canlı ve kapsamlı konularındandır. Bu dönemin özelliklerinden birisi mülk edinenlerin yönetimden sürekli olarak bağışlar, kolaylıklar ve aflar isteyişidir.

21.3.1931 T.B.M.M. 'de görüşmelerde G.Antep Milletvekili bu konu hakkında görüş ve tavsiyelerini belirtmiştir(174).

172. Yahya, S. TEZEL a.g.e.,s.318.

173.Velidedeoğlu, **1926 Medeni Kanu'nun kapitalist özellikleri**, 1963,19-9.

174. Bilsay, KURUÇ, a.g.e.,s.136.

1922 yılında,Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulan bir komisyon raporunda, köylülerin, özel mülkiyet ve bağımsız işletmeciliği saklı tutacak üretim kooperatiflerinde yeniden örgütlenmeleri önerildi. 1923'de toplanan İzmir İktisat Kongresi'ne sunulan hükümet raporunda:

Zirai istihsalimizin tanzimi zaruridir. Bittabi bu tanzim vasf-ı iktisadi-i ziraiyyesi olan "köylü istihsalı" esasına istinat edecektir(175).

Ancak köylünün kendi... ailesi için olan küçük istihsalı yerine bütün Türkiye'nin ihtiyacını istihdaf edecek olan "büyük ve faal bir istihsalın" ikamesiyle kabil olabilecektir. Bu gayenin husulü için köylülerinizin münferit istihsaleri yerine, kuvvetlerin bir araya toplanarak büyük istihsalin temin-i usulü ve bunun için "zirai istihsal kooperatiflerinin" teşkili zaruri görülmektedir (176).

Hazineden taksitle mal satın almış olanların taksit bedellerinin tecili hakkında 6 Nisan 1932 tarihinde maliye vekaletince erteleme tasarısı hazırlanmıştır.

1/291 numaraları kanun lahiyasına göre eski tarihlerde zirai mahsulün kıymetli olduğu zamanlarda bedelleri taksitle ödenmek üzere hazineden satın alınan bağ, bahçe, tarla, imalat hane gibi malların muhtelif sebeplerle irat ve hasılatının taksitleri tediyeye kifayet edememesi sebebi ile müstahsillerin duçar oldukları müşkülâtın tehvilini evvelce derpiş olunarak hazinece yapılan teklif Meclis-i Alice tadiilen tasvip ve bu mallara ait taksit müddetlerinin tezyidi ve azami 12 seneye irca 1773 numaralı 21 mart 1931 tarihli kanunla kabul olunmuştur(177).

4-Hükümet'in Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki Büyük Arazi Sahiplerine karşı Tavrı Alması:

Kemalist yöneticilerin Türkiye'de büyük arazi sahipliği olgusuna karşı tavrı almalarını başlatan olay, 1925'teki Kürt ayaklanması oldu 1938'e kadar dalgalanarak sürecektir olan Kürt isyanı sırasında ayaklanmalarda başı çeken ailelerin, güçlerini, doğuda hüküm süren büyük arazi sahipliği ve bağımlılık iskan edilecek olan bu ailelerin terketdiği arzi, kendilerine iskan edecekleri illerde yeni arazi verilmesi şartıyla,"hazineye intikal" edecekti (178).

175. Maliye ve İktisat Encümenlerinin 24 Ağustos 1922 tarihli ortak raporları, TBMMZC;1 (22) 321-2.

176. Yahya, S. TEZEL. a.g.e.,s.319.

177. Bilsay,KURUÇ, a.g.e.,s.406.

178. Yahya,S. TEZEL,a.g.e. s.321.

İlişkilerinden aldığı iyice açığa çıktı. Hükümet, 1927 yılında, "idari, askeri ve icrai" nedenlerle 1500 kadar Kürt ailesinin Doğu Anadolu'dan "garp vilayetlerine nakli için bir kanun çıkarttı. Batı'da İskan edilecek olan bu ailelerin terkettiği arazi, kendilerine iskan edecekleri illerde yeni arazi verilmesi şartıyla,"haziniye intikal" edecekti (179).

Cumhurbaşkanı Atatürk, 1928 yılında Meclis'i açış konuşmasında hükümette, özellikle doğu illerinde "toprağı olmayan çiftçilere toprak tedarik etmek meselesiyle ehemmiyetli" uğraşmak direktifini verdi. Bir yıl sonraki açış konuşmasında da bu isteğini yineledi(180).

1929 yılında,"şark menatik-ı dahilinde muhtaç zürra" arazi dağıtılması için yeni bir kanun çıkartıldı. Buna göre, 1927'de "çıkan kanun gereği" hazineye intikal etmesi lazım gelen âraziden, köylü, aşiret efradı, göçebe ve muhacirlere" dağıtılmış olan yerler, dağıtım yapılan yerlerin üzerine bırakılacak; Hükümet doğudaki isyan bölgelerinde büyük arazi sahiplerine ait alanların, topraksız köylülere dağıtmak üzere kamulaştırabileceklerdi.

Arazi sahiplerine,500 ile 2000 dönüm arasında bir alan bırakılacak, geri kalanın diğeri, 1914 yılında kaybedilen vergi değerinin 8 ile 10 katı arasında geri ödönecekti. Aynı yol doğu da 200 bin dönüm büyük arazi sahiplerinden kamulaştırılan alanlar olmak üzere 110 bin dönüm tarım arazisi topraksız köylülere dağıtıldı(181).

1930 yılında yeni bir kürt ayaklanmasının başlaması Kemalîst yönetici kadronun doğu anadoludaki toplumsal bağımlılık ilişkileri çözebilmek için çok daha zorlayıcı önlemler aramasına yol açtı. Uzun bir hazırlıktan sonra, ünlü " iskan kanunu" 1934 yılında meclisten geçirildi. Kanun aşiretler hükmü şahsiyet tanımaz. Bu hususta herhangi bir hüküm, vesika ve ilama müstenit de olsa tanınmış haklar kaldırılmıştır.

179. Yahya, S. TEZEL, a.g.e.,s.322.

180. Yahya, S. TEZEL, a.g.e.,s.322.

181. Yahya, S. TEZEL, a.g.e.,s.322.

Aşiret reisliği, beyliği, ağalığı ve şeyhliği bunların herhangi bir vesikaya veya örgü

ve göreneğe müstenit her türlü teşkilat ve taazzurları kaldırılmıştır(182).

Bu kanunun neşrinden önce her hangi bir hüküm veya vesika ile veya örf ve adaletle aşiretleri şahsiyetlerine veya onlara izafetle reis, Bey, Ağa ve şeyhlerine ait olarak tanınmış, kayıtlı, kayıtsız bütün gayrimenkuller Devlete geçer... Bu gayrı-menkuller muhacirlere, mültecilere, göçebelere, naklonulara, topraksız veya az topraklı yerli çiftçilere dağıtılıp tapuya bağlanır...

Bu kanunun neşrinden önce aşiretlere reislik, beylik, ağalık şehlik yapmış olanları ve yapmak isteyenleri ve sınırlar boyuda oturmasında emniyet ve asayiş bakımında mahsur bulunanların, aileleriyle birlikte, münasip yerlere nakletirip yerleştirmeye icra vekilleri heyeti kararı ile dahaliye vekili selahiyetlidir(183).

Mecliste itirasız kabul edilen bu 10. madde, aslında bir ihtilal yasası niteliğindeydi. Hükümet bu kanunu uygulamak istese ve uygulanabilecek güce sahip olsaydı, Doğu Anadolu'da feodal-benzeri büyük arazi mülklerini ve toplumsal öğretim ilişkilerini, bu kanunun kullanarak tasfiye edebilirdi(184).

Ne var ki, Türkiye'de feodal benzeri öğretim ilişkilerini söz konusu olduğu büyük arazi mülklerini sadece Doğu Anadolu ve Kürt toprak ağaları ile sınırlanmış değildi. Ülkenin diğer bölgelerinde de geniş arazilerini yarıcılara, otlakçılara, marabalara işlettiren binlerce Türk ağası bulunmaktaydı. Kırsal kesimde feodal-benzeri üretim ve toplum ilişkilerini tasfiye etmeyi amaçlayan bir programı uygulamasını sadece belli bazı iller ve belli bir etnik gurupla sınırlayarak yürütmek aşağı yukarı imkansız gibiydi(185).

1934 iskan kanunu'na göre Kürt büyük arazi sahiplerine tasfiye etmeye ve Kürtler arasındaki feodal-benzeri yapı ve ilişkileri yıkmaya yönelik uygulamalar çok sınırlı kaldı.

182. Yahya, S. TEZEL, a.g.e.,s.322.

183. Yahya, S. TEZEL., a.g.e.,s.322.

184. Yahya, S. TEZEL., a.g.e.,s.322.

185. Yahya, S. TEZEL., a.g.e., s.323.

1934- 1938 arasında 41000 göçme ve 48000 yerli topraksız aileye toplam 2000000 dönüm kadar arazi dağıtıldı. bunun tamamına yakını boş hazine arazisiydi. Hükümet dağıtılan bu arazilerin yeni sahiplerinin elinde kalmasında,1930'larda da büyük güçlüklerle karşılaştı, buna karşın, kanunun çıkartılmasından bir kaç ay sonra, sadece Doğu Anadolu'da sürdürülecek bir toprak reformu fikrinden, bütün Türkiye'de uygulanacak bir reform fikrine kayılmaya başlandı(186).
5-Genel Toprak Reformuna Doğru :

Halk Partisi liderlerinin Türkiye'de tarımsal arazi mülkiyetinin dağılımı ve üretimin toplumsal örgütleniş biçimleri karşısında duydukları rahatsızlık,geniş kapsamlı bir toprak reformu düşüncesinin giderek güç kazanmasına yol açıyordu.1935 yılında kabul edilen partinin yeni programında;

Her Türk çiftçisini yeter toprak sahibi etmek, Partimizin ana gayelerinden biridir. Topraksız çiftçiye toprak dağıtmak için özür istimlak kanunları çıkarmak lüzumludur(187).diyen bir madde eklendi. Aynı yıl içinde, İçişleri Bakanlığı bünyesinde sürdürülen çalışmalarla yeni kanun taslağı hazırlandı. Önerilen " toprak iskan kanunu " taslağına göre hükümete, iki bin dönümden fazla olan...büyük toprakları ve sahipleri tarafından...başında bulunarak işletilmeyen iki bin dönümden az toprakları tahvil mukabilinde üzerindeki yapılarıyla beraber istimlak etme yetkisi verilecekti. istimlak edilen arazilerin bedelleri, 1914 vergi kayıtlarına göre,vergi kaydı yoksa 1914'deki tapu

değerlerine göre belli katsayılar uygulanarak bulunacak,kamulaştırma bedellerinin ödenmesinde kullanılacak tahviller 20 yıl vadeli ve % 6 faizli olacaktı(188).

Arazi tahririnin yapılması hakkında 24.1.1936 tarih ve 2901 sayılı kanuna ek olarak 28 Nisan 1937 yılında 3161 nolu kanun kabul edilmiştir. Kanuna göre arazi tahrir işleri için 2901 sayılı 24.1.1936. tarihli kanunun 17. maddesi ile maliye vekaleti tarafından muvakkat sarfiyat sureti ile tediyesine ve icabında istikraz akdine izin verilen bir milyon lira'ya daha iki milyon iki yüz elli bin lira ilave olunarak bu miktar üç milyon iki yüz elli bin lira'ya iblağ olmuştur(189).

186. Cumhuriyet halk Partisi (1933),s.81.

186. Yahya, S. TEZEL. a.g.e.,s.323.

187. Yahya S., TEZEL., a.g.e., s. 324.

188. DUSTUR,No:2901,Cilt 17,Resmi Gazete 3220,s.566

İçişleri bakanlığı'nın konuyu daha çok bir kamu yönetimi boyutlarını göz önünde tutarak, gerekçesiyle, reformla ilgili çalışmayı sürdürme görevi bu bakanlıktan alınarak tarım bakanlığı'na verildi. Tarım Bakanlığı ise, hazırladığı "Zirai İslahat Kanunu Projesi"ni, 1937 yılında Meclis komisyonlarına ve diğer Bakanlıklara dağıttı(190).

Atatürk ve İnönü gibi Kemalist kadronun en üst düzeydeki yöneticilerin, 1930'ların ikinci yarısında ülkedeki mülkiyetinin dağılımını büyük ölçüde değiştirmeye yönelik bir reform uygulamasıyla ciddi olarak ilgilendikleri görülmektedir. Atatürk, Kasım 1936'da Meclis'i açış konuşmasında, diyerek konuya verdiği önemi vurguladı. Bu konuşmadan birkaç ay sonra başbakan İnönü'nün yaptığı açıklamada büyük önem taşıyordu. İnönü diyordu ki:

"Yurdumuzda topraksız çiftçinin sayısı her tasavvurun üstündedir. En ziyade toprağı taksim edilmiş yerlerimizde bile köylünün yarısına yakın bir miktar topraksızdır. Başkalarına ait topraklar üstünde, çok fena şartlar içinde ve çok verimsiz olarak çalışmak mecburiyetindedir. Hiç bir vakit, hiç bir adamın malını cebren zabtedmek fikrinde değiliz. Fakat hiçbir surette köylüyle ilgili topraksız kalmaya mahkum eden bir çerçeve içinde bırakmağa razı olamayız(191).

Toprağı köylüye dağıtmak meselesi, medeni memleketlerin birer birer içinden geçtiğı ve rejim " rejim agrer " namını alan zirai bir ilerleme safhası olmuştur. Memleketimizin de bu safhada geçmesi bir tekamül eseri olacaktır...Bu işler için beş altı senede 100 milyon lira tahsis edebileceğimizi umuyorum(192).

O sıralarda Ankara'da bulunan yabancı gözlemciler de liderlerin bir toprak reformu uygulaması düşüncesiyle ciddi bir şekilde uğraştıklarını, bu konuda siyasal ve bürokratik kadroların yoğun bir çalışma içinde olduğunu kaydetmekteydiler.

Toprak reformuna yasal yolu açmak için Arazi vergisi kanun lahiyası görüşmeleri 20.6.1931. tarihinde görüşülerek kabul edilmiştir(193).

190. Yahya, S. TEZEL., a.g.e., s.324.

191. Yahya, S. TEZEL., a.g.e., s.324.

192. Yahya, S. TEZEL., a.g.e., s.325.

193. Bilsay, KURUÇ, a.g.e., s.160.

Yurttaşların mülkiyet haklarını masun bulundurmamak..Türkiye Devletinin önemle takip ettiği bir esas olmakla beraber, özel bir menfaatin korunması düşüncesiyle halkımızın çoğunluğunu teşkil eden ve genleri ulusun ilerlemesi bakımından en lüzumlu olan çiftçilerimizin geçmiş devirlerde olduğu gibi, hizmetkar durumunda kalması, inkılapçı Türkiye'nin ana siyasasına uyamayacağından...hususî istimlak kanunları yapılmasının ana konumuzda yer tutmasının zorunlu olduğu öne sürülmekteydi(194).

Hükümet,anayasa değişikliği ile ilgili görüşmelerde, meseleyi Kemalist devrimlerin özünü güvenceye alacak temel bir reform meselesi olarak ortaya koydu. İçişleri bakanı Şükrü Kaya'nın konuşması bu yaklaşımın bir örneğiydi. Kendisi de Muğla gibi büyük toprak ağalığının yoğun olduğu bir ilden gelen Kaya diyordu ki:18 milyon Türkün 15 milyonu çiftçidir. Bu 15-milyonun bir çoğu kendi toprağında çalışmaz...Bu büyük kütleden eğer büyük bir menfaat bekliyorsak ötekinin berikin toprağından çalışmaktan kurtarmalı...kendinin olacak topraklara hakim kılmalıyız... Arkadaşlar, Muğla vilayeti köyceyiz kazası tamamıyla çiftçilik ağlarının elindedir.Hükümet konağı...bir çiftlik ağasının tarlası içindedir. Köylünün zerre kadar toprağı yoktur ve ağların tarlasında çalışır...(195).

(Muğla'nın) yarı çiftçisi topraksızdır, çalışmayan ağa oturur, köylü çalışır. Antalya'da da böyledir. Şark vilayetimizde de böyledir. Eğer bunu halletmeyeceksek, bir çok topraksız çiftçiyi Cumhuriyetin ve inkılabın büyük nimetlerinden mahrum bırakmış olacağız. Eğer o kendi ekmeğine hakim olamazsa bu memlekette daha ne yapmak istiyoruz ? Bu inkılabın eri ve şerefi olur mu? Kendi vatandaşına topraksız bırakıp şu veya bu muhayyel idealler peşinde koşmak kendi kendimizi aldatmak değil midir?(196).

Anayasa değişikliği Meclis'te etkili bir muhalefetle karşılaşmadan kabul edildi. Böylece 1924 anayasası, piyasa değerine göre peşin ödeme şartı aranmadan, "çiftçiyi toprak sahibi yapmak ve ormanları devlet tarafından idare etmek için" uygulanabilecek kamulaştırma eylemlerine açık bir hale getirildi.

194. Yahya, S. TEZEL.,a.g.e.,s.325.

195.Yahya, S. TEZEL. ,a.g.e.,s.325.

196.Yahya, S. TEZEL., a.g.e.,s.325.

Atatürk 1937 yılında, toprak reformunun temel hedeflerinin 1)" memlekette topraksız çiftçi bırakmamak ,2)"bir çiftçi ailesini geçindirebilen toprağın, sebep ve suretle bölünme'sine izin vermemek ve 3)"büyük çiftçi ve çiftlik sahiplerinin işletebilecekleri arazi genişliğine, arazinin bulunduğu... bölgelerin nüfus kesafetine ve toprak verim derecesine göre sınırlandırmak" olacağını açıkladı(197).

Bu hedefler, Ekim 1937 yılında kurulan Celal Bayar hükümetinin programına olduğu gibi alındı ve gerekli kanun taslağının bir an evvel hazırlanarak mecliste sunulacağı açıklandı(198).

Toprak reformu kanunu taslağı hazırlamakla görevlendirilmiş olan Tarım Bakanlığı'nın 1937 yılında ilgililere dağıttığı "Ziraat İslahat Kanunu Projesi" 1938 içinde yeniden ele alındı. Ne var ki, asıl ağırlığı ülkedeki arazi mülkiyeti dağılımını değiştirmek ve köylü işletmelerinin parçalanmasını önlemek konularının oluşturduğu çalışmalar ikinci dünya savaşı nedeniyle kesintiye uğradı. Hükümet Türkiye'yi savaşa gitmeye zorlayan bir ortamda savaşın ne yönde gelişeceğini hiç belli olmadığı bir dönemde tarımda mülkiyet ve üretim ilişkilerinde köklü bir değişiklik yapmak gibi içerde, tarımsal üretimi siyasal ve toplumsal ilişkileri büyük ölçüde etkileyecek bir uygulamayı başlatmak cesaretini kendinde bulamadı.

Toprak reformu ile ilgili çalışmalar savaş yıllarında oldukça sessiz bir şekilde sürdürüldü hükümetin tarım bakanlığınca hazırlanan tarım reform tasarısının savaşın bittiği günlerde meclise girmesi de bu konunun ilk fırsatta gündeme alınmak üzere saklı tutulduğunu göstermekteydi.

6 - Düşük düzeyde Toprak kullanımının Sebepleri

a - Başka Ülkelerde Durum:

Hemen her memleket toprak problemleriyle karşı karşıyadır. 20. yüzyılın ilk yarısında patlak veren İkinci cihan savaşı yer yüzündeki toplumları,ileri ve geri olmak üzere iki ayrı grupta toplamayı da öğretti.İleri toplumlar toprak konusunda da türlü aşamalardan geçerek bugünkü duruma düzeyine ulaşmışlardır. Onların tarihte de kanlı toprak kavgaları olmuştur.

Bir İngiliz, Birleşmiş Milletlerin 1963 ilkbaharında, Cenevre'de düzenlediği bir konferansta şöyle diyordu: "Tarım reformu başlı başına bir amaç olamaz."

197.Yahya, S. TEZEL., a.g.e., s.326.

198. Fehmi, YAVUZ, a.g.e.,s.30.

O donmuş bir toplumun şartlarını kırarak 14.ncü yüzyıldan 20. yüzyıla sıçramanın bir aracıdır.Bu en uygun şartlar içinde bile ıstıraplarla dolu bir oluşumdur. Bizim tarihimize bakılırsa bu iş çok kanlı 6 ihtilale mal olmuştur. Bizim 600 yılda elde ettiğimiz ilerlemekte olan memleketlerin 60 yılda başarmalarını (bu memleketlerin çoğu bu işi 6 yıla sığdırmak istiyorlar) temenni etmemiz ve bu alanda kendilerine muhtaç oldukları her türlü yardımı yapmamamız,buna karşılık doktrin tezatlarına çok az düşmelerini sağlamamız gerektiği görüşündeyiz.”(199).

İleri, geri bütün memleketlerin bütün de toprakla ilgili, çözüm isteyen problemleri vardır, yarında olacaktır. Ancak ileri memleketler akılcı yola çok daha önce girdikleri için karşılaştıkları öteki problemler gibi toprak-insan münasebetleri alanındakileri de ciddi araştırmalara dayanarak, ilmin ve tekniğin en son verilerine göre çözümlerini başarılabilmektedirler (200).

b- Memleketimizde Durum:

Memleketimizdeki toprak reformunu Cumhuriyetten başlayarak şöyle sıralaya biliriz.

Birinci Devre,1923-1938 yılına kadar.

İkinci Devre,1938-1960 yılları arası.

Üçüncü Devre,1960 sonrası.

Doğu Bölgesinde Durum.

Birinci Devre:

Bu devrede yapılan işler özellikle savaşların sebep olduğu yığıntılardan, nüfus hareketlerinden doğan ihtiyacı karşılamak, olağanüstü zamanların ve olayların yarlarını sarmak amacına yönelmiş bulunuyordu. Örneğin,13 Mart.1924 gün ve 441 sayılı kanunun 1'inci maddesinde şu hükmü buluyoruz:(201).

199. **SİCİLLİ,KAVANİNİ**,Cihan kitap hanesi,cilt 17,s.464.

200. Fehmi, YAVUZ, a.g.e.,s.32.

201.Fehmi, YAVUZ, a.g.e.,s.32.

Mübadeleye gayri tabi eşhasa ait olup, hükümet elinde bulunan metruk emlak ve arsalar düşman, hasat ve hasbellüzum hükümet tarafından hedim ve tahrip veya harp dolayısıyla ihrak edilmiş olan emlak sahiplerine muhtaç olanlar tevcih edilmek şartıyla, zayıflarının derecesi nispetinde tevzi ve temlik olunur (202).

16. Nisan 1924 gün ve 488 sayılı kanunun 1'inci maddesinde ise:

"Mübadele suretiyle Yunanistan'dan gelen veya önce gelmiş olup mübadeleye tabi bulunan muhacirlerden Yunanistan'da emvali gayri menkule terk eylemiş olanlara mevaddı atiyede münderic şartlar ve nispetler dahilinde ve sureti katî yede emvali gayri menkule tefviz olunur."Denilmektedir(203).

Harp, isyan, eşkıya hareketi gibi olağanüstü durumlar dışında, toprak bulanımı çeken yerli halk ile ilgili ilk hüküm 1925 yılı Bütçe kanununun 23'üncü maddesinde yer almıştır.

Kurulan teşkilatın yetersizliği, plansız ve programsız davranmalar yüzünden 1945 yılına kadar yapılan işler hiç başarılı olmamıştır. Örneğin kanunlardan bazılarını İçişleri, bazıları Maliye, bazıları ise Adalet, ya da Sağlık Bakanlığı yürütmüştür. 1923'de kurulan İmar ve İskan Bakanlığı ise bir yıldan fazla yaşamamıştır (204).

İkinci Devre 1938-1960.

Bu günde yürürlükte olan 4753 sayılı çiftçiyi Topraklandırma kanunu ile başlayan ikinci devreyi 15 yıl olarak kabul ediyoruz. Bu kanun amacı, 5618 sayılı kanunla değiştirilen birinci maddesini de şöyle özetlenmiştir.

"—Arazisi olmayan veya yetişmeyen çiftçilerle bu kanun gereğince topraklandırılmaları kabul edilenleri, aileleri ile birlikte geçimlerini sağlayacak ve iş kuvvetlerini değerlendirecek ölçüde araziye sahip kılmak"

202. Fehmi, YAVUZ, a.g.e.,s.33.

203. Fehmi, YAVUZ, a.g.e.,s.33

204. Fehmi, YAVUZ, a.g.e.,s.33.

“— Kendilerine arazi verilenlerle yeter arazisi bulunup istihsal vasıtaları eksik olan çiftçilerden muhtaç bulunanlara kuruluş, onarma ve çevirme sermayesi, canlı ve cansız demirbaş vermek”.

“— Yurt topraklarının sürekli olarak işlenmesini sağlamak”(205)

Görüldüğü üzere kanunda topraklandırma ile yetinilmemiş ve donatım, yurt topraklarının sürekli olarak işletilmesini sağlamak da göz önünde bulundurulmuştur. Uygulamalar söz konusu amaçları gerçekleştirilmediğini gösteriyor. Bunun nedenlerini şöyle gruplandırabiliriz:

1-Dağıtılan topraklar hazine topraklarından ayrılmıştır.

2-Kendilerine ve zamanına göre dağıtılacak hazine toprağı kalmadıkça, meraların, verimi düşük toprakların dağıtımına geçilmiştir.

3-Az topraklı bir çok yeni çiftçi aileleri yaratılmıştır.

4-Özel mülkiyette bulunan topraklar üzerinde öteden beri ortakçı, kiracı, ya da tarım işçisi olarak çalışanlara bu toprakların dağıtılması yoluna hiç gidilmemiştir(206).

5-Bazı topraklar ıslah edilerek dağıtılması işi ele alınmıştır.

6-Kredi ve donatım yardımları kanunun amacına uygun bir şekilde ve muhtaç olanlara yapılmamıştır.

Bu eksik ve yetersiz uygulamaların sonucu olarak dağıtılan topraklar dolaylı yollardan büyük toprak sahiplerinin eline geçmiş, toprak reformundan, tarım reformundan beklenen amaçlara ulaşamamıştır. Bütün bu nedenlerle toprak ve insan münasebetleri, kalkınmakta olan Türk toplumunun çözüm bekleyen önemli problemleri arasındaki yerini muhafaza etmektedir(207).

c - Doğu Bölgesinde Durum:

Sosyal, hukuku, teknik, ekonomik ve politik nedenler bakımından memleketin bütün bölgelerinde durumun aynı olmadığını kabul ederek bazı öncelik sıralarına yer vermekte gerçeklere uygun düşecektir. Örneğin, hukuki nedenler Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da çok ağır basmaktadır.

205. Fehmi, YAVUZ, a.g.e.,s.34.

206. Fehmi, YAVUZ, a.g.e.,s.34.

207. Fehmi, YAVUZ, a.g.e.,s.34.

Ekonomik ve teknik nedenler ise Batıdan Doğuya, kıyılardan içerilere, ovalardan yüksek yaylalara ve dağlık araziye gidildikçe ağırlığını artırmaktadır. Doğu, zellikle Güney doğudaki durumu biraz daha yakından grefim:

Doğu ve Güney Doğu Anadolu Türkiye'nin geri kalmış bölgeleri olarak bilinmektedir. Bunun nedeni aranırken karşımıza sosyal bünyenin eksikliği ve günümüze kadar bir yenilenmeye uğraşmamış olması çıkar(208).

"Bitlis, Siirt, Mardin, Elazığ, Malatya, Urfa, Hakkari illeri örnek alınacak olursa, durum hemen aydınlanabilir. Buralarda büyük toprak sahipleri aynı zamanda siyasal ve manevi nüfuza da sahiptirler...Doğu'da dejenere ve dönemini çoktan kapamış bir feodalite hüküm..." sürmektedir(209).

Köy işleri Bakanlığının yayınladığı Köy Envanter ettlerinden faydalanarak bazı rakamlar verelim: şahsa, aileye, ya da Slaleye ait köylerin sayısı Elazığ'da 17, Siirt'te 32, Diyarbakır'da 71, Mardin'de 91, ve Urfa'da 123 tür. Bu illerdeki topraksız köylünün durumu da şöyledir(210).

TABLO-XI

Beş lide Toprağı Olmayan ifti Aile Durumu

Hiç Topraksız Aile	Hiç Topraksız Ailelerin Geçim Kaynağı				
	İli	Sayı	Oran %	Ortakçılık	Kiracılık
Siirt	15173	42	1093	845	12235
Urfa	29594	53.7	10766	748	18050
Mardin	23490	40.8	4005	236	9249
Elazığ	13164	32.3	1006	55	12103
D.Bakır	26750	46.8	8524	----	18226

Köy İşleri Bakanlığı Envanter Ettleri.

208. Sencer,Oya ve Muzaffer, ÇİFTÇİ, Türkiye'de toprak Mülkiyeti Sorunu, Milliyet yay. no,7 s.120-121.

209. 17 Doğu iline ait Envanter alışmaları, Köy İşleri Bakanlığı tarafından yayınlanmıştır.

210 Ruşen., KELEş, şehirleşme Politikamız ve Doğu Anadolu,SBF Dergisi, Aralık-1966.,s.86.

Köydeki arazinin başında bulunmayanlarda dikkati çekecek ölçüdedir.

TABLO-XII

Beş ilde köydeki arazinin başında oturmayan aile durumu:

İli	Aile sayısı	Parça Sayısı	Toplam Dönüm
Diyarbakır	1740	17400	2283548
Siirt	667	3518	203330
Elazığ	2754	31460	263111
Urfa	3913	20947	3265914
Mardin	2081	6218	1093992

*Doğu İline ait Köy Envanter Çalışmaları, Köy İşleri Bakanlığı tarafından yayımlanmıştır.

Bütün bu rakamlar ve başka kaynaklardan elde edilebilecek olanlar bölgede toprak-insan ilişkilerinin ne kadar düzensiz olduğunu göstermektedir.

Öte yandan tarıma makinanın girmesi ve köylüde kendi koşullarını Anayasa'da sözü edilen haklar ölçüsünde değiştirme bilinin hızla gelişmesiyle çok eskimiş olan bu düzen adeta dinamitlenmiş gibidir(211).

Şark mana tiki dahilinde muhtaç zürraa tevzi edilecek arazi hakkında kanun 2 Haziran 1929. tarihinde çıkarılmıştır. 19 Haziran 1927 tarih ve 1097 numaralı kanun 9'uncu maddesi mucibince hazineye intikal etmesi lazım gelen araziden köylü, aşiret efradı, göçebe, muhacirlere tevzi edilmiş olanların yerlerine ipka olunur(212).

Bu araştırmada bazı örnek olaylara da yer vermek suretiyle devlet gücünün girmemiş olması yüzünden bölgede toprak -insan münasebetlerinin nasıl dejenere olduğu açıklanmaktadır. Makinanın kullanılmasıyla tarım işçisine olan ihtiyaç çok azalmaktadır. Sağlam tapu ve kadastro kayıtlarının belgelerinin bulunması hazine topraklarının yağmasına özel topraklar ve hazine toprakları için komşu köyler köylü ile ağalar arasında silahlı çatışmalara kadar varan sürekli kavgalara ve geçimsizliklere yol açmış bulunmaktadır(213).

211. Fehmi, YAVUZ, a.g.e.,s.38.

212. SİCİLLİ, Kavanin, cilt 17, s.825.

213. Fehmi, YAVUZ, a.g.e.,s.38.

Bölgenin bazı illerinde kürtçenin yaygın olması Arapça konuşulması devlet otoritesini temsil eden memur ve makamlarla köylü arasına ağa , bey, şeyh...adı altında bazı kimselerin girmesi geleneğini yaratmıştır. Halkı sömüren bu nüfuzlu kişiler çıkarlarının sürüp gitmesi için batıl inançlardan, kan davalarından, göçebe aşiretlerin silah gücünden, hukuk dışı davranışlardan,her türlü kaba kuvvetten faydalanmaktadır. Bir kelime ile bölgede düzen Şelf-Help (Şahsen ihkaki hak) prensibi ile sağlanmaktadır(414).

Etüdde ağalığın dinamizmine de işaret edilmekte ve korktuğu için köyüne gidemeyen, köyünü ucuz bedellerle satmak zorunda kalan ağalara karşılık, göz peklığı ve kaba kuvvet ile türeyen yeni ağlardan örnekler verilmektedir.

Haziñe topraklarının yağması, şahitlerin sindirilmesi yada yabancı şahitliğe zorlanması, cinayetlerde suçlunun ortaya çıkarılmaması eşkiya ile yapılan savaşın özlenen başarıyı sağlamaması...hep bu bölgede alışılan ve olağan sayılan olaylar arasındadır.

Böyle bir durum iktisadi bakımından da zararlı olduğu, uzun sürede ürün verecek yatırımlara girişmeyi önlediği, bu yüzden hem bölge halkının hayat seviyesinin yükselenmediği hem de milli ekonomiye gerekli katkı yapılamadığı da ayrı bir gerçek olarak gösterilmektedir(215).

3-1923-1938 DÖNEMİNDE TÜRKİYE' NİN KIRSAL YAPISI VE BU YAPIDA

MEYDANA GELEN DEĞİŞMELER:

Türkiye'de, Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda itibaren başlayan yeni bir toplum düzeni kurmak çabalarının gerisindeki ana düşünce geleneksel yapıya sahip olan ülkeyi sanayi toplumuna dönüştürmektedir.

Bu değişim süreci, Cumhuriyetin ilk yıllarında ülkenin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik şartlara bağlı olarak biçimlenmiştir.

214. Fehmi, YAVUZ, a.g.e.,s.39.

215. Yaşar, ERJEM, 1923-1950 Dönemi Türkiye'nin kırsal yapısı ve bu yapıda meydana gelen değişimler, Ata Dergisi Atatürk ilke ve ink.Tar.Araştırma ve Uygulama, Merkezi,sayı 7, Konya, 1992, s.139.

Bu biçimlenmede Türkiye'nin kırsal yapısının çok önemli bir etkisi olmuştur. Kırsal yapının durumu, değişimi gerçekleştirecek kararların alınmasında ve bu kararların uygulanmasında belirleyici bir etken olmuştur(216).

Cumhuriyet'in ilk yıllarında, ülke nüfusunun büyük bir kısmı kırsal kesiminde yaşamaktadır. İlk resmi nüfus sayımı olan 1927 nüfus sayımında, ülke nüfusunun % 75,8'ini oluşturmaktadır. (DİE. 1990). Kırsal nüfus oran olarak 1950'lere kadar bu civarda kalmıştır.

Kırsal nüfusun ağırlıkta olması, ülkenin hakim üretim biçimi tarımdır. Fakat, yapılan tarımsal faaliyet geleneksel bir yapı içerisinde ve ilkel tarım metotlarıyla yapılmaktadır. Tarımda kullanılan girdi oldukça düşüktür.1927'de yapılan tarım sayımına göre ülkedeki mevcut traktör, tırmık, biçer-bağlar , çayır, harman, tıraz makinaları, triyor...gibi araçların sayısı 15711'dir(217).

İki milyona yakın çiftçi ailesi, tarımsal işlerini insan gücü ve hayvan gücünden yararlanarak yerine getirmektedir. Aile başına 1.9 çift hayvan düşmektedir. Tarımsal girdi düşüklüğüyle ilgili olarak; üretilen ürün miktarı ve çeşidi de oldukça düşüktür. Yapılan tarımsal faaliyet daha çok geçimlidir. Pazara yönelik, ileri düzeyde teknik üretim yapılan yerler çok sınırlıdır. Ege Bölgesi'nin bazı yerlerinde ve Çukurova'da pazar yönelik üretim yapılmaktadır(218).

Ama ülke geneli açısından bu durum son derece yetersizdir. Nüfusun büyük bir kısmını kırsal alanlarda ve küçük yerleşim birimlerinde yaşaması olumsuz bir durum teşkil etmektedir. 1935 yılında devlet başkanı İsmet İnönü'nün de belirttiği gibi..." köylerin dağınık ve küçük olması oraya medeniyetin girmemesi için en büyük sebeptir"1927 yılında,köy sayısı 39901'dir. Bu sayı içerisinde köy altı yerleşim yerleri(dam, mezra, yayla, divan...vs) yoktur. Köy altı yerleşim birimleriyle bu sayının bir kaç kat olacağı söylenebilir.

Cumhuriyet hükümeti nüfus olarak kalabalık, yerleşim birimi olarak da dağınık bir nitelik arzeden kırsal yapı lehine bir takım çabalarda bulunmuştur. Bu çabalar aynı zamanda tarım yararına politikaların gerisindeki asıl hedef, tarımsal üretimi çoğaltarak, sermaye birikimi için ticaret sektörüne devretmekti.

216 Yaşar, ERJEM, a.g.m.,s.139.

217. Yaşar, ERJEM , a.g.m.,s.139.

218. Yaşar, ERJEM, a.g.m.,s.139.

Özelikle servet sağlam anın kaynağı olarak dış ticaret kabul edildiğinden. Bunun sürekli olarak ihracat madenleriyle desteklenmesi gerekiyordu(219).

İhraç ürünlerinin hemen hepsi ise, tarım ürünlerinden oluşmakta idi. Tarım ürünlerini ihraç ederek sanayi ve ticarete kaynak sağlamak ise tarımsal üretim açısından şu anlama gelmekteydi: Bir yandan tahıl üretimini düşürmeye çalışırken, diğer yandan sanayinin hammadde hammaddesi olan ve dış ticarete yönelik tütün, pamuk, pancar... gibi ürünlerden artışlar sağlamak. Bu yöndeki çabalar belirli ölçüde başarılı olmuştur. Fakat, ürün miktarı ve çeşidindeki gelişmeler, ileri teknolojiyle yeterince beslenmediğinden 1950 öncesinde büyük boyutlara ulaşmamıştır(220).

Bu dönemde (1923-1950), tarıma dolayısıyla köylüye yönelik ilk düzenlemelerden birisi 1925'de' aşar' vergisi'nin kaldırılmasıdır. Bu vergi, Cumhuriyet'in ilk yıllarında devletin en önemli gelir kaynaklarından birisidir. Böyle olmasına rağmen devlet köylü lehine bu gelirlerden vazgeçmiştir. Vergi yükünün hafiflemesi daha çok Ekim ve daha çok üretim için çiftçiyi özendirici bir faktör olarak kabul edilebilir ama ağırlığını fazla büyütmek gerekiyor. Nedeni bu dönemdeki üretim artışının düşüklüğüdür.

1923 - 1938,Toprakta mülkiyet ilişkilerinin düzenlenmesi ve topraksız çiftçiyi topraklandırma yönelik Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren bir takım çalışmalar yapılmıştır(221).

Cumhuriyetin ilk yıllarında, öncelikle toprak mülkiyetine güvence vermek önemli sayılmıştır. 1924 anayasası bu güvenceyi sağlar. Daha sonra yapılan yasal çalışmalarla bu konu iyice pekiştirilmiştir .

Fakat bu durum büyük toprak sahiplerine avantaj sağlarken, az topraklılara ve hiç toprağı olmayanlara toprak vermeyi zorlaştırmıştır(221).

Daha sonraki yıllarda yapılan çabalar ise istenilen sonuçları verememiştir. Örneğin: Bu doğrultuda 1934 tarihli iskan kanunu gereğince 1944 yılı sonuna kadar 4606659 dönüm toprak topraksız köylüye verilmiştir. 1944 tarihli çiftçiyi topraklandırma kanunu ardından 1947 ile 1950 yılları arasında, az da olsa bir miktar (1.463.837) toprak dağıtılmıştır. Fakat yasa uygulamalarının boş devlet arazisiyle sınırlı kaldığı, büyük toprak sahiplerinin hiç bir biçimde etkilenmediği gözlenmiştir.

219. Yaşar, ERJEM , a.g.m., s.140.

220. Yaşar, ERJEM, a.g.m., s.140.

1923-1938 Dönemini istihdam açısından ile aldığımızda mevcut işgücünün büyük bir kesiminin tarımsal alanlarda istihdam edildiği görülmektedir. Türkiye'de geçimlerini tarımdan sağlayan nüfusun genel nüfusa oranları, bu dönem içerisinde aşağıdaki tablo'daki gibi değişim göstermiştir(222).

Ötekilere göre daha önemli olduğunu savunduğumuz ve iktisadi bütünleşme sorunu olarak tanımladığımız üçüncü noktamız etrafında yer alan yoğun çabalar ve politikalar da dikkati çekmektedir. Konu hemen her hükümetin programında önemli ağırlıkla yer almış, büyük miktarlarda kamu fonları başta demiryolu inşaatı olmak üzere, bu alana aktarılmış, hatırı sayılır başarılar da elde edilmiştir.

Özellikle İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen yıllardaki hızlı genişlemenin önde gelen nedenlerinden birini incelemeye çalıştığımız bu dönemdeki çabaları da iktisadi bütünleşmeye yönelik politikalar arasında ön sırada sayılabilir(223).

TABLO -XIII-

Türkiye' de Geçimlerini Tarımdan Sağlayan Nüfusun Genel Nüfusa Oranları

(1927- 1950)

Yıllar	Oran (%)
1927	70
1935	68
1940	67
1945	67
1950	66

Kaynak: Aktan,1972: 174.

Tablodan da görüldüğü gibi bu dönem, tarımsal kesimin istihdam açısından önemli bir ağırlığa sahip olduğu dönemdir. 1927-1950 yılları arasında önemli bir değişim kaydedilmemiştir(224).

221. Yaşar, ERJEM, a.g.m.,s. 141

222. Yaşar, ERJEM, a.g.m.,s.141.

223. Yaşar, ERJEM , a.g.m.,s. 142.

Söz gelişi Alpullu ve Uşak şeker fabrikalarının 1926 yılında faaliyete geçmesi için üretilen pancar miktarı 4 yıl için 5 katına artmasına neden olmuştur.

İktisadi bütünleşme, pazara açılma olayının Türk tarımı açısından taşıdığı önem ihraç ürünleri açısından bakıldığında daha açık görülmektedir. 1923-24 yıllarında 2 bin kadar çiftçi 12 bin dekar alanda, 980 bin kilo tütün üretilirken, 1927'de 6600 çiftçi 75 bin dekar alanda, 3,5-milyon kilo tütün üretir hale gelmiştir(225).

a- Toprak Politikasının Ülke İnsanına İktisadi Hayatına Etkileri

1-Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu:

Hükümet 1945 yılının Mayıs ayında çiftçiye toprak dağıtılması ve çiftçi ocakları kurulması hakkındaki kanun tasarisını meclise sundu.(226)

Tasarısının gerekçesinde Cumhuriyet devrinde Türkiye'de arazi mülkiyet rejiminin...yeni bir safhaya girdiği malumdur...Medeni Kanununun getirdiği arazi mülkiyeti rejiminde hususi mülkiyet asıdır. Bugünkü Türk cemiyeti hususi mülkiyet asıdır. Bugünkü Türk cemiyeti hususi mülkiyet prensipleri üzerine kurulmuştur. Bu milletimizin zaruretlerine uyduğu gibi gelecek zamanlarda inkişafın şartlarını ve imkanlarını da vermektedir...Fakat bugün Türkiye'de var olan arazi mülkiyeti bünyesi rejimimizin ruhuna, Milletimizin zaruretlerine uymadığı gibi,gelişmesini de hızlandıracak bir durumda değildir(227).denmekteydi. Gerekçe, hükümetin, özellikle feodal-benzeri bağımlılık ilişkileri çerçevesinde, topraksız yarıcı, ortakçı ve mirasalcılarca işlenen büyük arazi mülkiyetini tasfiye etmek isteğini açığa çıkarmaktaydı.

Hükümet tasarısına göre kanunun amaçları:a) topraksız ya da az topraklı çiftçiye toprak vermek, b) ülkedeki tarımsal alanların sürekli işlenmesini sağlamak, ve c)" arazi mülklerinin aşırı derecede büyümelerini ve (bir) haddiye düşmelerini önlemektir.

224. Yaşar, ERJEM , a.g.m.,s. 142

225. Yaşar, ERJEM, a.g.m.,s. 142

226. Yahya, S. TEZEL,a.g.e.,s.327.

227. Yahya,S. TEZEL, a.g.e.,s.327.

Arazilerin tahririne dair çıkan kanunlarda bu konu hakkında bize bilgiler vermek için.

Kanunu evvel 1926 numro 4417,Numara-42 Arazi tahririne başlanmış olan Mıntikalarda İstikası hakkında Kararname:(228)

13 Haziran 1926 tarih 3739 numrolu karamameye delildir. Arazisi tahrir başlanmış olan mıntıklardan vaktiyle istifade edebilmesini temin için Vilayet,Kaza, ve Nahiye merkezlerine aid arazi ile Merkez ve Müthak Kaza ve Nahiyeler dahilinde bulunan bütün karanın cüz'i tam' ad edilerek tahririn hatamını ta'ğib eden sene'i maliyeden itibaren tahririne razı ta'limatnamesinin (8)'inci maddesi mucibince ve yer kevlerinin istifası maliye vekaletinin.

20 Teşrini sani 19267 tarih ve 1911- 343 Numrolu tezkersiyle vuku' bulan teklifi üzerine icra vekilleri heyetinin kanunu evvel 1926 tarihli ictima'ında tasvib ve kabul olunmuştur(229).

Reis'i Cumhuri	Baş Vekil	Müdafa'i Maliye Vekili	Hariciye Vekili
Gazi M.Kemal	İsmet	Receb	İhsan Beyefendi
Dahiliye Vekili	Hariciye Vekili	Maliye Vekili	Marif Vekili
M. Cemil	Tevfik Rüşdü	Mustafa Abdülhaluk	Mustafa Necati

Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren T.B.M.M'sinde Arazi ve Toprakla ilgili birçok düzenlemeler ve kanun, karamameler çıkarılmıştır. Bu kanunları şu tablolar halinde gösterirsek 1923-1938 döneminde ne kadar gerçekleştirilebildiğini daha iyi bir şekilde göre biliriz.

Çıkarılan kanunların niteliği bakımından ele alınacak olursa, o dönemin şartları dahilinde Türkiye Cumhuriyeti'nin toprak reformunu tam anlamıyla ele alınamamıştır. Bu nedenlerden dolayı her ne kadar kanunlar T.B.M.M.'inde yürürlüğe geçmişsede uygulamadaki sebeplerden dolayı toprak politikası gerçek hedeflerine ulaşamamıştır.

Günümüz toplum yapısının dağılım bakımından,bir çoğunun tarım kesiminde olmasına rağmen gelir dağılımı bakımından bu kesim, toplumun en alt seviyesini oluşturmaktadır.

.....
228. Dustur, **DÜSTUR**, Birinci Tertip, c. 1, 2. baskı Matbaa-i Amire, 1282-----, Üçüncü Tertip, c.1 - 4, İstanbul, 1929.----- , Üç

üncü Tertip, c.5-10, İstanbul,1931, 1931- Ankara, 1953.

129.Dustur, **DÜSTUR**, a.g.e.,s.37.

Bu da ele alınan reform, toprakla ilgili politikaların nedenli başarısız olduğunun bir göstergesidir.

TABLO-XIV

T.B.M.M.İNDE ÇIKAN KANUNLAR

Kanun No	Kanun Başlığı	Resmi Gazete Tarih ve No	Yürürlükteki Kanunlar	Mülga Kanunları İlgâ Ed.Ka. 1833	Diğer Kanunlar Niteliği
779	Aşarın İlgası ile Yeniden Kame Edilecek Vergi Hakkında 17/2/1341 tarihli kanunun 6'ncı maddesi-nin D.Fıkrası Muaddil kanun	21/3/1926 327		20/3/1931	
1040	Tahriri Umur Nizamnamesinin 58'inci maddesinde tadilat icrasına dair kanun	31/5/1928 902		4/7/1931 1837	42
1331	Mübadil Gayri Mübadil ve Muhacir ve saireye kanunları Gayri menkul emvalin Tapuya Raptına dair Kanun	30/5/1928 902		10/7/1945 1701	81
1505	Şark Menatığı Dahilinde Muhtaç Zurra Tevzi edilecek Araziye Dair Kanun	11/6/ 1929 1213		23/3/1950 5618	
1651	Arazinin Tahririne Dair Kanun	7/6/1930 1530			Hükümsüz
1681	Pulluk ve Diğer alet için Bir sermaye tesisine dair kanun	10/6/1930 1513		26/3/1991 1797	
1883	Arazi Vergisi Kanunu	6/7/1931 1841			Hükümsüz
2241	Tapu Tahririne Dair olan 20/4/1340 Tarih 474 sayılı.Kanun 8'inci madde Tadiline ve mezkur Kanuna Bazı Fıkralar ilavesine dair kanun	6/6/1933 2430			Hükümsüz
2502	Kars Vilayeti Bayezit ,Erzurum,ve Çoruh Vilayetlerinin bazı parçalarında Muhacir ve sığıntların yerleştirilmesi ve yerli çiftçilerin topraklandırılması hakkında kanun	14/6/ 1934 2727		cilt-2.s.1371.	

2510	İskan Kanunu	21/6/1934	
		2733	
2613	Kadastro ve Tapu Tahrir Kanunu	23/12/1934	21/6/1987
		2887	
2644	Tapu Kanunu	29/12/1934	cilt-2.s.1435.
		2892	
2902	Arazi Tahriri Kanunu	31/1/1936	7/6/1945
		3222	
3161	Arazi Tahririne ait 24/1/1936.Tarih	6/5/1937	7/6/1945
	ve 2901.sayılı kanuna ek	3597	5432
3371	İskan Kanununa Ek kanun	2/5/1938	cilt-2.s.1375
		3898	
3491	Toprak Mahsulleri Ofisi Kanunu	13/7/1938	10/10/1983
		3958	K.H.K. 133

Kaynak: Sicilli Kavanini, Başbakanlık Basımevi, 1994/Ankara. (230).

Yukarı tabloda görüldüğü gibi 1923-1938 döneminde çeşitli kanunlar çıkarılmış ve yürürlüğe konulmuştur. Fakat bu kanun ve karamameler tam anlamıyla Türkiye Cumhuriyetinin Toprak Politikasına yön verememiştir . Bu seblerden dolayı toplumun en ileri seviyesinde olması gereken toprakla uğraşan ve çalışan çiftçi kısmı toplumda 1923-1938. Döneminde ne ise günümüzde de aynı düzeyde kalmıştır.

.....
230. Sicilli Kavanini, Başbakanlık Basımevi, Ankara-1994.

- SONUÇ -

Bir ülkede, tarımsal yapıda bir değişiklik yapılmadan veya yani bir düzen getirilmeden önce tarımsal yapının tarihsel oluşumu göz önüne alınmalıdır. Yine Toplumun sosyo-kültürel değer normlarıyla diğer sistemlerin dikkate alınması zorunludur.

Bu bakımdan Türkiye'de söz konusu alanda bir reform yapılırken, tarım ve toprak düzeninin tarihçesi bilinmeli ve Türk toplumunun kültür değer normları açısından tarımsal sistem, arazi bölümü, tasarruf biçimleri, toprak-İnsan ilişkileri, sosyal yapı ve organizasyon ele alınmalıdır. Bundan başka, yapılacak reformun ilkeleri toplum gerçeklerine dayanması gerekmektedir. Her toplumun kendine has tarım ve mülkiyet sistemi mevcuttur. Bu göz önüne alınmadan toplumumuzdan farklı ülkelerin bu alanlardaki kurallarını adaptasyon yoluyla aktartıp gerçekleştirmeye çalışırsa gerek tarım kesiminde ve gerekse diğer kesimlerde bozukluklara ve tepkilere yol açar. Türk tarihinde, yukarıda belirttiğimiz hususların nazara alındığı dönemlerde tarım ve mülkiyet sistemi başarı ile yürütülmüş, diğer dönemlerde ise başarısızlık ve toplumsal bozukluk doğmuştur.

Osmanlı Devletinin kuruluşundan 16.asrın sonuna kadar Dirlik sistemi başarı ile yürütülmüştür. Bu sistem Türk toplumu'nun sosyal yapısına tamamen uygundu.

Osmanlı Devletinden önceki Türk Devletlerinde uygulanan bu sistem yapısından dolayı hiç bir aksaklığa yol açmamıştır. Toplumun temelini teşkil eden "aile" önemli bir özellik arz ediyordu. Bu dönemdeki aile yapısında yardımlaşma, geleceğe güvenle bakma huzuru mevcuttu. Bu şekilde yapısal özellik arz eden ailelerin bulunduğu toplumda başarı ile uygulanan dirlik sistemi, İmparatorluğun her yönden güçlenmesini sağlamıştır. Tarımla uğraşan köylü kendi geçmişini en iyi şekilde sağlarken, diğer taraftan devletin yönetim ve askersel giderlerine katkıda bulunuyordu.

Bunun yanında devlette köylüyü koruyor, üretimin artması için her türlü yardımda bulunuyor. Ürünün elde edilmesinden pazarlamasına kadar her sahada devlet organize ve denetimde bulunuyordu. Ayrıca bu alanlarda devlet organize ve denetimde bulunuyordu. Ayrıca bu alanda insanlar arası ilişkileri en iyi şekilde düzenleniyordu.

16. nci asrın başlarından itibaren çeşitli nedenlerle toplumda sosyal ekonomik bozukluklar baş gösterdi. Bunun en önemli nedenleri, iltizam usulünün konulması, Celali isyanları, savaşlar yabancılardan etkileridir.

Cumhuriyet döneminde de toprak mülkiyet sistemi, bir batı ülkesi olan İsviçre'nin medenîleşmesine göre düzenleniyordu. Bu bakımdan arzu edilenler gerçekleşemiyordu. Medenî kanunun özüne bağlı olarak alınan iyi niyetli kararlar hiç bir şeye yaramıyordu.

Çiftçi 'yi topraklandırma kanunu ile bazı önemli düzenlemeler yapılmış, fakat arzu edilen başarı elde edilememişti. Uzun yıllar süren savaşlar ve asayişsizlik, yabancılara tanınan ayrıcalıklar, iç pazarların gelişmemiş olması, mülkiyete tasarruf güçlüğü, köylüden alınan ağır vergiler ve Osmanlı yöneticilerinin akılcı bir tarım politikası uygulayamamış olması gibi nedenler yüzünden Türk tarımı geri kalmıştır.

Geri üretim tekniklerinin kullanıldığı Osmanlı tarım sektörü; Balkan Savaşları, Birinci dünya savaşı ile Milli Mücadele yıllarında daha da gerilemiş ve tarımsal üretim azalmıştır.

Cumhuriyet hükümetleri, 1920'li yıllarda tarımsal üretimi iki katına çıkarmayı amaç edinen bir toprak politikası izlemiştir. 1923, 1929 döneminde izlenen toprak politikası ve uygulamalarının ana esasları da, Şubat 1923' de toplanan İzmir İktisadî Kongresinde tespit edilmiştir. Her bağımsız millet gibi Türk Milletinin'de tam bağımsızlığının; ekonomik özgürlüğünü engelleyen bütün kısıtlamalardan kurtulmasına bağlı olduğu düşüncesi, bu Kongre de kabüledilerek Avrupa'lı Emperyalist Devletlere duyurulmuştur.

Lozan Antlaşması ile siyasi bağımsızlığının tescil ettiren T.B.M.M., hükümeti, 1920'li yılların sonuna kadar devam edecek olan bazı ekonomik sınırlandırmaların dışında, iktisadi bağımsızlığını da sağlayabilmiştir.

Başta Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere, Cumhuriyet yöneticilerinin 1920'li yıllardaki ekonomik ve Toprak Politikasına yön veren ana esas "İktisadi Bağımsızlık" ilkesi olmuştur.

Türk Milleti'ni çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırmanın yolunu Ekonomik Bağımsızlık ve
geçtiği yaklaşımını benimseyen Cumhuriyet yönetimi, yurttan asayiş ve güveni sağlayarak iç ve
dış barış ortamı içinde, ülkenin mevcut iktisadi kaynaklarının seferber etme yolunu seçmiştir. Bu
nedenle 1923-1938 Döneminde, Türkiye ekonomisinin en önemli, hatta tek servet kaynağı tarımın
geliştirilmesine çaba harcanmıştır.

Cumhuriyet'in Türk köylüsünü "Milletin Efendisi" yapma yolunda atılan en önemli adım
hiç kuşkusuz aşar'ın kaldırılmasıdır. (17 Şubat 1925) Aşarın kaldırılması ile, Türk çiftçisinin bu
verginin tahsil sırasında uğradığı çeşitli zararlar giderilmiş ve tarım kesimindeki vergi yükü %
33'den % 10'a indirilmiştir.

Cumhuriyet Döneminde Toprak Politikasını hızlandırmak amacıyla 1925 yılında kadastra
çalışmaları başlatıldı. Ekim 1926'da yürürlüğe giren "Medeni Kanun'lada, temel üretim amacı
olan toprakta özel mülkiyetin tam olarak yerleşmesini sağladı. Böylece, toprağın alınıp satılması
yasallaştırılarak, mülkiyete tasarruf gücüne son verildi.

Cumhuriyet Hükümetleri, Türk köyünde asayiş ve güven ortamını sağlayarak, Türkiye'deki
tarımsal yapının gelişimini doğrudan yada dolaylı olarak etkileyen daha çaba harcanmıştır.

Atatürk başta olmak üzere, Türkiye Cumhuriyeti'nin yöneticileri; mali ve iktisadi konulara
özel bir önem ve öncelik vererek, Türkiye'yi ekonomik ve siyasi bir çıkmazın eşiğine bir daha
getirmemek için bir Toprak Politikası izlemiştir.

Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren izlenen Toprak Politikası Türkiye'nin coğrafi konumu
yöresel farklılıkları nedeni ile çok zor şekilde biçimlendirme nedeni ile bir çok defa çıkarılan
kanunlar yürürlüğe girmeden kaldırılmıştır.

Cumhuriyet Hükümetleri toprak reformu üzerindeki çalışmalarını yaparken Doğu Anadolu,
Güney doğu Anadolu Bölgesindeki Toprak Politikası'nı gerçekleştirebilmek için bir çok zorluklarla
karşılaşmıştır. Bunların başında ağalık sistemi gelmektedir. Dağıtılan topraklar köylünün elinden
tekrar alınarak ağaların eline geçmiştir. Kurulan çiftliklerde bile gerekli istenilen verim elde
edilememiştir.

Orta Anadolu'da yapılan toprak düzenlemeleri gerekli politikaların iyi bir biçimde uygulanamayışı nedeni ile verimliliğin az olması nedeni ile çıkarılan kanunlar uygulamalarda başarısız olmuştur. 1925,1927, 1929, 1933,1934 ve 1935 yıllarında yapılan toprak ile ilgili politikalar Türk Toprak Reformu'nun gerçekleşmesi amacıyla büyük çaba ve gayret gösterilmiş bu sayede toprak ile ilgili düzenlemelere gidilmiştir.Fakat bu çok iyi niyetli çalışmalar gerekli verimliliği sağlayamamıştır. Bunların en önemli nedeni ise 1929 Dünya ekonomik Krizi ve 1939 yıllarına doğru dünyanın ikinci cihan harbine girmesi bu politikaların uygulanmasını engellemiştir.

Cumhuriyet Dönemindeki yapılan çalışmalar Osmanlı dönemine göre bakıldığında daha gerçekçi ve uygulamada daha başarılıdır. İktisadi bakımından 1923 1938 dönemi arasında Cumhuriyet Toprak Politikasının uygulanışı ve yürürlüğe girişi Cumhuriyet'in bu dönemini ekonomik bakımdan birazcık olsun rahatlatmıştır.

Bu gerçeği de kabul etmek gerekir. 1923,1938 dönemi arasındaki izlenen Toprak Politikası tam anlamıyla gerçekleşememiş ve tarım toprak reformu da uygulanmamıştır. Eğer bu gerçekler göz önüne alınıp Türkiye'nin iktisadi kalkınmasını gerçekleştirecek olan bu politikalar o dönemlerde gerçekleştirilebilseydi Türk köylüsü yurdun efendisi olacaktı, maalesef bu günkü Türk köylüsünün ve toprakla ilgili olanların durumu açıktır. Türkiye'de iyi bir Toprak Politikası izlenememesi nedeniyle ileride toplumda sosyal patlamalar meydana gelecektir.

BİBLİYOGRAFYA

A. BELGELER

DÜSTUR, Birinci Tertip, c. 1, 2. baskı Matbaa-i Amire, 1282-----, Üçüncü Tertip, c.1 - 4, İstanbul, 1929.-----, Üçüncü Tertip, c.5-10, İstanbul,1931, 1931- Ankara, 1953.

Ceride-i Resmîye (TC. Resmi Gazete),1923- 1929.

Salname-i Aliye-i Devlet-i Osmaniye, 1324.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (Birinci T.B.M.M.), c.1-28, Ankara, TBMM. Basımevi, 1940-1961.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Gizli Celse Zabıtları, .1-4, Ankara,BMM .Basımevi, 1980.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (İkinci TBMM.),:12-16, Ankara, TBMM. Basımevi, 1940-1961.

Sicilli Kavanin, Cihan Kitap Hanesi,Cilt.17,s.464.

Al. BAYRAK,Sadık, **Budin Kanunnamesi ve Osmanlı Toprak Meselesi**, Tercüman 1001 Temel Eser.

ACUN,Niyazi, **Ziraat Tarihimize Bir Bakış**, İstanbul,1947.

AKDAĞ,Mustafa, **Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik kavgası," Celali İsyancıları"**, Ankara,1975.

-----, **Türkiye'nin İktisadi ve İctimai Tarihi**, c.I-II, İstanbul,1979.

AK SOY,Suat, **100 Soruda Türkiye'de Toprak Meselesi**, İstanbul,1971.

-----, **Tarım Hukuku**, Ankara, 1984.

AKTAN,Reşat, **Türkiye'de Ziraat Mahsulleri Fiyatları**, Ankara,1955.

-----, **Türkiye Ziraatın de Prodüktivite**, Ankara,1966.

ARMAOĞLU,Fahir H., **Siyasi Tarih (1789-1960)**, Ankara, 1964. ATATÜRK,Mustafa Kemal, **Nutuk**, Ankara,1927.

AY KUT,Selim,**Sabit, Rakamlarla Türkiye**, c.I, Ankara,1947.

-----, **Rakamlarla İktisadi ve İctimaî Türkiye**, c.II,Ankara,1943.

BARKAN,Ömer Lütfi, **Kanunlar 1, "XV ve XVI, Asırlarda Osmanlı İmparatorluğu' nda Zirai Ekonominin Hukuki ve Malî Esasları"**,İstanbul,1943.

-----, **Türkiye'de Toprak Meselesi, Toplu Eserler 1**, İstanbul,1980.

-----, **Toprak Hukuku Tarihinde Tanzimat**, İstanbul, 1941.

BİNGÖL Dursun, Türkiye'de Tarım ve Toprak Sorununun Tarihi Gelişimi, Ata Dergisi, Atatürk Üniversitesi. İşletme Fak. Dergisi, Cilt, 1, sayı.4 Erzurum 1975.

CİN, Halil, Osmanlı Toprak Düzeni ve Bu Düzenin Bozulması, Ankara, 1978.

-----, Miri Arazi ve Bu Arazinin Mülk Haline Dönüşümü, Ankara, 1969.

ÇELİK, Aruoba, Cumhuriyet'in Kuruluş Yıllarında Türkiye'nin Tarımsal Yapısı ve Tarımsal Yönelik Politikalar,

DAĞDAŞ, Bahri, Türkiye'de Toprak Meselesi, İstanbul, 1972.

DOĞAN, Mehmet, Tarih ve Toplum: Türkiye'de Toprak Meselesi, İstanbul 1977.

-----, Tanzimat Toprak Hukuku, Hareket Dergisi, Say.79, Temmuz, 1972.

-----, Türkiye'de Toprak Meselesinin Üç Yönü, Hareket Dergisi, say.80, Ağustos, 1972.

ERJEM, Yaşar, 1923-1950 Dönemi Türkiye'nin Kırsal Yapısı ve Bu Yapıda Meydana Gelen Değişmeler, Ata Dergisi Atatürk İlike ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama, Meram 1992, say,7, Konya.

İPEKÇİ, İsmail Cem, Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi, İstanbul, 1973.

KAVUNCU, Orhan, Osmanlı Arazi Rejimi, Ocak Dergisi say.9. Ocak-1974.

KUR UÇ, Bilsay, Belgelerle Türkiye, İktisat Politikası cilt 1. (1929-1932), Ank.Ü. S.B.Fak. İay.No.569. Ankara 1988.

KÜÇÜK ÖMER, İdris, Düzenin Yabancılaşması-Batılılaşma, İstanbul

LEWIS, Bernard (çev.:Metin KIRATLI), Modern Türkiye'nin Doğuşu, Ankara, 1970.

ORHUNLU, Cengiz, Türk Dünyası El Kitabı, Türk Kültür Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1976.

PAK ALIN, B.Zeki, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü.

AVCI, Bahri, Toprak Reformu Üzerine, A.Ü.S.B.Fak.Dergisi cilt XXII.N:1, Say:365.

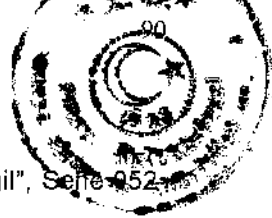
SENCER, Oya, Türkiye'de İşçi Sınıfı, 1969.

SİLİER, Oya, Türkiye'de Tarımsal Yapının Gelişimi (1923-1938), İstanbul, 1981.

TEZ EL, Yahya Sezai, Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi, Ankara, 1986.

TUNCER, Hadiye, Osmanlı İmparatorluğu'nda Toprak Taksimi ve Aşar, Ankara, 1948.

-----, Osmanlı İmparatorluğu'nda Toprak Hukuku, Arazi Kanunları ve Kanun Açıklamaları, Ankara, 1962.

----,(Haz.), **Osmanlı İmparatorluğu Arazi Kanunları**(EL Yazması, "Yazan belli değil", Sayfa 952, 1536), Ankara,1963.

----, **Osmanlı İmparatorluğunda Toprak Hukuku ve Kanun Açıklamaları**, Tarım Bakanlığı Mesleki Mevzuat Serisi,Ankara,1962.

TÜRKDOĞAN,Orhan, **Türkiye'de Köy Sosyolojisinin Temel Sorunları**. Erzurum-1970.

UZUNÇARŞILI,İ.Hakkı, **Osmanlı Devleti Teşkilatına Methal**,Ankara,1970.

----, **Osmanlı Tarihi**, c.I-IV, Ankara,1982-1983.

----, **Osmanlı Tarihi**, c.I-IV, Ankara, 1982-1983.

YAHYAOĞLU,Tahsin, **Tarım Kentleri**,İstanbul,1975.

YAVUZ, Fehmi, **Toprak Yada Tarım Reformu**, Ankara,1968.

MAKALELER

AK DAĞ, Mustafa, "**Timar Rejiminin Bozulması**" DTCF Dergisi,c.III,say.4 (Mayıs 1945),s.419-431.

----,"**Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş ve İnkişaf Devrinde Türkiye' nin İktisadi Vaziyeti**",Belleten,c.XII,say.51.(Temmuz 1949), s.497-564.

----,"**Türkiye'nin Batılılaşmasını Zorunlu Kılan Tarihsel Koşullar**", DTCF Cumhuriyetin 50. İli Dönümünü Anma Kitabı,Ankara,1974.

AKTAN,Reşat, "**Tarımda Üretim Tekniğinin Değişmesinin Mana ve nemi**" SBF Dergisi ,c.XXIII, No:1(Mart 1968),s.1-28.

----,"**Türkiye'de Toprak Reformu Çalışmaları**", Ekonomik ve Sosyal Etüdler Heyeti,Toprak Reformu ve Ekonomik Gelişme, İstanbul, 1971.

----,"**Türkiye'de Toprak Reformu Çalışmaları**",SBF Dergisi c.XXVIII No:3,(Eylül 1971),s.33-93.

----,"**Türkiye'de Toprak Reformu** ", Türkiye Ekonomisinin 50. yılı Semineri, s.637-673.İstanbul,1973.

----,"**Konjonktür ve Tarım**",Konjonktür Hareketleri ve Türkiye Ekonomisi Semineri,3-5 Mayıs,1972,s.157-181,Ankara,1972.

AKTAN, Reşat-Baran TUNCER," **Türkiye'de Arazi parçalanmasının İktisadi Cephesi hakkında Rapor**",TODAİE İdari Reform Serisi VI,Ankara, 1961.

ARIOBA,Çelik,"Tarım, "Tarımsal Kalkınmada Kooperatiflerin Önemi Üzerine Düşünceler" SBF Dergisi ,c.XXVI,No:2(Haziran 1971), s.107-134.

-----,"Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türkiye'nin Tarımsal yapısı ve Tarıma Yönelik Politikalar", Atatürk Dönemi Ekonomi Politikası ve Türkiye'nin Ekonomik Gelişmesi,s.79-87.Ankara.1982.

BARKAN,Ömer Lütfü:"Tımar", İslam Ansiklopedisi ,c.xıı, Ankara, Ss.280-293.

-----,"Feodal Düzen ve Osmanlı Tımarı", Türkiye,Türkiye İktisat Tarihi Semineri; Metinler Tartışmalar, Editör:Osman OKYAR, 8-10 Haziran 1973, Ankara,1975,s. 1-32.

-----,"Türkiye'de Servaj var mı idi" "Belleten, c.XX. s. 78, (1956),S 237-246.

-----,"Türk Toprak Hukuku Tarihinde Tanzimat ve 1274 (1858) Tarihli Arazi Kanunnamesi. Tanzimat, 1950, s.321-422.

-----,"Ziraat ve Sanayi Siyaseti "Ülkü, c. VIII.s. 44-48 (Eylül 1936 Şubat 1937) s. 85------, Türkiye'de Toprak Meselesi" Ülkü, c. IX, s. (Mart 1938) s. 56-68.

-----,"Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu ve Türkiye'de Zirai Bir Reformun Ana Meseleleri", İktisat Fakültesi Mecmuası, c. VI. s.2(Ekim 1944-Ocak 1945)s.293-320.

-----,"Öşür" Türkiye'de Toprak Meselesi ,Toplu Eserler 1, (Haz.:Abidin Nesimi-Mustafa).

KEİDER,Çağlar, "1923-1929 Döneminde Para ve Kredi",ODTÜ Gelişme Dergisi, 1978,Özel Sayısı, Ankara,1979,s.220-250.

---KEİDER,Çağlar-Faruk Birtek: "Türkiye'de Devlet-Tarım İlişkileri, 1923-1950" , Toplumsal Tarih Çalışmaları, Ankara, 1983, Ss. 191-220.

-----,TANOĞLU, Ali: "Türkiye'de Çiftçi Nüfus Yoğunluğu Meselesi", İktisat Fakültesi Mecmuası, c.IV, S.4 (Mart 1941), Ss. 321-335.

TEZEL, Yahya Sezai, " Cumhuriyet'in Devraldığı Tarım Yapısının Tarihi Oluşumu Hakkında Bazı Düşünceleri", SBF.Dergisi, c.XXVI, s.4 (Aralık 1971), s.231-291.

(SÜRELİ YAYINLAR

a) Dergiler	Ülkü Mecmuası	Kadro
b) Gazeteler	Ziraat Vekaleti Mecmuası	Karınca
Demiryol	Meteoroloji	Milliyet
Cumhuriyet	Vakit	Takvim-i Vekayi
Dönüm	Kooperatifçilik	Hakimiyet-i Milliye